

๕๔๑.๓
ฉ. ๑๕๘๑
๕๕๑

ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น
กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

ห้องสมุดนักจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาโท

ของ

มธุรส ชำนาญทัศน์

๑๖ เม.ย. ๒๕๓๕

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน ๒๕๓๕

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

177131

ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น
กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

บทคัดย่อ
ของ
มธุรส ชำนาญทัศน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2532

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1. หาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม และเมื่อจำแนกตามเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว 2. เปรียบเทียบระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว 3. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีเพศต่างกัน หัสนคติของมารดาต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ระดับการศึกษาของมารดาต่างกัน อาชีพของมารดาต่างกัน และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวนทั้งสิ้น 310 คน คือ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. แบบทดสอบวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อมารดา 2. แบบทดสอบวัดความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น และ 3. แบบทดสอบวัดความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation, Fisher's Z transformation, การทดสอบแบบที การทดสอบแบบเอฟ และ Studentized q-Statistic

ผลการวิจัย คือ :

ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในกลุ่มรวม และจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้

ของบุตร ในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น
ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว ปรากฏว่า
ทุกกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันระหว่างระดับความสัมพันธ์ดังกล่าว ในกลุ่มที่มารดามีอาชีพบริการกับ
กลุ่มที่มารดามีอาชีพผู้เฒ่า หมายความว่ามีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ดังกล่าวที่
ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกลุ่มต่าง ๆ
ปรากฏว่า บุตรวัยรุ่นหญิงมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นชาย
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในกลุ่มที่หัตนคติที่มารดามีความตั้งใจจะประพฤติน
ตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่หัตนคติที่ไม่ดีต่อมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ส่วนในกลุ่มที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน บุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 5
มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1
และ 5 มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน สำหรับในกลุ่มที่มีความ
แตกต่างกันทางด้านระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
ไม่พบความแตกต่างกันของความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นแต่อย่างใด

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' INTENTION TO OBSERVE
SAPPURISADHAMMA PRINCIPLE AND THEIR PERCEIVED
MOTHERS' SAPPURISADHAMMA BEHAVIOR

AN ABSTRACT

BY

MATHUROS CHAMNANTASANA

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

April 1989

The purposes of this research were 1) to find relationships between adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle and their perceived mothers' Sappurisdhamma behavior in whole group and in groups different in sex, attitude toward mothers, adolescents' educational levels, mothers' educational levels, mothers' occupations and families' economic status. 2) to compare the levels of relationships between adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle and their perceived mothers' Sappurisdhamma behavior in groups different in sex, attitude toward mothers, adolescents' educational levels, mothers' educational levels, mothers' occupation and families' economic status. 3) to compare adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle in groups different in sex, attitude toward mothers, adolescents' educational levels, mothers' educational levels, mothers' occupations and families' economic status.

The samples of this study were 310 secondary school students in Bangkok metropolitan area. They were drawn from Mathayom Suksa 1, 3 and 5 by the technique of multi-stage random sampling.

The instruments employed in this study were the attitude test, the adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle test, and the adolescents' perceived mothers' Sappurisdhamma behavior test. The Pearson Product Moment Correlation, Fisher's Z transformation, t-test, F-test and Studentized q-Statistic were employed for analyzing data.

The findings of this study are as follows :

There were significantly positive correlations at .01 level between adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle and their perceived mothers' Sappurisdhamma behavior in whole group and in groups

different in sex, attitude toward mothers, adolescents' educational levels, mothers' educational levels, mothers' occupations and families' economic status.

The comparison of the levels of relationships between adolescents' intention to observe Sappurisdhamma Principle and their perceived mothers' Sappurisdhamma behavior with differences in sex, attitude toward mothers, adolescents' educational level, mothers' educational level, mothers' occupations and families economic status showed no significant difference, except between the groups of mothers who were in services and lower employment where there was a significant difference between the levels of relationships at .05 level.

It was found that the adolescent girls have significantly more intention to observe Sappurisdhamma Principle than adolescent boys at .01 level. The adolescents with positive attitude toward their mothers have significantly more intention to observe Sappurisdhamma Principle than the adolescents with negative attitude toward their mothers at .01 level. The adolescents in Mathayom Suksa 1 and 5 have significantly more intention to observe Sappurisdhamma Principle than the adolescents in Mathayom Suksa 3 at .01 level, but there was no significant difference between the adolescents in Mathayom Suksa 1 and 5.

There were no significant differences of the intention to observe Sappurisdhamma Principle in the groups different in mothers' educational levels, mothers' occupation and families' economic status.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบแก้ไขการขาดเรียน
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน
(ผศ.ดร.ปรีชา ชรรมา)

..... กรรมการ
(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตร์พร)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผศ.ดร.ปรีชา ชรรมา)

..... กรรมการ
(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตร์พร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผศ.ประจักษ์ เคาติม)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
หลักสูตรปริญญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2532

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความกรุณาของ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา ชรรมา รองศาสตราจารย์ ดร. ทวงเทียน ศาสตรภัทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประพนธ์ เค้าฉิม ศาสตราจารย์ ดร. ทวงเทียน พันธมนานิน และ
คณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยาทุกท่าน ที่ท่านได้ให้ข้อคิดและคำแนะนำในการทำวิจัย รวมทั้ง
แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในแง่ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์
มากยิ่งขึ้น และช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตัวผู้วิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา
ของทุกท่าน และจะขอระลึกถึงพระคุณของท่านตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาบุญเลิศ ชีรบุญโช และพระมหาวิชัย อภิวินโย
วัดบวรนิเวศวิหาร ที่กรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ของแบบสอบถามในงานวิจัยนี้
รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณาจารย์หมวดคณะแนะแนว และนักเรียนโรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนสุรเทพวิทยาคาร และโรงเรียนพรตพิทยพยัต ที่ได้ให้
ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอัมพา วรวิเศษชัย
คุณวันดี พงษ์อุดมปัญญา และคุณศกษณี จรรจรโสฬส

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ที่ให้การสนับสนุนทั้งกำลังกาย
กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ขอขอบคุณทั้งสองที่ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่เสมอมา และ
คุณครู สีนอภิมย์สรายุ ที่ให้ความช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ รวมทั้ง
ผู้ให้ความช่วยเหลืออีกหลายท่านที่มีใจเอื้อนนามไว้ ณ ที่นี้

มธุรส ชำนาญทัศน์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	7
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
	ขอบข่ายของการศึกษาค้นคว้า	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
	กระบวนการเรียนรู้จากทั่วแบบ	15
	ศาสนาและจริยธรรม	20
	ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาทางจริยธรรม	22
	การถ่ายทอดทางศาสนา	24
	ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา	28
	ปัญหาของวัยรุ่น	33
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมค่านิยมสืบสานวัฒนธรรม	34
	ความสำคัญของบิคา มารคต่อความประพฤติของบุตร	45
	ทั่วไปทางสังคมกับความประพฤติทางจริยธรรมของบุคคลวัยรุ่น	49
	ความสำคัญของมารคา	61
	สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	63

3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	66
	ประชากร	65
	กลุ่มตัวอย่าง	65
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	66
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	77
	การวิเคราะห์ข้อมูล	77
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	78
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	84
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	84
	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	84
5	สรุปผล อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	105
	วิธีดำเนินการวิจัย	105
	การวิเคราะห์ข้อมูล	106
	สรุปผลการวิจัย	107
	อภิปรายผล	109
	ขอเสนอแนะ	120
	ขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	121
	บรรณานุกรม	123
	ภาคผนวก	133
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	171

บัญชีการาง

การาง

หน้า

1	รายชื่อ โรงเรียนและจำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	66
2	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการ รับรู้ของบุตร	86
3	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความ ตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความ ประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตาม ตัวแปรค่านเพศ	88
4	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความ ตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความ ประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตาม ตัวแปรค่านทัศนคติต่อมารดา	89
5	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความ ตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความ ประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตาม ตัวแปรค่านระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น	90
6	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความ ตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความ ประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรค่านระดับการศึกษาของมารดา	92

7	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่าง ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ ของบุตร ความทั่วแปรค่านาชีพของมารดา	94
8	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่าง ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความ ประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ ของบุตร ความทั่วแปรค่านฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว	97
9	แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ของบุตรวัยรุ่น เพศชายกับ เพศหญิง	98
10	แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ของบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติต่อมารดาในระดับสูง กับบุตรวัยรุ่นที่มี ทัศนคติที่ต่ำต่อมารดาในระดับต่ำ	99
11	แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของ บุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน	100
12	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ สำหรับความตั้งใจจะประพฤติตน ตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน	101
13	แสดง การเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของ บุตรวัยรุ่นที่มารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน	102
14	แสดงการ เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ของบุตรวัยรุ่นที่มารดามีอาชีพแตกต่างกัน	103
15	แสดง การเปรียบเทียบความตั้งใจจะปร เวทิตนตามหลักสัปปุริสธรรม ของบุตรวัย รุ่นที่มีฐานะความเป็นอยู่ของ ครอบครัวแตกต่างกัน	104

16	แสดงค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบความตั้งใจประเพณีตามหลักสี่ปฐิธรรม ของบุตรวัยรุน	167
17	แสดงค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบความประเพณีตามหลักสี่ปฐิธรรมของ มารดาตามการรับรู้ของบุตร	169

ภูมิหลัง

วัยรุ่นเป็นระยะที่มีความสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต เด็กจะเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับชีวิตในวัยนี้ไม่น้อยทีเดียว ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตของวัยรุ่นเป็นระยะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกายและจิตใจ วัยรุ่นต้องเผชิญกับการรู้จักตนเองเสียใหม่ซึ่งในวัยเด็กไม่มี ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจวุ่นวุ่นที่กระหนกตกใจตามไปด้วย อารมณ์ของเด็กในวัยนี้จึงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่มักกล่าวว่า เป็นวัยแห่งพายุฝน (Storm and Stress) หรือวัยวิกฤตการณ์ (Critical Period) วัยรุ่นต้องการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ให้ได้ ซึ่งบางคนก็สามารถผ่านช่วงวัยนี้ไปได้โดยไม่มีปัญหา แต่อีกหลายคนมักประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ระยะของวัยรุ่นนี้จึงเป็นระยะที่ผู้ใหญ่ต้องให้ความสนใจและช่วยเหลือ ประคับประคองให้เขากำหนดชีวิตตามไปเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์แบบในอนาคต และเป็นกำลังที่มีความสำคัญของประเทศชาติสืบไป (สมชาย ฐิตชนกุล. 2526 : 1 - 2)

ตามความเชื่อของบางคนจะมีความคิดว่า วัยรุ่นนั้นมักจะเกิดชนานกับศาสนาเสมอ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยแห่งความเพ้อฝันมากกว่าจะยึดศาสนาเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้เองวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่มีปัญหามากมาย ทั้งนี้เพราะขาดหลักธรรมของศาสนาเข้ามาช่วย (สมชาย ฐิตชนกุล. 2526 : 156) ศาสนาเป็นของจำเป็นและมีคุณค่าอย่างสูงกับชีวิต ศาสนาทุกศาสนาสอนคนให้เป็นคนดี อันเป็นทางให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้โดยผดอภัยและสงบสุขโดยทั่วกัน (สุโท เจริญสุข. 2520 : 47)

เชกเลอร์ (ละออ การุณยะวานิช. 2520 : 115 ; อ้างอิงมาจาก Sadler. 1948) กล่าวว่า ศาสนามีผลดีแก่บุคคลวัยรุ่น ดังต่อไปนี้

1. ใช้เชื่อมโยงประสบการณ์ทางจิตของวัยรุ่นที่แตกแยกนั้นผ่านให้สงบลงได้เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความขัดแย้งภายในตัวเองตลอดเวลา ศาสนาจึงเป็นหลักที่จะช่วยเขาได้
2. ใช้เป็นเกณฑ์เทียบดูไม่วักวัคคุณค่าทางศีลธรรมและหน้าที่ของบุคคลที่สังคม

3. ศาสนาช่วยแก้ปัญหาคติของเขารุ่นใหญ่ขึ้น และผสมผสานเจตนารมณ์อันมีค่าทางจริยธรรมเข้ากับความไม่เห็นแก่ตัว

4. ศาสนาช่วยเพิ่มพูนการควบคุมตนเอง เพราะศาสนาจะสอนและอบรมให้ตัวเค็กรู้ตัวเองหาความดี แยกแยะทำความผิดก็ให้วินัยโทษและเกิดความเสียใจด้วยตนเอง โดยวิธีการสอนทางศาสนาทำให้ทุกคนรู้จักกับนิยามของความประพฤติของตนเอง ผู้ที่เคารพศาสนาอย่างแท้จริงจะเพิ่มใจเว้นจากความชั่วทั้งของตนและผู้อื่น โดยไม่ต้องกลัวว่าจะมีใครรู้เห็นหรือไม่ การทำดีเองเว้นชั่วเองเป็นลักษณะของคนที่ควบคุมตนเองได้

5. ศาสนาช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากการขัดแย้งทางอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งทางเพศ เป็นต้น ซึ่งช่วยกันควรได้รับการอบรมสั่งสอนให้พิจารณาเรื่องเช่นนั้นอย่างฉลาด

6. ศาสนานำไปสู่การเคารพบูชาและขยายชีวิตในค่านิจวิญญาณ (Spiritual Life) ให้ขยายกว้างออกไป

7. ศาสนาทำให้เกิดขวัญที่มั่นคงเป็นคนดี เกิดขวัญถึงแม้จะมีความรู้ดีแต่บางทีเขาจะเป็นคนที่สังคมไม่พึงปรารถนาได้ เช่น เป็นคนเนรคุณ ไร้ศีลย์ ทุจริต หรือเกียจคร้าน หากขวัญเป็นเช่นนั้นจะหาความสุขความเจริญไม่ได้เลย จะเข้าใจหลักที่ว่า "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" ศาสนาเป็นประมวลหลักแห่งความดีของมนุษย์ เมื่อใครศึกษาอบรมตามหลักศาสนาแล้ว ศาสนาจะปรุงกายวาจาใจ ของเขาให้เป็นคนดี

ดังนั้นในการพัฒนาบุคคลช่วยขวัญให้เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพนั้น แนวทางหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งควรยึดไว้เป็นหัวใจในการอบรมสั่งสอนบุคคลในวันนี้ ก็คือ "หลักธรรม หรือ ศาสนา" นั่นเอง

สำหรับคนไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น บรรพบุรุษของเราอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นทางประทีปส่องทางดำเนินชีวิต และได้มีการสนับสนุนให้นำมาบำรุงรักษาทุกยุคทุกสมัย จะสังเกตได้ว่ามีแต่จะประกาศสร้างวัดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่จะไม่มีการประกาศปิดวัด ถึงแม้จะไม่มีการปิดอยู่เราก็มักจะเรียกวัดไม่เปลี่ยนแปลง การที่ศาสนาได้ยืนยงอยู่ในความนับถือของมหาชนนับเป็นเวลาพัน ๆ ปี จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะยึดถือพระพุทธศาสนาไว้สำหรับเป็นหลักของจิตใจและความประพฤติ (สมเด็จพระญาณสังวร. 2516 : 44) เพราะ

หลักธรรมในพุทธศาสนานั้นเหมาะสมกับบุคคลทุกประเภทที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ แม้ในชีวิตประจำวัน
หลักธรรมของพุทธศาสนายังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย (ไชยการ ทองแก้ว.
2520 : 4)

ในบรรดาหลักธรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมานั้น มีธรรมอยู่หมวดหนึ่งเรียกว่า เป็นคุณธรรม
ของคนดี ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ธรรมนี้เป็นเครื่องตัดสินคนได้ เราจะว่าใครดีใครชั่วก็
ต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องพิจารณา ผู้ใดมีธรรมนี้เป็นหลักคุ้มครองจิตใจเรียกว่าเป็นคนดี ส่วนผู้
ไม่มีธรรมนี้เป็นหลักคุ้มครองจิตใจแล้วจะเรียกว่า คนดีไม่ได้ พระราชนันท์บัญญัติมานันท์ภิกขุ (2520 :
218 - 219) ยังได้เคยกล่าวไว้ว่า ธรรมหมวดนี้เป็นสิ่งแสดงถึงความคิดของคน และควรมีเป็นหลัก
สำหรับนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุจริตใจในหน้าที่การงาน ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่
สำคัญอย่างยิ่งซึ่งผู้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกต้องรู้เรื่องเหล่านี้เป็นเครื่องประกอบชีวิต เพราะถ้าขาดธรรมนี้
เป็นเครื่องประกอบชีวิตแล้วจะทำให้ชีวิตบกพร่องไม่สมบูรณ์ และถ้าหากผู้ใดได้ปฏิบัติโดยสมบูรณ์ตาม
กล่าวหา ทำให้เป็นคนสมบูรณ์แบบ เป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของมนุษยชาติ ธรรมหมวดนี้ก็คือ "หลัก
สัปปริยธรรม" ซึ่งประกอบด้วยความสมมติต่าง ๆ 7 ประการ ทั้งที่กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
(2525 : 39 - 41) ได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ชัมมัตถุตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไป
เกี่ยวข้องกับในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้อง
ประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบ
อย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงความสำเร็จที่เป็นไป
ตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ทั้งนี้เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุด คือรู้ทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริง
ของธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและ
ชีวิตนั้น

2. อัตถัตถุตา ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่
ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนี้มีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่
ตนทำอยู่อย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร
ทำให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงานอย่างนั้น ๆ เขากำหนดความถี่ไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร

กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ทั้งนี้เป็นต้น
ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดหรือความหมายของศีลธรรมและประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3. อัตตัญญูตา รู้จักตน คือรู้ตามเป็นจริงว่าตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง
ความรู้ ความถนัด ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น มีคนไหนใคร อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้
เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุงส่งเสริม ทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้องถูกต้องตรงทางที่จะทำให้เจริญ
งอกงามบังเกิดผลดี

4. มัทตัญญูตา รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณใน
การใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อน
หลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

5. กาลัญญูตา รู้จักกาล คือรู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ
กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และ
ทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

6. ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน คือรู้จักตน รู้จักที่ชุมชน รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในตนที่ชุมชนและ
ต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรทอ้งทำกิริยาอย่างนี้ ควรทอ้งพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัย
อย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้องกับ ควรทอ้งสงเคราะห์ ควร
รับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ ๆ เป็นต้น

7. ปุคคลมโพรัญญูตา รู้จักบุคคล คือรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาธิ
ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ
ทว่ากันว่า ควรจะคบหรือไม่ จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ จะใช้ จะยกย่อง จะทำนุหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร
จึงจะได้ผลดี ทั้งนี้เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วสถาบันที่สำคัญซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมทางศาสนาแก่เยาวชน
มีอยู่ 3 สถาบันด้วยกัน คือบ้าน โรงเรียน และวัด ถ้าเป็นบุคคลก็ได้แก่ พ่อ แม่ ครู และพระ ใน
สามสถาบันนี้ "บ้าน" เป็นสถาบันที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับเด็ก เพราะบ้านเป็น
สถานแรกที่เด็กมีความเกี่ยวพันและเติบโตขึ้นมา การอบรมที่เด็กได้รับจากทางบ้านจึงมีความสำคัญ
แก่ชีวิตของเด็กมากที่สุด หากจะเปรียบกับการลงเสาเอกตาเสาเอกไม้มันคงแข็งแรงแล้วก็อาจจะทำให้

บ้านหลังใหม่มันคงไปค่าย จึงมีคำกล่าวกันว่า "บ้าน คือโรงเรียนที่ดีที่สุด พ่อแม่ คือครูที่ดีที่สุด" (สมพร เทพสิทธิ์า. 2513 : 202 - 203) *

ในทางสังคมวิทยาถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด และมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมากที่สุด เรียกไว้ว่าเป็นความสัมพันธ์ขั้นมูลฐาน (Primary Relation) ครอบครัวมีหน้าที่ในการชักเถาทางสังคม (Socialization) ให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมได้มอบหมายให้ครอบครัวทำการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตมีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรงสมบูรณ์ ตลอดจนอบรมให้เด็กมีและปฏิบัติค่านิยมหลักศาสนาที่บิดามารดาได้ยึดถือปฏิบัติมา เด็กจะได้รับการถ่ายทอดค่านิยมการเร่ร่อนทั้งโดยรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว กล่าวคือ ในการเร่ร่อนแบบรู้สึกตัวนั้น เด็กจะได้รับการถ่ายทอดความรู้และความเชื่อทางศาสนาจากบิดามารดาโดยการอบรมสั่งสอน ส่วนการเร่ร่อนแบบไม่รู้สึกตัว เด็กจะเร่ร่อนจากการที่ได้เห็นการประพฤติปฏิบัติของผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนอยู่แล้วเด็กก็จะเอาอย่างการกระทำเหล่านั้น (สุทวารัก กุณวณิช. 2521 : 28)

การเร่ร่อนแบบไม่รู้สึกตัวนี้มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมากกว่าการเร่ร่อนจากที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนมาก เพราะการเร่ร่อนทางศาสนานั้นส่วนใหญ่แล้วเด็กจะหนีบฉวยเอาจากชีวิตประจำวัน จากบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพ่อแม่ (ละอองการุณยวณิช. 2520 : 113 - 114) คือเป็นการเร่ร่อนจากประสบการณ์ด้วยตนเอง ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรระมัดระวังความประพฤติและการกระทำของตนให้มาก ควรสังวรอยู่เสมอว่า การกระทำที่ไม่ดีของตนอาจจะสร้างผลร้ายให้แก่จิตใจ และความประพฤติของเด็กก็ได้ และควรระวังระลึกอยู่เสมอว่าวิธีการอบรมเด็กที่ดีที่สุดในตอนมากที่สุดไม่ใช่อยู่ที่คำพูด แต่อยู่ที่การกระทำ เช่น ถ้าสอนไม่ให้เด็กพูดเท็จก็พูดเท็จ และสอนให้รักผู้อื่นก็รักผู้อื่น พูดเท็จ และสอนให้รักผู้อื่นก็รักผู้อื่น พูดเท็จ และสอนให้รักผู้อื่นก็รักผู้อื่น พูดเท็จ เด็กมักจะทำตามการกระทำของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะทำตามคำพูด ผู้ใหญ่มักจะใช้วิธีสอนว่า "จงทำตามที่ดีนั้นพูด อย่าทำตามที่ไม่ดีนั้นทำ" ซึ่งเป็นการสร้างตัวอย่างที่เลวให้แก่เด็ก นักจิตวิทยากล่าวไว้ว่า เมื่อเด็กยังมีสติปัญญาและอายุยังน้อยอยู่นั้น จะไม่รู้จักใช้ความคิดของตนเองมากนัก เด็กจึงมักจะเชื่อฟังเรียนและคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ แต่เมื่อเด็กมีสติปัญญาและอายุมากขึ้นก็จะมี ความเชื่อถือในตนเอง เรียน และคำสั่งสอนของผู้ใหญ่น้อยลง แต่จะเชื่อในการสังเกตและประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น หากผู้ใหญ่สอนไม่ให้เด็กพูดเท็จแต่ผู้ใหญ่พูดเท็จเอง เด็กก็อาจจะเข้าใจไปว่าคำพูดและการกระทำไม่จำเป็นต้อง

เหมือนกัน เด็กอาจจะพูดอย่างหนึ่งและทำอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ตรงกับที่พูดก็ได้ (สมพร เทพสิทธิ์า. 2513 : 68, 218)

นักจิตวิทยาในสหรัฐอเมริกาได้ทำการทดลองเด็กนักเรียนตั้งแต่เกรด 5 ถึงเกรด 12 จำนวน 1,400 คน โดยตั้งคำถามในข้อความว่า "มีการฉ้อโกงหรือไม่ ที่การกล่าวเท็จเป็นสิ่งจำเป็น" ผลของการทดลองปรากฏว่า เด็กนักเรียนชั้นต่ำส่วนมากจะตอบปฏิเสธ คือเห็นว่าไม่มีการฉ้อโกงที่จำเป็น จะต้องกล่าวเท็จ ส่วนนักเรียนชั้นสูงส่วนมากจะรับว่า การกล่าวเท็จเป็นสิ่งจำเป็นบางครั้ง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนหญิงอายุ 11 ปี คนหนึ่งได้เขียนไว้ว่า "สำหรับเด็กไม่มีความจำเป็นอย่างใดที่จะต้อง กล่าวเท็จ แต่สำหรับผู้ใหญ่อาจมีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวเท็จ" นี่ก็แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กมีอายุ และความคิดมากขึ้น ก็จะเชื่อแต่เพียงที่ผู้ใหญ่พูดหรือสอนเท่านั้น ดังนั้นความประพฤติของพ่อแม่ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมและปลูกฝังนิสัยแก่เด็ก (สมพร เทพสิทธิ์า. 2513 : 69)

ทฤษฎีตนเองผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของความประพฤติของบิดามารดาที่จะมีอิทธิพล ต่อการรับรู้ของบุตรหลานในปกครอง และในที่สุดก็อาจจะส่งผลกระทบไปถึงความประพฤติของพวกเขา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นความประพฤติในแง่บวกหรือลบของบิดามารดาก็ตาม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะหาคำตอบ ที่สามารถเป็นหลักฐานยืนยันลงไปให้ชัดเจนว่า ความประพฤติของบิดามารดา นั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความประพฤติของบุตรหลานน้อยเพียงใด ทั้งผู้วิจัยเน้นถึงพฤติกรรมที่ถูกตรวจสอบตามหลักพระพุทธศาสนา ว่าด้วยกรรมหมวด "สัปปริสธรรม" ซึ่งเป็นหลักของความประพฤติที่ควรจะต้องปลูกฝังให้แกบุตรหลานของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรหลานที่กำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต หรือบรรดาเด็กวัยรุ่นทั้งหลาย นั้นเอง ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเจาะจงเฉพาะความประพฤติของมารดาเท่านั้น เนื่องจาก เมื่อพิจารณาสภาพของบุคคลในครอบครัวไทยโดยทั่วไปแล้ว พบว่า มารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญใน การอบรมเลี้ยงดูบุตรและใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา (คงเคื่อน พันธุนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง. 2517 : 67)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงอิทธิพลของความประพฤติของมารดาตามหลัก สัปปริสธรรมที่จะเกี่ยวข้องกับความคิดใจประพฤติกฎปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น เพื่อให้ การศึกษานี้ เป็นกรณีศึกษาให้บิดามารดาตระหนักถึงแนวทางที่สำคัญอีกแนวทางหนึ่งในการอบรม สอนบุตรหลานของตน

ความหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปรีชธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม และเมื่อจำแนกตามเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปรีชธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
3. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีเพศต่างกัน หัสนคติของมารดาต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ระดับการศึกษาของมารดาต่างกัน อาชีพของมารดาต่างกัน และฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบทิศทางและระดับของความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปรีชธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตรในกลุ่มของบุคคลวัยรุ่นประเภทต่าง ๆ
2. การศึกษารุ่นนี้เพื่อให้เห็นว่า ทิวแปรผันทั่วไปทำให้เกิดความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปรีชธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
3. ทำให้ทราบถึงความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปรีชธรรมของบุตรวัยรุ่นว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด เมื่อมีความแตกต่างกันทางด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวจะได้นำมาพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาคาบคองทางด้านหลักธรรมของวัยรุ่น ซึ่งเกิดขึ้นกับสังคมไทยอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

4. การศึกษาครั้งนี้ถาถการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลัก
สัปปริสธรรมของพุทธวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ก็
เป็นประโยชน์ในแง่เป็นข้อสนเทศ (Information) สำหรับการจกบริการแนะแนวแก่ผู้ปกครองใน
การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น นั่นคือ ชี้ให้เห็นว่า หลักสัปปริสธรรมจะเป็นแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่ง
ที่มารดาควรยึดเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลานของตน

ขอบข่ายของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้านี้กระทำกับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ
มัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสวนดุสิตศึกษา กระทรวง
ศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 310 คน ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในบทที่ 3

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ลักษณะการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

(2.1) การศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัว คือความตั้งใจจะประพฤติตนตาม
หลักสัปปริสธรรมของพุทธวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
ทั้งในกลุ่มรวม และเมื่อจำแนกตามตัวแปร ทั้งต่อไปนี้

2.1.1 เพศ

2.1.2 ทิศนคติของมารดา

2.1.3 ระดับการศึกษาของพุทธวัยรุ่น

2.1.4 ระดับการศึกษาของมารดา

2.1.5 อาชีพของมารดา

2.1.6 ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

2.2 การศึกษาเปรียบเทียบ

2.2.1 ตัวแปรต้น

2.2.1.1 เพศ

2.2.1.2 หัตถ์คติดฆารคา

2.2.1.3 ระเบียบการศึกษาของบุตรวัยรุ่น

2.2.1.4 ระเบียบการศึกษาของฆารคา

2.2.1.5 อาชีพของฆารคา

2.2.1.6 ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

2.2.2 ทิวแปรตาม

2.2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลัก
สัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของฆารคาตามการรับรู้ของบุตร

2.2.2.2 ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของ
บุตรวัยรุ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสัปปริสธรรม หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ หรือมีคุณสมบัติของคนดีเป็น
คุณธรรมพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง สังคม และการอยู่รวมกันอย่างมีความสุข เป็นคุณธรรมที่เน้น
การแสดงออก 7 ประการ คือการรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล
การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล

1.1 การรู้จักเหตุ (ขัณณัญญา) หมายถึง การรู้มูลเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น
รู้ว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุของสิ่งใด รู้ต้นเหตุที่ทำให้เกิดผล รู้หลักความจริง รู้หลักการและกฎเกณฑ์
อันใดแก่ ความเชื่อที่ถูกต้องตามสาเหตุและการประพฤติกฎปฏิบัติถูกต้องตามสาเหตุ

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้ว่าเหตุการณ์หรือปัญหาที่ประสบอยู่นั้นมีสาเหตุจากอะไร
2. รู้ว่าการกระทำที่ใดหรือไม่เช่นนั้นจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลที่ตนหรือไม่ก็ก่อไป
3. ระมัดระวังในการกระทำต่าง ๆ คิดดี พูดดี ทำดี
4. ไม่รบกวนผู้อื่นด้วยกายวาจาใจ
5. ไม่หลงงมงายเชื่องมงาย หรือสนใจในโชคชะตา

6. สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ถูกต้อง

7. สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด

1.2 การรู้จักผล (อภิปัญญา) หมายถึง การที่รู้ว่าสิ่งใดเป็นผลของสิ่งใด ภูมิตกเกิดมาจากเหตุ การรู้ความหมายรู้ความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ อันได้แก่ ความเชื่อที่ถูกต้องตามผลที่เกิด และการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามผลที่เกิด

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ภูมิตกผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำต่าง ๆ
2. มีจุดหมายในการกระทำต่าง ๆ
3. เลือกทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ เป็นผลดีต่อตนเองและส่วนรวม
4. สามารถทำนายหรือคาดการณ์ภายหน้าได้ถูกต้อง
5. มีความคิดและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

1.3 การรู้จักตน (อภิมัญญา) หมายถึง การพิจารณาเข้าใจตนเอง ได้แก่ การรู้จักฐานะที่ตนเองเป็นอยู่ การประพฤติตนเหมาะสมกับฐานะของตน การปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งของตน ไม่ก้าวร้าวหยิ่งผยอง

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ไม่มองตนเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
2. ประพฤติปฏิบัติตนได้เหมาะสมแก่สภาพตน
3. หมั่นพิจารณาตนเองและการกระทำของตนเองอยู่เสมอ
4. รักษาหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบเสมอ
5. ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำและแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ถูกต้อง

1.4 การรู้จักประมาณ (มัทธมัญญา) หมายถึง การรู้จักกำหนดกะเนได้เหมาะสม ได้แก่ การรู้ว่าแค่ไหนเป็นความพอดี เช่น บริโภคพอดี นอนพอดี ออกกำลังกายพอดี พูดพอเหมาะ พอดี การแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์สินของพอกับที่หาได้ และประพฤติดุปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ให้พอเหมาะพอดี

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ใช้จ่ายทรัพย์สินในทางที่ดีและมีประโยชน์
2. ใช้จ่ายทรัพย์สินพอเหมาะสมกับฐานะ
3. แสวงหาทรัพย์สินในทางที่ชอบและไม่เกิดโทษ
4. ไม่บริโภค ออกกำลังกาย หักตอนนอนหลับ และสนุกสนาน รื่นเริง

เป็นต้น มากหรือน้อยเกินไปจนเกิดโทษ

1.5 การรู้จักกาล (กาลัญญตา) หมายถึง การรู้เรื่องเวลาว่าเป็นเวลาใด การรู้จักค่าของเวลา การปฏิบัติงานเสร็จทันเวลา การปฏิบัติงานตามเวลา การปฏิบัติงานตรงเวลา และการรักษาเวลา

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้ระยะเวลาและเวลาอันเหมาะสมที่จะใช้ในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลดี
2. ทำงานต่าง ๆ ใ้ทันเวลา เหมาะสมกับเวลา สมควรแก่เวลา และเสร็จภายในเวลาที่กำหนดให้

3. เป็นคนตรงต่อเวลา และรักษาเวลาในการกระทำต่าง ๆ

4. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่เป็นคนฉกฉวยประกันพ่วง

1.6 การรู้จักชุมชน (ปริสัญญตา) หมายถึง การรู้วัฒนธรรมของสังคม การรู้มารยาทในสังคม รู้การประพฤติปฏิบัติตนในสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้เขารู้เราเป็นแบบประเพณีวัฒนธรรมของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละท้องถิ่นที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง
2. ไม่ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนนั้น
3. ปรับตัวเข้ากับชุมชนนั้นได้เหมาะสม ไม่ถือความนิยมของตนเองเป็นใหญ่
4. ประพฤติปฏิบัติตนต่อชุมชนได้เหมาะสม ไม่เก้อเขิน รักษาสิ่งที่ดีและไม่ขัดกับสังคมนั้นไว้ และเชิดชูให้เด่นชัดเมื่อมีโอกาส

5. รักษาทรัพย์สินหรือให้ความช่วยเหลือและร่วมมือแก่ชุมชนเมื่อมี

โอกาส

1.7 การรู้จักบุคคล (บุคคลอุปโรปญญา) หมายถึง การรู้จักตำแหน่งฐานะของบุคคล และการปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ อย่างไร เกี่ยวกับการเคารพนับถือ การคบหาสมาคม การเชื่อถือไว้วางใจ การให้การช่วยเหลือ และการขอความช่วยเหลือ การร่วมงานและการใช้งาน

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้กิริยา วาจา หรือมารยาทที่จะใช้กับบุคคลในระดับต่าง ๆ ได้เหมาะสม
2. รู้ลักษณะคนประเภทต่าง ๆ เลือกคบคนได้ถูกต้อง คบคนดี ละเว้นจาก

การคบคนชั่ว

3. รู้ที่จะให้ความช่วยเหลือ รับใช้ หรือปฏิบัติที่เหมาะสมกับบุคคล แต่ละคน
4. ห่วงประโยชน์ให้แก่กันและกัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักการให้และการรับ

2. มารดา หมายถึง แม่ผู้ให้กำเนิด และให้การอบรมเลี้ยงดู

3. ความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแม่ที่ดีของมารดา ในแนวทางของธรรมหมวด "สัปปริสธรรม" ซึ่งวัดได้ด้วยแบบทดสอบความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ และ/หรือตามความคาดหวังของบุตร ว่ามารดาจะประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร

4. ระดับการศึกษาของมารดา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของแม่ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

4.1 ระดับต่ำ หมายถึง ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาไม่สูงกว่าชั้นประถมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งผู้ไม่มีวุฒิทางการศึกษา

4.2 ระดับกลาง หมายถึง ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาตอนปลาย แต่ไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย

4.3 ระดับสูง หมายถึง ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย

5. อาชีพของมาตลา หมายถึง ประเภทหรือลักษณะของงานที่บุคคลเป็นอาชีพหลักซึ่งมีรายได้ประจำ แบ่งเป็น

5.1 อาชีพที่เป็นวิชาชีพ ได้แก่ ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ ครู อาจารย์ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ วิศวกร สถาปนิก แพทย์ เกษตรกร นายควม นักบัญชี นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ นักบิน นักบริหาร เช่น ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการ เป็นต้น

5.2 อาชีพการค้า ได้แก่ ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ พ่อค้าส่ง เจ้าของร้านค้าย่อย ๆ ต่าง ๆ นายหน้าหรือตัวแทนจำหน่ายสินค้า เจ้าของที่ดินให้เช่า เจ้าของบ้านเช่า เจ้าของสวน เจ้าของนา เจ้าของไร่ เป็นต้น

5.3 อาชีพบริการ ได้แก่ ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ พนักงานธุรการ พนักงานพิมพ์ พนักงานการเงิน พนักงานขายของ พนักงานประจำเครื่องบิน พนักงานเคาน์เตอร์ พนักงานโทรเลข พนักงานโทรศัพท์ เป็นต้น

5.4 อาชีพผู้ใช้แรงงานชั้นต่ำ ได้แก่ ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ ช่างนา ช่างสวน ช่างไร่ คนรับใช้ คนขาย คนเดินโต๊ะอาหาร ภารโรง คนทำความสะอาด กระจ่างรถเมล์ คนขายของในบ้าน หาบเร่ รับจ้างทำงานเป็นรายวัน เป็นต้น

5.5 อาชีพผู้ใช้แรงงานชั้นสูง ได้แก่ ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ ช่างปั้น ช่างศิลป์ นักแสดง นักดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดรองเท้า ช่างทำสี ช่างไม้ ช่างปูน ช่างซ่อมรถยนต์ ช่างทำเฟอร์นิเจอร์ ช่างเรียง ช่างพิมพ์ ช่างตัดผม คนขับรถยนต์ ช่างถ่ายภาพ ช่างเสริมสวย เป็นต้น

5.6 แม่บ้าน ได้แก่ บุคคลที่ทำงานโดยทั่วไปอยู่ในบ้าน โดยไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรเป็นพิเศษ หรือมีรายได้ประจำ

6. ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ทางครอบครัวของนักเรียนที่ได้จากการรายงานของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

6.1 ระดับต่ำ หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่นักเรียนรายงานว่า ฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก จนถึงลำบาก

6.2 ระดับกลาง หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่นักเรียนรายงานว่า ฐานะความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน

6.3 ระดับสูง หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่นักเรียนรายงานว่า หนึ่งมีความเป็นอยู่ค่อนข้างสบาย จนถึงสบาย

7. วัยรุ่น หมายถึงนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5

8. เพศของวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชาย นักเรียนหญิง ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้า

9. ระดับการศึกษาของวัยรุ่น หมายถึง ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

9.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1

9.2 มัธยมศึกษาปีที่ 3

9.3 มัธยมศึกษาปีที่ 5

10. ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของพุทธวัยรุ่น หมายถึง ความตั้งใจของพุทธวัยรุ่นที่จะประพฤติปฏิบัติตน เมื่อประสบกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยยึดหลักตามแนวทางของธรรมหมวด "สัปปริสธรรม" เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ซึ่งได้จากการประเมินตนเองของวัยรุ่น

11. หัตถ์คติพยากรณ์ หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับความดี และการปฏิบัติตัวตลอดจนประโยชน์หรือคุณค่าของมารดาที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้ผู้ตอบมีความเคารพรักและพอใจมารดาของตนตลอดไปจนถึงทางบ้านคือ ความเกลียดกลัว ความหวงเหิน และความไม่พอใจมารดาของตน

ระดับของหัตถ์คติวัดได้โดยวิธีแบบทดสอบวัดหัตถ์คติเกี่ยวกับมารดาในแง่ต่าง ๆ บุคคลที่ได้คะแนนรวมจากแบบทดสอบสูงแสดงว่า เป็นผู้ที่มีหัตถ์คติที่พยากรณ์มาดี ส่วนบุคคลที่ได้คะแนนรวมต่ำแสดงว่า เป็นผู้ที่มีหัตถ์คติที่พยากรณ์มาต่ำ ในงานวิจัยนี้จะแบ่งผู้ตอบออกเป็นสองกลุ่ม ตามคะแนนที่ได้แต่ละคนได้จากการตอบแบบทดสอบ โดยนำคะแนนรวมของแต่ละคนมาจัดเรียงอันดับคะแนนจากมากไปหาน้อย แล้วใช้เทคนิค 25 เปอร์เซนต์ ของเอ็ดเวิร์ด (Edwards. 1957 : 152) ตัดเพื่อกำหนดกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักศีลปรีชาธรรมของพุทธวิญญู กับความประพฤติตามหลักศีลปรีชาธรรมของฆราวาสที่บุตรรับรู้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยสำคัญในการนำเสนอทั้งหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบ
2. ศาสนาและจริยธรรม
3. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการทางจริยธรรม
4. การถ่ายทอดทางศาสนา
5. ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา
6. บัณฑิตของวิญญู
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมค่านิยมศีลปรีชาธรรม
8. ความสำคัญของฆราวาสต่อความประพฤติของบุตร
9. ตัวแปรทางสังคมกับความประพฤติทางจริยธรรมของบุคคลวิญญู
10. ความสำคัญของฆราวาส

กระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบ

นักจิตวิทยา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการทำตามแบบที่ผู้อื่นทำ ดังนั้นการจะเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีให้กับเด็ก จึงควรให้เด็กได้เห็นตัวแบบนั้นจากผู้ที่เด็กชื่นชม (หัตถิมา ระเบียบคี่. 2529 : 7) นอกจากนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมหลายท่านได้เสนอความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า การเรียนรู้ของเด็กส่วนมากมาจากกิจกรรมการเล่นแบบ หรือ การจำลองแบบอะไรก็ตามที่เด็กได้เห็นหรือได้ยินจากการพูดหรือการกระทำของบุคคลอื่น (โหมส อาร เมอเร แพลโคย ควงเคื่อน ศาสตรภักดิ์. 2526 : 318)

ทฤษฎีแบบทราโกล์กล่าวถึงการเรียนรู้โดยการเลียนแบบว่า การเลียนแบบเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยประสบการณ์จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบอันเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ ทำให้ไม่ต้องลองผิดลองถูก และมีบทบาทสำคัญมากในการเรียนรู้ของมนุษย์ (Bandura. 1977 : 22) กล่าวคือ เด็กได้เพิ่มการสะสมการกระทำโดยการเห็นหรือการได้ยินจากการกระทำพฤติกรรมของผู้อื่นมากกว่าที่จะแสดงพฤติกรรม ให้บรรลุผลได้ด้วยตัวเอง (โหมส อาร เมอเร แพลโยย ทวงเคื่อน ศาสตรภักกร. 2526 : 319) ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้แบบพื้นฐานที่ให้ประโยชน์กว้างขวาง และมีข้อดีอยู่หลายประการ คือ ช่วยให้เรียนรู้เรียนรู้ในทิศทางที่ซับซ้อนหรือยาก ๆ ได้ดีและเร็วกว่า (Patterson. 1974 : 138 - 139)

กระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบของแบบทรา

ในการเรียนรู้ทางสังคมนั้น แบบแบบมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลไ้มาก กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้เห็นแบบแบบก็จะสามารถรับรู้สัญลักษณ์ของการกระทำนั้นได้ และสัญลักษณ์เหล่านั้นจะนำไปแสดงพฤติกรรมตอบสนองทางสังคมได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนรู้จากแบบแบบกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การให้ความเอาใจใส่ (Attentional Process)

มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อให้ความสนใจในการสังเกตและรับรู้ การสังเกตเป็นกระบวนการรับรู้ลักษณะที่สำคัญ ๆ ของตัวแบบไว้อย่างละเอียดทุกแง่มุม และรวบรวมสรุปสิ่งที่ได้รับรู้มาอย่างเป็นขั้นตอน ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่เอาใจใส่ต่อลักษณะของตัวแบบและไม่เอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นประจำ และไม่ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแล้วเด็กจะประสบความสำเร็จในการแสดงพฤติกรรมในเวลาต่อมา โดยเฉพาะถ้าเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน ส่วนมากมักจะเกิดจากการที่ตัวเองสนใจในขณะทำการสังเกตตัวแบบ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการของความสนใจในการเรียนรู้คือการสังเกตนั้นอย่างมาก เช่น ลักษณะของผู้สังเกตในด้านการรับรู้ การรวบรวมและการแปลความหมายจากสิ่งที่ได้สังเกต อันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิมของผู้สังเกต ลักษณะหรือการแสดงออกของแบบที่แปลกหรือดึงดูดความสนใจไ้มากเพียงไร มีความขรุขระหรือความซับซ้อนของแบบมากน้อยแค่ไหน และพื้นฐานความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลยังมีผลต่อพฤติกรรมอันเกิดจากการสังเกตด้วยเช่นกัน

2. การเก็บจำ (Retentional Process)

เป็นกระบวนการของการจำอันเกิดจากการรวบรวมพฤติกรรมของแม่แบบที่โด่งดังเอาไว้เพื่อใช้ในการวางแผนแบบพฤติกรรม เพราะการสังเกตเพียงอย่างเดียวจะไม่มีผลต่อการเรียนรู้มากเท่ากับการมีการเก็บจำสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินนั้นไว้อย่างแม่นยำ จากการศึกษาทิศทางของพัฒนาการด้านความสามารถในการเรียนรู้จากแม่แบบนั้น ชี้ให้เห็นว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่าจะเรียนรู้จากการสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น ๆ ได้มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากมีความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ได้มากกว่า แบนดูรา (Bandura, 1977 : 30) ได้อธิบายว่าการใช้ทวิแบบของเด็กทารกนั้นจะมีขอบเขตอย่างจำกัดต่อการเลียนแบบทันที (Instantaneous Imitation) เด็กเล็ก ๆ จะเลียนแบบหน้าตาหรือคำพูดของผู้ใหญ่อย่างทันทีทันใด แทนที่จะจำลองภาพนั้นแล้วนำมาทำอีกหลังจากช่วงเวลาอันยาวนานไป แต่ในขณะที่เด็กโตขึ้นและมีประสบการณ์มากขึ้น การโยงคำต่าง ๆ หรือโยงภาพต่าง ๆ เข้ากับวัตถุและเหตุการณ์ต่าง ๆ เราจะทำได้โดยการเก็บรวบรวมสะสมสัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งกระบวนการในการสร้างสัญลักษณ์จะช่วยให้จำพฤติกรรมของแม่แบบได้ แม้ว่าจะได้เห็นแม่แบบเพียงชั่วเวลาอันสั้น แบนดูรา กล่าวว่า การสร้างสัญลักษณ์อาจกระทำในรูปของจินตนาการ (Imaginal) และภาษา (Verbal) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของแม่แบบอันจะก่อตัวขึ้นเป็นเสมือนศูนย์กลางแห่งการรับรู้ โดยที่เมื่อคนเราได้ยินได้เห็นพฤติกรรมของผู้อื่นจะเกิดความรู้สึกรับรู้เหตุการณ์นั้น และเมื่อเหตุการณ์นั้นสิ้นสุดลงแล้วผู้รับรู้จับโน้มนภาพของเหตุการณ์นั้นอยู่ในความทรงจำและแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา (Verbal Coding) ซึ่งจำได้ง่ายและนานกว่าและดูสังเกตสามารถนำออกมาเป็นแนวทางการกระทำของตนได้ในเวลาต่อมา ยิ่งถ้าประสบการณ์ใหม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ความจำจะถาวรมากขึ้น การมีสัญลักษณ์ของประสบการณ์ต่าง ๆ อยู่ในความทรงจำมาก ๆ ช่วยเพิ่มพูนความสามารถที่จะเรียนรู้โดยการสังเกตได้มากขึ้น

3. การเก็บรักษาในความจำ

ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับความถาวรของความจำ แต่สิ่งหนึ่งที่มีจะเกิดขึ้นกับกระบวนการทางความจำของมนุษย์อยู่เสมอก็คือ การเลือนหายไปของความจำ ดังนั้นจึงพบว่าเด็กที่ได้เรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบแล้วอาจลืมไปก็ได้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงไม่มีประโยชน์เท่าที่ควรต่อเด็กเมื่อมีความจำเป็นต้องการใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต (Bandura, 1969 : 202) เทคนิค

ที่นำมาช่วยเหลือความจำ คือการท่อง การทบทวน หรือการฝึกหัด และการรวบรวมสิ่งที่เกี่ยวข้องกับในเหตุการณ์. (โดยการเชื่อมคำต่าง ๆ หรือความนึกคิดต่าง ๆ เข้ากับเหตุการณ์) ซึ่งจะช่วยให้เขาได้เก็บสะสมความรู้ไว้ในระยะซึ่งสามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ

4. การแสดงออก (Motor Reproduction Process)

เมื่อมนุษย์เรามีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความทรงจำแล้ว จะมีการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาภายหลังได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาในครั้งแรก ๆ อาจจะยังไม่ถูกต้องทีเดียวนัก เพียงแต่แสดงได้ใกล้เคียงกับพฤติกรรมของตัวแบบเท่านั้น แล้วเขาจะค่อย ๆ ปรับแก้ไขพฤติกรรมของตนเอง จนกว่าจะได้รับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นกระบวนการของพัฒนาการทางด้านการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเด็กที่อายุมากกว่าสามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า ดังนั้นแม้ว่าเด็กที่อายุน้อยกว่าจะมีความเข้าใจในปัญหาขณะที่ทำการสังเกต และสามารถเก็บรวบรวมสิ่งที่สังเกต เช่น ภาพความนึกคิด หรือสัญลักษณ์ทางภาษาไว้ได้ภายในใจก็ตาม แต่เด็กที่มีอายุน้อยกว่านั้นจะยังคงไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมที่ตัวแบบแสดงได้ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการในด้านการแสดงออกยังพัฒนาได้ไม่ดีเท่ากับเด็กที่อายุมากกว่านั่นเอง

5. การจูงใจ (Motivational Process)

เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความรู้ที่ได้อาณา (Acquisition) กับการแสดงออกในการเรียนรู้ทางสังคมนั้น กล่าวคือ มนุษย์ไม่อาจแสดงออกได้ตามที่รับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกแสดงพฤติกรรมของแบบที่ที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองมากกว่าการเลือกในทางที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง การประเมินคุณค่าพฤติกรรมของแบบโดยผู้สังเกตแบบจะเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจไว้ และไม่ยอมรับสิ่งที่ตนไม่พึงพอใจ ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการใช้ตัวแบบ เพื่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ของค่านั้น ต้องมีการจูงใจโดยการให้รางวัลหรือการเสริมแรงทางบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมการเลียนแบบออกมา และเป็นการเสริมให้พฤติกรรมนั้นเกิดมากยิ่งขึ้น (Bandura. 1977 : 22 - 29)

ลักษณะของแบบ

อิทธิพลของแบบที่มีต่อผู้สังเกตมี 3 ประการ คือ (Bandura. 1963 : 60)

1. ผลของตัวแบบ (Modeling Effects) หมายถึง สถานการณ์ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แบบแผนการตอบสนองใหม่ต่อสิ่งเร้าโดยการสังเกตจากพฤติกรรมของแม่แบบ ผู้เรียนจะรวบรวมแบบแผนพฤติกรรมของแม่แบบแล้วเชื่อมโยงกับความรู้นี้อยู่ จนสามารถวางรูปแบบการตอบสนองใหม่ ๆ ออกมาให้เห็นชัดเจน เพื่อให้ผู้สังเกตแสดงการตอบสนองได้เหมือนกับแบบที่ได้รับและเก็บจำได้อย่างถาวร

2. ผลของการชักขวางและการส่งเสริม (Inhibitory and Disinhibitory Effects) หมายถึง สถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่สนใจ หรือไม่กระทำตามแบบแผนพฤติกรรมที่แม่แบบกระทำแล้วได้รับผลไม่ที่ตอบสนอง เช่น การลงโทษ เป็นต้น แต่ผู้เรียนมักสนใจเลียนแบบพฤติกรรมที่แม่แบบกระทำแล้วได้รับรางวัล หรือได้รับการยอมรับจากสังคม

3. ผลของการตอบสนอง (Eliciting Effects) หมายถึง การตอบสนองต่อแม่แบบของผู้รับแบบซึ่งจะแสดงออกมาต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล กล่าวคือ การยอมรับเสียงดู หรือการได้รับการเรียนรู้ของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ทำให้ลักษณะการตอบสนองต่อตัวแบบแตกต่างกัน เช่น พฤติกรรมบางอย่างของแม่แบบเป็นสิ่งที่ผู้รับแบบได้รับการยอมรับซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ชักจูงสังคม ในกรณีเช่นนี้ผู้รับแบบจะไม่สนองตอบตามแบบที่ได้รับจากแม่แบบ เพราะผลการเรียนรู้ในอดีตเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ แต่สำหรับผู้รับแบบบางคนที่ไม่ได้รับการเรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่แม่แบบแสดงนั้นเป็นสิ่งที่ชักจูงการยอมรับของสังคม ผู้รับแบบจะเกิดการเลียนแบบจากแม่แบบนั้นได้

ธรรมชาติของตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยการเลียนแบบมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. ตัวแบบที่เด็กชอบเลียนแบบนั้นจะมาจากบุคคลที่ชื่นชอบมากกว่าบุคคลที่ไม่ชื่นชอบ
2. ตัวแบบที่เด็กชอบเลียนแบบนั้นจะมาจากบุคคลที่เป็นเพศเดียวกับเด็กมากกว่าจะเป็นเพศตรงกันข้าม

3. ถ้าแบบซึ่งได้รับรางวัลเป็นเครื่องตอบแทน เช่น เงิน ช้อเสียง สถานภาพทางเศรษฐกิจสูง จะถูกเลียนแบบมากกว่าตัวแบบซึ่งไม่ได้รับรางวัลเป็นเครื่องตอบแทน

4. บุคคลที่มีพฤติกรรมซึ่งจะต้องถูกลงโทษมีแนวโน้มที่จะไม่ถูกนำมาเลียนแบบ

5. เด็กจะได้รับอิทธิพลจากตัวแบบที่เขาเองเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกับเขา เช่น อายุ หรือสถานภาพทางสังคม มากกว่าตัวแบบที่เขาเห็นว่ามีความแตกต่างจากตัวเขามาก (Bandura and Walter. 1963 : 10 - 11, 50, 84, 94 - 100)

นอกจากนี้ยังตัวแปรอื่น ๆ ที่จะช่วยเสริมผลของพฤติกรรมที่ตัวแบบได้รับอีก เช่น พฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีโอกาสนี้จะเกิดขึ้นเมื่อได้เห็นผลอย่างเดียวกันจากตัวแบบหลาย ๆ คนมากกว่า เห็นจากตัวแบบเพียงคนเดียว อีกทั้งลักษณะของตัวแบบและพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง ก็มีผลช่วยให้ เกิดการเรียนรู้แบบมากขึ้นได้ เช่น ตัวแบบที่มีบุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือ เป็นที่นิยมยกย่องของบุคคลทั่วไป เป็นที่รู้จัก จะทำให้ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของเขาได้ง่าย

สติและการควบคุมตนเอง (Conscience and Self - Control)

ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สติของเด็กหรือค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ไม่ได้มีติดตัวมาแต่กำเนิด หากแต่เกิดใหม่ในโลกโดยปราศจากจริยธรรม แต่จากการให้ตัวแบบ และหลักการวางเงื่อนไขจึงทำให้เด็กเกิดความรู้สึกและค่อย ๆ เพิ่มคุณค่าของความสามารถในการควบคุมตนเอง ตลอดจนการรับน้ำหนักตนเองขึ้นทีละน้อย ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าลักษณะนิสัยต่าง ๆ ของเด็กจะได้รับมาจากการเรียนรู้ไม่ใช่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม

จากการสืบค้นของแมงกูราได้สนับสนุนการยืนยันของเขาที่ว่า พัฒนาการในการควบคุมตนเอง หรือสติได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการสังเกตตัวแบบ และได้รับอิทธิพลจากแบบแผนของการได้รับการเสริมกำลังโดยตรงต่อตัวเด็ก เช่น มาตรการทางวินัยที่บิดามารดาและครูใช้ ทั้งนี้ลักษณะต่าง ๆ ของตัวแบบจะมีอิทธิพลที่จะทำให้เด็กรับเอาตัวแบบที่มีการควบคุมตนเองหรือรับเอาตัวแบบที่ขาดการควบคุมตนเองเอาไว้ ก็ขึ้นอยู่กับว่าตัวแบบนั้น ๆ มีอิทธิพลต่อเด็กมากน้อยเพียงไร (โทมัส, อาร์ เมอเร แพลโคย ควงเคียน ศาสตราจารย์. 2526 : 333)

ศาสนาและจริยธรรม

ถ้าเราศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมนุษยชาติเราจะพบว่า ศาสนาและจริยธรรมไม่สามารถแยกจากกันได้ สิ่งใดที่เป็นจริยธรรมสิ่งนั้นเป็นเรื่องของศาสนา จึงกล่าวได้ว่าศาสนาและจริยธรรมสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมาในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ แนวปฏิบัติทางศาสนา

(Religious Custom) ถือว่าเป็นความกึ่งมาก่อนที่จะมีแนวปฏิบัติอันเป็นจริยธรรมจริง ๆ
(Moral Custom) แยกตัวออกมาทางหาก (น้อย พงษ์สิทธิ์. 2520 : 88) ศาสนาเป็นพื้นฐาน
อันดีเลิศของจริยศาสตร์ ส่วนจริยธรรมคือ การแสดงออกจากความสำนึกภายในของเราก่อนสังคม
บุคคลผู้เข้าถึงศาสนาอย่างแท้จริงนั้นจะมองเห็นโลกตามความเป็นจริง ทั้งนั้นศาสนาและจริยศาสตร์
ทั้งสองจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ในการพัฒนาของมนุษย์
จริยศาสตร์และศาสนาทั้งสองจะพัฒนาควบคู่กันไปและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน นับเป็นสิ่งที่เป็นไปได้
ในโอกาสโอกาสศาสนาอาจจะไม่ประกอบด้วยจริยธรรม ในกรณีเช่นนั้นอาจจะไม่เหมาะสมที่จะเรียก
ศาสนานั้นว่าเป็นศาสนาที่แท้จริง เพราะศาสนาที่แท้จริงคือความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์พระเจ้าและ
ภาวะของพระเจ้า ความสำนึกนั้นต้องประกอบด้วยจริยธรรม เพราะไม่ประกอบด้วยจริยธรรมแล้ว
ศาสนานั้นก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเจตนารมณ์ได้ และศาสนานั้นไม่สมบูรณ์ถ้าปราศจาก
จริยศาสตร์ ทั้งนั้นศาสนาจึงต้องอิงอาศัยจริยศาสตร์และจริยศาสตร์ทำให้ศาสนาวิวัฒนาการขึ้น
และศาสนาทำให้จริยศาสตร์มีความสำคัญและความหมายมากขึ้น ความที่เลิศทางจริยศาสตร์นั้น
ส่งเสริมให้เราได้พบแสงสว่างแห่งชีวิตนั่นคือคตินี้แห่งคุณธรรม คนที่นับศาสนาที่คือนับจริยธรรม คุณค่า
ทางจริยธรรมก็คือ คุณค่าทางศาสนา ศาสนาจะไม่มีค่าหมายอะไรถ้าปราศจากจริยธรรมและ
จริยธรรมจะไม่ได้รับการนำพาหรือใส่ใจถ้าปราศจากศาสนา สองสิ่งนี้จึงเป็นของคู่กัน (ชัยวัฒน์
อัถพินัน. 2520 : 26)

Harold H. Titus ศาสตราจารย์ บรรณารักษ์วิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเคเนสัน รัฐโอไฮโอ
ได้กล่าวถึงการอิงอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างศาสนากับจริยธรรมไว้ดังนี้

1. หลักจริยธรรมช่วยในการพิจารณาหรือแยกแยะการวิจารณ์ความเชื่อ หรือพิธีกรรม
ในทางศาสนาให้เป็นไปในทางที่จะเป็นประโยชน์สร้างสรรค์ พิธีกรรมหรือความเชื่อบางอย่างใน
ศาสนาอาจจะเป็นไปได้เพื่อทำลายศาสนาหรือชักตอกความเจริญงอกงามของศาสนา ถ้าไม่ประสา
สัมพันธ์กับมาตรฐานทางจริยธรรมที่มีอยู่ ลัทธิประเพณีหรือแม้แต่คำสอนบางอย่างในทางศาสนาต้อง
อิงอาศัยและพัฒนาให้เข้ารูปกับคุณค่าทางจริยธรรม และทรงสนับเกี่ยวกับจักรวาลที่เปลี่ยนแปลงไป
2. จริยธรรมช่วยให้ศาสนาเป็นพลังอันหนึ่งที่มีบทบาทต่อการบรรลุถึงเป้าหมายทางสังคม
บางอย่าง ความเจริญก้าวหน้าของสังคมซึ่งต้องอาศัยแรงหนุนทางศาสนา (Religious Sanction)

มีอยู่ไม่น้อย จริยธรรมจะช่วยให้บุคคลเข้าใจและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าอันเป็นเป้าหมายนั้น ศาสนาถ้าปราศจากความเข้าใจในจริยธรรม (Moral Insight) ก็ไม่มีบทบาทใดๆ และเป็นเพียงสิ่งแบ่งแยกกลุ่มชนเท่านั้น ศาสนาที่อิงอาศัยจริยธรรมเท่านั้นที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติโดยส่วนรวม ทำลายสิ่งขวางกั้น เช่น เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วรรณะ เป็นต้น (น้อย พงษ์สโน. 2520 : 88 - 89)

สรุปความได้ว่า ศาสนาเป็นพื้นฐานอันตั้งงามของจริยศาสตร์ ส่วนจริยศาสตร์นั้นเป็นการแสดงออกให้ศาสนาปรากฏชัด (คือศาสนาที่อิงหลักจริยศาสตร์) และศาสนาก็มีจริยศาสตร์เป็นเครื่องแสดงออก จริยศาสตร์เน้นหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคมส่วนศาสนาเน้นหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับพระเจ้า ศาสนาและจริยศาสตร์ต่างทำหน้าที่ไปควบกันจึงต้องควบคู่กันไป

ฉะนั้นในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จริยธรรมจึงจะถูกกล่าวถึงควบคู่กันไปกับหลักธรรมทางศาสนา นอกจากนี้ข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรมยังสามารถหยิบยกขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงสำหรับการศึกษาด้านศาสนาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้นในความเกี่ยวข้องระหว่างศาสนาและจริยธรรม

ทฤษฎีจิตพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม

การก่อตั้งลักษณะทางจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ได้ระบุว่าเด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรคืออะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) เด็กจะใช้วิธีการเลียนแบบผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมในจิตใจแล้ว เขาย่อมจะเกิดความขัดแย้งในใจเมื่อความอยากความต้องการส่วนตนไม่เหมาะสมกับกาลเทศะของสังคมที่เขาได้ยอมรับมา ถ้าบุคคลกระทำชั่วทั้ง ๆ ที่คนอื่นไม่รู้ไม่เห็น บุคคลนั้นจะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง และในโอกาสต่อไปบุคคลนั้นย่อมจะเว้นไม่กระทำชั่ว โดยไม่จำเป็น ต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น

ภายนอก นั่นคือ เรามี "ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี" (Conscience) (ดวงเคียน พันพูนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์จินิก. 2520 : 7 - 8)

กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุดคือสมาชิกในครอบครัวของเด็กเอง แต่ตามปกติแล้วปรากฏว่าบิดามารดาไม่ดูจะตระหนักในความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ของตน ในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก นักวิจัยทางจิตวิทยาพบว่าเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อื่นโดยผู้อื่นจะตั้งใจที่จะสั่งสอนสิ่งนั้นหรือไม่ตั้งใจจะสั่งสอนก็ตาม ส่วนมากแล้วเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสั่งสอน ยิ่งกว่านั้นเด็กยังเลียนแบบลักษณะที่ผู้ใหญ่ไม่ตระหนักว่าตนมีอยู่เสียด้วยซ้ำ ความจริงจึงอยู่ที่ว่าเด็กจะคิดเช่นนั้นก็เพราะจะต้องได้อยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมสูง ซึ่งเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบ นอกจากนั้นจากผลการวิจัยทางค่านิยมว่าความสำคัญของผู้ใหญ่ที่เด็กอยากเลียนแบบว่าคือผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูเด็ก โดยให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก (Hoffman. 1970 : 286) ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในความรักและหวังดีของผู้ใหญ่คนนั้น นอกจากนั้นการควบคุมวินัยและลงโทษเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ ยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กโดยตรงด้วย (ดวงเคียน พันพูนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จินิก. ม.ป.ป. : 3)

การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่นเป็นข้อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เด็กเลียนแบบบิดามารดาของตน การเลียนแบบนี้เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่นแล้วทวนซ้ำสิ่งที่เขานั้นได้กระทำพฤติกรรมนั้นบ้าง การกระทำพฤติกรรมตามผู้อื่นนั้นอาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ ใดที่หนึ่งคือการเลียนแบบหลายเหตุผลด้วยกันเพื่ออธิบายว่า บุคคลจะเลียนแบบใครในสถานการณ์เช่นไร เช่นเซียร์สและคนอื่น ๆ ได้อธิบายว่า เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูที่ตนรักใคร่ เพราะการเลียนแบบหรือทำตามตนคล้ายผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กเกิดความพอใจเหมือนกับว่าตนได้อยู่ใกล้ชิดผู้เลี้ยงดูในขณะนั้น (ดวงเคียน พันพูนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จินิก. ม.ป.ป. : 4)

เซียร์สเชื่อว่า ผลอันเนื่องมาจากพฤติกรรมของเด็กซึ่งทัศนคติลักษณะนิสัยต่าง ๆ นั้น เด็กได้รับมาจากสิ่งแวดล้อม แต่เขาได้สังเกตเห็นว่าวิธีการมากมายที่ทำให้เด็กมีลักษณะเหมือนบิดามารดา โดยเกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัวเลย แต่เกิดจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา แต่บิดามารดาไม่ได้ให้การเสริม

กำลังและการ reinforce พฤติกรรมเพื่อที่จะเป็นแบบอย่างต่อการกระทำของเด็กในแบบหนึ่งเป็นที่ยอมรับกัน
 ในวัฒนธรรมนั้นแล้ว เด็กจะโค้พฤติกรรมหรือคุณลักษณะเช่นนั้นได้อย่างไร คำตอบหนึ่งที่เชียร์สเสนอ
 ก็คือ เด็กจะโค้สิ่งเหล่านั้นด้วยตนเองโดยผ่านการเลียนแบบ นั่นคือ โดยการกระทำตามตัวแบบเพื่อ
 การเลียนแบบถูกที่ความตามลักษณะ สิ่งเร้า - อินทรีย์ - การตอบสนอง (S---O---R) ซึ่งการ
 เลียนแบบนั้นเมื่อทดลองเบื้องต้นว่าเป็นกระบวนการสื่อกลางระหว่างสิ่งเร้า (S) และการตอบสนอง
 (R) ในวัยต้นแห่งชีวิตเด็กสามารถเรียนรู้โดยไม่ต้องได้รับการสอนจากบิดามารดาแต่เขาจะสร้าง
 "กลไกการเสริมกำลังด้วยตนเอง" (Self-Reinforcement Mechanism) ซึ่งจะแข่งขันกับ
 ตัวอย่างบางอันที่เป็นการเสริมกำลังภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ (Sears, Rau and Alpert.
 1965 : 2)

ในการอธิบายความคิดเกี่ยวกับ "การเสริมกำลังด้วยตนเอง" โดยเอาแบบอย่างพฤติกรรม
 ของบิดามารดานั้น เชียร์สเสนอว่าในขั้นแรกทารกจะต้องอาศัยมารดาที่คอยมอบความพึงพอใจตาม
 ความต้องการทุกอย่างแก่เด็ก ในระยะต่อมาความต้องการอื่น ๆ อาจได้รับความพึงพอใจมาจากบิดา
 และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ผลก็คือ เด็กจะมีความสัมพันธ์และไว้วางใจบิดามารดาของเขา
 แต่เมื่อเขามีอายุมากขึ้นบิดามารดาที่ขี้ระแวงขึ้น ดังนั้นจึงมีเวลาสนองความต้องการของลูกน้อยลงซึ่งจะ
 ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่เด็ก และโดยกระบวนการที่ไม่สามารถจะอธิบายได้เด็กก็จะเริ่มต้นเลียนแบบ
 บิดามารดา เด็กจะพบว่าการเล่นแบบบิดามารดาด้วยตัวเองนี้ได้ผลเป็นที่พึงพอใจเหมือนกับความ
 พึงพอใจ หรือการเสริมกำลังที่เขาได้รับจากบิดามารดาในระยะต้น จึงทำให้เด็กเลียนแบบหรือเอาอย่าง
 บิดามารดาโดยการเสริมกำลังให้ด้วยตัวเอง (โหมส อาร์ เมอเร แพลโคย ทวงเคื่อน ศาสตรวิท.
 2526 : 336)

การถ่ายทอดทางศาสนา

ความหมายและกระบวนการถ่ายทอดทางศาสนา

การถ่ายทอดทางศาสนา หมายถึง การถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนา ค่านิยมทางศาสนา
 และหลักปฏิบัติทางศาสนาแก่บุคคล (เพ็ญแข ประจวบจิติก. 2528 : 9) การถ่ายทอดทางศาสนา
 ถือเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) และเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมซึ่งเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคล นอกจากนั้นแล้วความเชื่อ ค่านิยม ในศาสนานั้น ๆ ยังจะทำหน้าที่เป็นทั้งควบคุมพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การถ่ายทอดทางศาสนา หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนหนึ่ง ๆ รวมทั้งสถาบันทางสังคมต่าง ๆ กระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาต่ออีกบุคคลหนึ่งซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจจะเป็นการสั่งสอน การแสดงเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้อาจจะเป็นการตั้งใจหรือไม่ก็ตาม (วันชัย มีกลาง. 2530 : 29)

กระบวนการถ่ายทอดทางศาสนา เนื่องจากการถ่ายทอดทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของ การถ่ายทอดทางสังคม ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดทางศาสนาก็จำเป็นต้องอาศัยหน่วยของการถ่ายทอดทางสังคม (Agents of Socialization) ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สถาบันทางศาสนาและสื่อมวลชนเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมหรือวิธีการถ่ายทอดทางศาสนานั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการอบรมสั่งสอนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยผ่านหน่วยของการถ่ายทอดทางสังคม หรืออาจจะแบ่งประเภทของการถ่ายทอดทางศาสนาออกเป็น "การสั่งสอนโดยตรง" เช่น การบวชให้ หรือว่าอะไรก็ทำอะไรไม่ทำ การให้รางวัล เมื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนและลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตาม อีกกรณีหนึ่งคือ "การสั่งสอนโดยทางอ้อม" ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา (วันชัย มีกลาง. 2530 : 29)

อย่างไรก็ตาม พรทิมา วรวิสุทธิพงศ์ (2528 : 31 - 44) ได้รวบรวมกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมที่มีผู้สนใจศึกษากันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดทางศาสนาด้วย ดังต่อไปนี้คือ

1. การถ่ายทอดทางสังคมด้วยวิธีการให้รางวัล

รางวัล หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามที่ได้รับมีความพึงพอใจที่ได้รับ ดังนั้นจึงสามารถนำรางวัลมาเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามที่ผู้ให้รางวัลต้องการได้ และมีโอกาสที่ผู้รับรางวัลจะกระทำพฤติกรรมเช่นเดิมอีกในอนาคตเพื่อให้ได้รับรางวัลที่เคยได้รับมาแล้ว แมคเควิกและฮารารี กล่าวว่า การได้รับรางวัลจะทำให้ผู้รับสร้างค่านิยมและทัศนคติทางบวกเพิ่มขึ้น ซึ่งทัศนคติทางบวกนี้จะแพร่กระจายไปสู่สถานการณ์ทั้งหลายในขณะที่เรีนรู้ตัว รางวัลจึงไม่เพียงแต่จะช่วยชักเกลี้ยงนิสัยของแต่ละบุคคล

4. การถ่ายทอดทางสังคมด้วยการเลียนแบบ

การเลียนแบบเป็นกระบวนการชักเลาสมาชิกในสังคมให้มีการประพฤติปฏิบัติตามรูปแบบที่สังคมคาดหวัง บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลียนแบบอย่างยิ่ง คือผู้ที่เป็นตัวแบบและผู้ที่ถูกเลียนแบบ โดยเฉพาะเด็กมีความโน้มเอียงที่จะยึดการแสดงออกของผู้อื่นเป็นแบบอย่างในการกระทำอยู่แล้ว การศึกษาในจิตวิทยาทางแขนงจึงเน้นการปฏิบัติตัวของตัวแบบว่า ควรปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างไรเพื่อผู้เลียนแบบจะได้ปฏิบัติตาม จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบกับผู้เลียนแบบเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะกระตุ้นให้มีการเลียนแบบเกิดขึ้น เช่น ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบกับผู้เลียนแบบมีความสนิทสนมคุ้นเคยการเลียนแบบก็จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย และโดยไม่หวังผลรางวัลใด ๆ ที่จะเกิดจากการกระทำของตัวแบบ จากลักษณะดังกล่าวจะเห็นว่า บิคารามาคาจะเป็นตัวแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าความสัมพันธ์ระหว่างบิคารามาคากับลูกเป็นไปโดยความสนิทสนมอบอุ่น โอกาสที่ลูกจะยึดบิคารามาคาเป็นตัวแบบในการประพฤติปฏิบัติก็ยิ่งมีมากขึ้น

5. การเรียนรู้บทบาท บรรทัดฐาน และค่านิยมทางสังคม

การเรียนรู้บทบาททางสังคมเป็นการเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ มีความรู้สึกและมองโลกในแง่ดี เช่นเดียวกับบุคคลอื่นในสังคมซึ่งมีบทบาทเช่นตน การเรียนรู้ทางสังคมเหล่านี้ ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างและเปลี่ยนแปลงทัศนคติเรื่องการคล้อยตามกลุ่ม สังคมมักจะคาดหวังให้บุคคลมีบทบาทที่เป็นไปตามที่สังคมวางไว้ จากการศึกษาพบว่าถ้าหากตามความคาดหวังของสังคมนี้เองทำให้บุคคลรู้สึกไม่สบายใจเมื่อได้ทำตามเบี่ยงเบนไปจากกลุ่ม ความไม่สบายใจดังกล่าวจะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลพยายามหาตัวแทนที่สังคมคาดหวัง ครอบครัวถือว่าเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญที่สุด ดังนั้นความคาดหวังของครอบครัวที่จะให้สมาชิกในครอบครัวมีบทบาทในสังคมเช่นไรนั้น จึงมีอิทธิพลต่อสมาชิกเป็นอย่างมาก

บรรทัดฐานทางสังคมเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่บุคคลต้องเรียนรู้เพื่อให้มีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานดังกล่าว บรรทัดฐานทางสังคมในบุคคลจะเกิดจากการที่บุคคลได้มีการเกี่ยวข้องกับสังคมกับสมาชิกอื่นในสังคม และครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่ทำให้การเรียนรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม การปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมจะทำให้ได้รับการยอมรับจาก

กลุ่มซึ่งทำให้บุคคลไม่มีความวิตกกังวล และเหตุผลนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้และปฏิบัติตาม

สำหรับค่านิยมทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ โดยมี การประเมินคุณค่าความถูกต้องหรือผิดของแนวทางนั้นด้วย ค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ของบุคคลสามารถ เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพก็สามารถเรียงลำดับความ สำคัญของอาชีพต่าง ๆ ได้ ค่านิยมเกี่ยวกับความเคร่งทางศาสนาซึ่งแต่ละสังคมหรือแต่ละบุคคลก็มี ความเคร่งในศาสนามากน้อยต่างกัน อย่างไรก็ตามครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่ปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ให้กับสมาชิกและมีความคาดหวังให้สมาชิกปฏิบัติตามค่านิยมที่ครอบครัวยึดถืออยู่ ดังนั้นการประพฤติ ปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นผลจากการถ่ายทอดค่านิยมของสถาบันครอบครัวทั้งทางตรงและ ทางอ้อมนั่นเอง

ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา

บ้านเป็นสถาบันแรกที่หล่อหลอมพฤติกรรม ทัศนคติ ค่านิยม จริยธรรมของเด็มาตั้งแต่แรกเกิด จนถึงวัยผู้ใหญ่ การที่บุคคลมีบุคลิกภาพและอุดมคติเฉพาะตัวเพราะบ้านหรือครอบครัวให้การ เรียนรู้ ให้สิ่งแนกหลอม ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเด็กจะถูกอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดค่านิยม อุดมคติ ทางด้านศีลธรรม จริยธรรม คุณงามความดี แยกแยะผิดชอบชั่วดีตามเกณฑ์มาตรฐานของสังคมจาก ครอบครัวทั้งที่เป็นการถ่ายทอดโดยการอบรมสั่งสอนให้สมาชิกรุ่นใหม่ อันเป็นการชักเถลาทางสังคม โดยตรงหรือการลอกเลียนแบบแผนการดำเนินชีวิต ค่านิยม อุดมคติ ความเชื่อ ตลอดจนการวางตัว เพื่อใหัปรับตัวเข้ากับสังคมใหญ่อย่างกลมกลืนด้วยวิธีสังเกตจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเฝ้าพาประพฤติปฏิบัติ โดยผู้ที่ เป็นแบบแผนไม่ได้ตั้งใจจะให้เป็นการสั่งสอน ซึ่งเราเรียกว่า "การชักเถลาทางสังคมโดยอ้อม" ที่ตาม ส่วนมากแล้วก็ขึ้นอยู่กับครอบครัวเป็นสำคัญ คือถ้าครอบครัวชักเถลาดีแล้วเด็กก็จะปฏิบัติใน ทางที่มากกว่าทางที่เสีย (ชาญชัย เมทินีรุ. 2528 : 27)

ความหมายของครอบครัว มีผู้ให้ความหมายของครอบครัวไว้อย่างหลายประการ เช่น

รีส (Reiss. 1971 : 19) ให้ความหมายไว้ว่า "สถาบันครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่ม เล็ก ๆ ที่มีความสนิทสนมกันมาก และทุกคนมีหน้าที่ร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เกิดขึ้นใหม่

คิงสเลย์ (Kingsley. 1969 : 392) ได้ให้ความหมายของครอบครัวในแนวจิตวิทยา และสังคมวิทยาไว้ว่า "ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานและสากลที่สุดของทุกสถาบัน" โดยอธิบาย ครอบครัวใน 2 แนว คือแนวจิตวิทยาซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มประมุข อันเนื่องมาจากการผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของบรรดาสมาชิกที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันถือว่าเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ทางสังคม สำหรับในแนวสังคมวิทยาถือว่า บรรดาสมาชิกในครอบครัวนั้น ต่างก็ให้และรับประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และถือว่าต่างฝ่ายต่างก็ถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กัน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อปรับสภาพของตนเองให้เข้ากับสังคมได้

ในทางสังคมมนุษยวิทยา "ครอบครัว" หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสายเลือด (Biological) และ/หรือโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสมรส (Conjugal) (สนิท สมักรการ. 2519 : 1)

ความสำคัญของครอบครัว ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดและมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก ไม่เคยมีปรากฏในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์สามารถดำรงชีวิตและสืบพันธุ์ต่อเนื่องกันมาได้โดยปราศจากสถาบันทางสังคมที่เรียกว่า "ครอบครัว" (สนิท สมักรการ. 2519 : 1) นอกจากครอบครัวจะเป็นแหล่งที่ให้กำเนิดแก่มนุษย์แล้วยังต้องหล่อหลอมชีวิตที่ให้แก่คนมานั้นให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้ตามปกติ อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งสร้างมนุษย์เกือบจะทุกรูปแบบ (บุญธิดา วันทาพันธ์. 2526 : 93) ดังนั้นเด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวโดยชอบ ได้รับการถ่ายทอดความคิด หัตถ์คติ และพฤติกรรมต่าง ๆ จากครอบครัวของตน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กเนื่องมาจากบิดามารดามากกว่าพฤติกรรมของบิดามารดาเนื่องมาจากเด็ก (อัมพอลกา บัฒมานนท์. 2516 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Bell. 1965) ดังนั้นครอบครัวจึงมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพของบุคคลในสังคม เพราะถ้าเด็กต้องอาศัยการเลี้ยงดูและอบรมจากครอบครัวหรือบิดามารดามากเท่าใด โอกาสที่เด็กจะยอมรับเอานิสัยต่าง ๆ จากคนที่อยู่ใกล้ชิดกับตนมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และที่สำคัญก็คือ การกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ของศาสนาหรือกฎของกฎหมายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าเด็กไม่ยอมรับทำตามกฎเกณฑ์ภายในบ้านก่อน (ดวงเคือน พันธมนานัน. 2522 : 19)

หน้าที่ของครอบครัว หน้าที่สำคัญของครอบครัวจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. หน้าที่หลักและเป็นสากล (Basic and Universal Function)

1.1 หน้าที่ทางชีววิทยา (Biological Function) ได้แก่ การสร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคม และการบริการทางปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อการดำรงชีวิต

1.2 หน้าที่ทางจิตวิทยา (Psychological Function) ได้แก่ การสามารถสร้างความพอใจและความต้องการทางเพศได้ การปกป้องและคุ้มครองเด็ก

2. หน้าที่ตามประเพณี (Traditional Function) แบ่งได้เป็น

2.1 หน้าที่ทางเศรษฐกิจ (Economic Function) ได้แก่ การแบ่งงานกันทำการแสวงหารายได้เพื่อการดำรงอยู่ของครอบครัว การจัดการดูแลทรัพย์สิน

2.2 หน้าที่ทางสังคม (Social Function) ได้แก่ การก่อตั้งฐานะ การเลี้ยงดูเด็ก การเพิ่มทุนและถ่ายทอดมรดกทางสังคม

2.3 หน้าที่ทางศาสนา (Religious Function) ได้แก่ การถ่ายทอดความเชื่อและหลักศาสนา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในอุทิศของ

2.4 หน้าที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Function) ได้แก่ การถ่ายทอดแนวทางดำเนินชีวิต การปฏิบัติค่านิยมประเพณี การเรียนรู้เอกลักษณ์และค่านิยมของสังคม

2.5 หน้าที่ทางสันทนาการ (Recreational Function) ได้แก่ การจัดให้มีสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความสนุกเพลิดเพลิน การร่วมกิจกรรมที่เป็นการพักผ่อนหย่อนใจของสมาชิกในครอบครัว (วันชัย มืกลอง, 2530 : 28 - 35)

ดังนั้นจะพบว่า หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวก็คือหน้าที่ในการถ่ายทอดทางศาสนา ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาชั้นนี้ ทั้งนี้ถ้าจะพูดในแง่ของบุคคลแล้วผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดพฤติกรรมทางศาสนาแก่บุตรหลานในครอบครัวก็คือ "บิดามารดา" นั่นเอง ในทำนองเดียวกันอาจกล่าวได้ว่าการที่คนเราจะมีพฤติกรรมการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของศีลธรรมไปในแนวเดียวกันได้นั้น ครอบครัวเป็นปัจจัยทางสังคมประการหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งช่วยให้การชักเถลา หรือถ่ายทอดวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม (ชาญชัย เขมฉัตร, 2528 : 24) ในเรื่องนี้ได้มีผู้ศึกษาและให้ทัศนะไว้อย่างต่าง ๆ กัน ดังนี้

ชาเลียง วุฒิจันทร์ (2524 : 75) ได้กล่าวว่าสถาบันต่าง ๆ ในสังคมมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมของเด็ก สถาบันดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. สถาบันครอบครัว
2. สถาบันการศึกษา
3. สถาบันศาสนา
4. กลุ่มเพื่อน
5. สื่อมวลชน
6. ชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

ฮาร์วิกเฮอรัสต์ (Havighurst. 1985 : 5) ชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพของบุคคลย่อมมีผลมาจากปัจจัยที่แวดล้อมและการปรับตัวของบุคคลนั้น ซึ่งปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว ได้แก่

1. ครอบครัว
2. วัดหรือโบสถ์
3. เพื่อนบ้าน
4. กลุ่มเพื่อน

ฮูม ฌรวิวัฒน์ และศิษยา ขวมนิธิ (2527 : 35 - 39) ได้กล่าวถึงบทบาทของครอบครัวที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนและทำหน้าที่ชี้แนะทางจิตใจแก่เด็กไว้ดังนี้

1. บทบาทในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้เลียนแบบ
2. บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข่าวสาร ความรู้ และข้อเท็จจริงด้านจริยธรรมและวัฒนธรรม

แก่เด็ก

3. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้ป้องกันทางเสียและให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดี
4. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้แก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กที่มีแนวโน้มไปในทางเสียแล้วให้กลับตัวได้และประพฤติ

5. บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์และมีการปรับตัว

ธนิศา รัชพลเมือง (2526 : 164) ได้กล่าวถึงสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของพลังทางสังคม คำที่เธอระบุว่า สถาบันทำหน้าที่ชักเเลาพฤติกรรมให้บุคคลมีศีลธรรมตามที่สังคมต้องการ คือ

1. สถาบันครอบครัว
2. สถาบันศาสนา
3. โรงเรียน

สถาบันแรกที่มีอิทธิพลดังกล่าวก็คือ "ครอบครัว" ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับสมาชิกใหม่ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยผู้ใหญ่ มีเวลาในการชักเเลาจิตใจเป็นเวลานาน ครั้นถึงวัยที่ต้องเข้าศึกษาในโรงเรียน สถาบันครอบครัวก็ยังทำหน้าที่ค้ำค้ำอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับอิทธิพลค้ำค้ำจากสถาบัน ศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านสถาบันครอบครัวและโรงเรียน

ดังนั้น ความสำเร็จของสังคมที่จะสร้างประชากรใหม่คุณภาพที่ดีมีศีลธรรมจึงขึ้นอยู่กับสถาบันดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวนั่นเอง ดังที่ พันทิพา อุตยัส (2523 : 171 - 207) ได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความสำเร็จของเด็กไว้ดังนี้

1. ครอบครัว
2. โรงเรียน
3. กลุ่มเพื่อน
4. สื่อมวลชน

จากข้างต้นดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ลักษณะทางจริยธรรมมิได้เกิดกับบุคคลมาแต่กำเนิด (ดวงเคียน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์, 2520 : 180) แต่เกิดจากการถ่ายทอดทางสังคมโดยมีสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการทำหน้าที่ชักเเลาพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่บนบรรทัดฐานทางศีลธรรม ซึ่งบรรทัดฐานจะเป็นสิ่งที่บอกว่าการปฏิบัติใดที่งานหรือพฤติกรรมใดไม่ควรปฏิบัติในสังคมโดยส่วนรวม สำหรับสังคมไทยของเราซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นสังคมพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางศีลธรรมของคนไทยส่วนใหญ่จึงมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนตามหลักขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมาชิกในสังคมจึงได้รับการชักเเลาทางสังคมและถ่ายทอดศีลธรรมวัฒนธรรม ตลอดจนรูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาจากสถาบันครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ (ชาญชัย ยมทิษฐ์, 2528 : 23)

ปัญหาของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งปัญหาและเป็นวัยที่มีความเครียดเครียดทางอารมณ์ วัยรุ่นเป็นวัยแห่งเจ้าอารมณ์ วัยพายุแค้น มีอารมณ์วู่วาม เจ้าคิดเจ้าแค้น ตัดสินใจเร็วและรุนแรง มีการแสดงแปลก ๆ (Hall and Lindzey. 1967 : 297)

สาเหตุในการเกิดปัญหาของวัยรุ่น

1. เกิดจากตัวของเด็กเองเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลของฮอร์โมนทำให้เกิดความวิตกกังวลจากความไม่เข้าใจ ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจ จะทำให้เกิดปัญหาทางจิตใจ เป็นเด็กเก็บตัว ไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม อาจเกิดโรคประสาท โรคจิต ฉะนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองต้องช่วยกันแก้ปัญหา แนะนำให้เด็กวัยนี้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เขาประสบอยู่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาและให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้ บ้านเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลแก่วัยรุ่นอย่างยิ่งเพราะบ้านจะให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กในทางต่าง ๆ เช่น อุบาสัย ทัศนคติ ความประพฤติ ความนึกคิด ความเข้าใจและพอใจแก่สังคมที่ตนอยู่ ถ้าขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสมอาจทำให้เกิดปัญหา เช่น การลักขโมย การทุบตี เผลอบอย เผลอเกล เป็นต้น

2. ผู้เชี่ยวชาญทางจิตสังคมศาสตร์ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่าเกิดขึ้นจากทฤษฎีทางจิตใจคือ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเกิดจากการขาดการอบรมจากพ่อแม่ที่ถูกต้องเหมาะสม พ่อแม่อารมณ์ไม่ดี พ่อแม่มีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม

3. ทฤษฎีทางการเรียนรู้เชื่อว่า เด็กได้รับมาจากการบวนการของชีวิตที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งแต่เด็กเร่ร่อนมาตลอดชีวิต และอัตราการทำผิดจะมากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่ม และการเรียนรู้จากกลุ่ม (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ . 2527 : 13 - 14)

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาปัญหาอันเนื่องมาจากวัยรุ่นเรื่อง "เด็กวัยรุ่น" ของกรมวิชาการ อีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บรรดาปัญหาของวัยรุ่นที่พบอย่างมากมายในสังคมสามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้คือ ปัญหาอันธพาลวัยรุ่น อาชญากรวัยรุ่น การประพฤติผิดทางเพศ การยกพวกตีกันของนักเรียน ในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาทางจิตสังคม นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางบ้านและทางโรงเรียน เช่น การไม่อยู่ในโอวาท การคลั่งการหาพินัยร์ นักร้อง นักกีฬา ตลอดจนการใช้ประชาธิปไตยเกิน

ขอบเขต ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จากการวิจัยพบอีกว่า เป็นผลมาจากการที่เด็กสมัยนี้ค่อยในบ้าน
ศีลธรรมและวัฒนธรรมกว่าเด็กสมัยก่อน (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ . 2527 : 35)

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาของวัยรุ่นนี้ คงที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นใน "สาเหตุในการเกิด
ปัญหาของวัยรุ่น" พอจะประเมินได้ว่า สถาบันครอบครัวหรือพ่อแม่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหา
ระงับปัญหา ตลอดจนป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับวัยรุ่น ฉะนั้นหากปัญหาของเด็กวัยรุ่นเนื่องมาจากการ
การทอดทิ้งในศีลธรรม พ่อแม่ก็ควรที่จะให้การอบรมสั่งสอนโดยตระหนักถึงปัญหาด้านศีลธรรมเป็นหลักและ
ในบรรดาเครื่องมือในการอบรมเด็กวัยรุ่นนี้ศาสนาเป็นเครื่องมือที่คุ้มค่าที่สุดยิ่ง (สมพร เทพสิทธิฯ
2505 : 341) ด้วยเหตุนี้เองหากพ่อแม่มีความรู้และสามารถนำหลักพระพุทธานุศาสน์เป็นเครื่องมือ
ในการอบรมแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์และช่วยสร้างศีลธรรมอันดีงามให้แก่วัยรุ่นได้เป็นอย่างดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมค่านับปรีชธรรม

ความหมายของคุณธรรมค่านับปรีชธรรม

กรมการศาสนา (2525 : 29) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมค่านับปรีชธรรม ว่าหมายถึง
ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดีหรือธรรมของคนดี 7 ประการ คือ

1. ขันัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตใหญ่
2. อักคัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตผด
3. อักคัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตทน
4. มัคคัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตประมาณ
5. กาสัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตกาล
6. ปุคคอปโรปรัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตบุคคล
7. ปริสัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตชุมชน

ในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง (ที.ปา.11/331/264 ; 439/321 ; องเสกขก.
23/65/114) ได้กล่าวถึงการสอนให้เกิดคุณธรรมค่านับปรีชธรรม โดยเริ่มจากการรู้จักเหตุ การรู้จักผล
การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล การรู้จักบุคคล และการรู้จักชุมชน ตามลำดับ

จ. เปรียญ (2515 : 133) กล่าวว่า บุคคลที่มีสัปปริยธรรมประจำใจอยู่เสมอว่าสัตบุรุษ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยบุคคลเอาสัปปริยธรรมเป็นหลักในการทำเป็นชีวิต บุคคลที่บุคคลมีสัปปริยธรรมเป็นธรรมประจำใจยังให้ชื่อว่า เป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุผลในการปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้วการปฏิบัติตนก็เปรียบพร้อมด้วยความดี ซึ่งสอดคล้องกับหลวงกิตติธัตถโยธิน (2512 : 146) กล่าวว่า ถ้าบุคคลใดประกอบไปด้วยคุณสมบัติ 7 ประการคือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลแล้วบุคคลนั้นให้ชื่อว่า เป็นผู้ดี คือสัตบุรุษ จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีสัปปริยธรรมเป็นธรรมประจำใจแล้วทางพุทธศาสนาดูว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้รักสงบ รักความเที่ยงธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักกาลเทศะ มีเหตุผลในการทำงาน และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข นอกจากนี้ ชลอ อุทกาทน (2514 : 403) ก็แนะนำให้ใช้สัปปริยธรรม มาสร้างบุคลิกภาพของเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ วิเวก ปางอุฬพงศ์ (เกษ ประทีปธีรวัณท์. 2530 : 23 ; อ้างอิงมาจาก วิเวก ปางอุฬพงศ์. 2528) กล่าวว่า การผสมผสานการแนะแนวในค่านิยมธรรมและค่านิยมอาชีพเข้าด้วยกันโดยการนำหลักสัปปริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง สามารถครอบคลุมลักษณะสำคัญทุกด้านในการพัฒนาบุคคลเพื่อให้เป็นคนที่ฉลาด สามารถปรับตัวให้เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

รายละเอียดเกี่ยวกับคุณธรรมด้านสัปปริยธรรม

1. การรู้จักเหตุ

กรมการศาสนา (2525 : 29) อธิบายว่า ธรรมบัญญัติ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายความว่า เป็นผู้รู้จักธรรม รู้หลักความจริง รู้หลักการที่จะทำให้เกิดผลดีและผลเสีย ซึ่งสอดคล้องกับธรรมบรรยายของ พระราชวรมงคล (2526 : 49) กล่าวว่า ธรรมบัญญัติ ความเป็นผู้รู้จักเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ พระราชวรมณี (2527 : 5) กล่าวว่า ธรรมบัญญัติ รู้หลักและรู้จักเหตุ คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องดำเนินชีวิตในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจในสิ่งที่ตนจะประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่งอาชีพ การงานของตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอย่างไรจึงจะเป็นเหตุให้บรรลุผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนั้นเป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุดคือ รู้เท่าทันกฎธรรมคา

หรือความจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527 : 26) กล่าวว่า หลักธรรมชั้นปึกให้เป็นนิสัย โดยการศึกษาให้รอบคอบก่อนพูดหรือลงมือกระทำสิ่งใดทุกครั้งเสมอ เมื่อเราสามารถศึกษาได้ล่วงหน้าว่า ถ้าหากเราพูดเช่นนี้ลงที่ตามาจะเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายมนุษยสัมพันธ์ เราขัดขวางหรือกระทำในสิ่งที่จะสร้างสัมพันธภาพอันดีงาม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ในการอยู่รวมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ อภา ฅนัชาง (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึง การรู้ว่าเหตุการณ์หรือปัญหาที่ประสบอยู่นั้นมีสาเหตุจากอะไร ทำให้เป็นผู้สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ถูกต้องและแก้ปัญหาได้ตรงจุดและไม่เป็นคนฉวยไร้เหตุผล

2. การรู้จักผล

กรมการศาสนา (2525 : 29 - 30) อธิบายว่า อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้ความหมาย ความมุ่งหมาย รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527 : 27 - 28) กล่าวว่า การกระทำที่เป็นผู้รู้จักผล โดยพึงรู้สึกทั่วและพิจารณาเสมอว่า ความสุข ความทุกข์ ความพอใจ ความไม่พอใจ ความดีใจ และความเสียใจที่เราได้รับอยู่นี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากสาเหตุอันใด พระราชวรมนี (2527 : ๑) กล่าวว่า อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าตนทำอยู่นั้น คำนึงชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะมีผลถึงผลอะไรที่ใหม่หน้าที่ ตำแหน่งฐานะการงานนั้น ๆ เรากำหนดกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร ทั้งนี้เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือ รู้ความหมายของศีลธรรมและประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต นอกจากนี้ อภา ฅนัชาง (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักผล หมายถึง รู้ว่าหากเกิดเหตุหรือกระทำพฤติกรรมใดขึ้นมาจะส่งผลในอนาคตอย่างไรบ้าง ทำให้เป็นผู้สามารถทำนายหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง มีวิจารณญาณในการตัดสินใจที่ดี

ธัมมัญญตา และอัตถัญญตา ธรรมสองข้อนี้ พระราชมนัหมณี ปัญญานันทภิกขุ (2520 : 237) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาสอนเป็นหลักแก่เราไว้แล้วว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุผลจะเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด การรู้จักเหตุรู้ผลของเรื่องต่าง ๆ ทำให้เราเป็นผู้ไม่ฉวยง่าย ไม่ถูกใครหลอกลวงง่าย ๆ

ไม่ให้ใครจูงจมูกเราไปในทางผิดเพราะว่าเราเป็นคนมีปัญญาใช้เหตุใช้ผลอยู่ตลอดทุกเรื่อง ชลอ
อุททาส (2514 : 412) กล่าวว่า การรู้จักเหตุและการรู้จักผลตามปรัชญาเรียกว่า กฎแห่งเหตุ
และผล (Law of Causation) กฎนี้ใช้วิจัยค้นคว้า พิสูจน์ และทดสอบทั้งในวิชาปรัชญา จิตวิทยา
ทฤษฎีศาสตร์ คณิตศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ดังนั้นกฎแห่งเหตุและผลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับบุคคล
ทั่วไป เพราะการทำงานที่รู้จักใช้เหตุผลแล้วก็จะเกิดผลความผิดพลาดได้ยาก พระพุทธเจ้าสอนให้เชื่อ
แต่สิ่งที่มีเหตุผล ผู้ใดไม่ยอมรับกฎแห่งเหตุและผลจะทำให้ประสบความล้มเหลวในคุณธรรมตาม
สัปปริยธรรมนั้น การรู้จักเหตุและการรู้จักผลมีความสำคัญมาก และเป็นตัวกำหนดที่ทำให้รู้จักตน
รู้จักเวลา รู้จักประมาณ รู้จักชุมชนและบุคคล นอกจากนี้ ปิ่น มุทุกันต์ (2508 : 251) อธิบาย
ว่า การรู้จักเหตุและการรู้จักผลคือ รู้เหตุต้นเหตุการณและรู้ผลโดยละเอียด คนที่มีสัปปริยธรรม 2 ประการ
นี้ เรียกว่าเป็นคนมีเหตุผล ลักษณะของคนมีเหตุผลย่อมมีคุณลักษณะประจำตัว 2 ประการ คือ

1. เชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล โดยใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ
2. ทำงานด้วยเหตุผล การทำงานที่หมายถึถึง การศึกษา การปฏิบัติ การปกครอง
การสังคม การสั่งงาน การตัดสินใจ ฯลฯ ตลอดจนจนถึงว่า จะดูใครจะว่าใคร จะดี จะชม
จะลงโทษ จะให้ความดีความชอบ จะตักเตือนเหตุผลที่ถูกต้องควรเป็นใหญ่ ไม่ถืออารมณ์หรืออคติเป็นเกณฑ์
เพราะเหตุผล เป็นหลักที่ถูกต้องและยุติธรรมแน่นอน

3. การรู้จักตน

การรู้จักตนมีความสำคัญมาก ความผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว
ต้นเหตุคือถ้าไม่รู้จักตนนั่นเอง ปิ่น มุทุกันต์ (2508 : 270 - 271) อธิบายว่า การรู้จักตน คือ
การรู้จักตัวของตัวเอง รู้ว่าตัวเรานั้นฐานะกำลังเป็นอย่างไร การรู้จักตนควรรู้จักในเรื่องต่อไปนี้

1. รู้เรื่องที่ตัวเป็น หมายความว่า รู้จักภาวะของตัวว่าตัวเราเป็นอะไร จะได้ไม่สมตน
เช่น เป็นพระ เป็นนักเรียน เป็นพ่อแม่ เป็นบุตร ฯลฯ
2. รู้เรื่องที่ตัวมี คือรู้ฐานะตนเองว่า มีศีลธรรมประจำใจเพียงใด มีความรู้เพียงใด
มีอำนาจ กำลัง หรือรายได้เพียงใด ฯลฯ ดังนั้นจึงหมายความว่า เมื่อตนมีฐานะใดก็ปฏิบัติ
หน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้นและไม่ก้าวล่วงหน้าที่ผู้อื่น

กรมการศาสนา (2525 : 30 - 31) อธิบายว่า อักขัญญา ความเป็นผู้รู้จักตน หมายความว่า รู้ฐานะของตน แล้วประพฤติตนแก่ตนควรเป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ นวสเพญ วิเชียรโชติ (2527 : 25) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักตนโดยทึ่งรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า ฐานะแห่งชาติกำเนิด วุฒิ ตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบของคนอื่นแท้จริงนั้นมีประการใด การพูด การประพฤติและการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการชมและถูกต้องตรงตามฐานะและตำแหน่งหน้าที่อันแท้จริงที่ควรอยู่หรือไม่ ถ้าทุกคนทำหน้าที่และรับผิดชอบสิ่งที่อยู่ในหน้าที่ของตน ความสับสนวุ่นวายในสังคม จะลดลงทันที

พระราชวรานี (2527 : 5) กล่าวว่า อักขัญญา รู้จักตน คือรู้ความเป็นจริง ว่าตัวเรานั้น โดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น บัณฑิตเหล่านี้ ใฝ่หาอะไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมและรู้จักแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้อง ถูกจุดตรงทางที่จะให้เจริญงอกงามและบังเกิดผลดี

นอกจากนี้ อาภา ฤกษ์งาม (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง รู้ว่าตน เป็นคนเช่นไร มีความสามารถแค่ไหน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร ซึ่งจะทำให้สามารถ วางตัวได้เหมาะสม สามารถเลือกทางศึกษาและประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตน ไม่เป็นคนมองตัวเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

4. การรู้จักประมาณ

การรู้จักประมาณ คือการรู้จักความพอเหมาะพอดีในการปฏิบัติกิจการต่าง ๆ เช่น รับประทาน พอดี รู้จักประมาณในการหาเลี้ยงชีพ ใช้จ่ายพอประมาณกับที่หาได้ รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ให้พอเหมาะ พอดี (จ.เปริยญ. 2515 : 73) การทำอะไรให้พอดีนั้นแม้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ดังนั้นเราจึง ไม่ควรยึดเฉพาะตัวเราเป็นเกณฑ์เท่านั้น ต้องศึกษาถึงความพอดีของกลุ่มที่เราเป็นสมาชิกด้วย โดย พิจารณาเฉพาะเรื่องนั้น ๆ และเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานการณ์กัน ความพอดีก็อาจจะเปลี่ยนไปควย (บรรจง หมายมั่น. 2518 : 18)

กรมการศาสนา (2525 : 31) อธิบายว่า มัตตัญญา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายความว่า ให้รู้จักประมาณในการหาเครื่องเลี้ยงชีพโดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอเหมาะ พอดี อาชีพย่อมเป็นหน้าที่ประจำบุคคล แต่บุคคลผู้ไม่รู้จักประมาณลาภกิจการที่ตนจะพึงกระทำให้

เหมาะเจาะมุ่งแต่ได้ ขมกตอยู่ในความหายนะ ฝ่ายบุคคลผู้รู้จักประมาณค่ากิจการพอเหมาะเจาะ ประกอบด้วยความอุกสาหะและชวนชวาย ขมกตที่รักยสินทวิษณังคังบริบูรณ์ รู้จักประมาณในการ แสวงหาแล้วยังต้องรู้จักประมาณในการบริโภค คือรู้จักใช้จ่ายแต่พอจนพอคิ ไม่ข่มเพื่อจนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับ พเขาว ศรียงส์ (2526 : 237) และพระราชบัณฑิต ปัญญานันท์ภิกขุ (2520 : 242) ที่กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า มกคณฺฐกา สทา สาธุ ความรู้จักประมาณ คือพอคิยังประโยชน์ให้สำเร็จ

พระราชวรารณ (2526 : 49) กล่าวว่า ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโลกหทัยโดยกิจ 3 อย่าง คือการแสวงหา การรักษารองกัน และการใช้สอยจับจ่าย คือมิวิโลกให้พอเหมาะพอควร ไม่ข่มเพื่อข่มขู่ร้าย ให้ฉวยกับรายไคและไม่อึดคตนิคเคื่อง ใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรณฺ (2527 : 5) กล่าวว่า มกคณฺฐกา รู้จักประมาณ คือรู้จักพอคิ เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายหทัย รู้จักพอเหมาะพอเจาะในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลิมนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

นอกจากนี้ อภิชา ฌนฺทราช (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นู้รู้จักประมาณ หมายถึง การเป็นู้รู้จักความพอคิในการกิน การใช้จ่าย การเรียน การทำงานหรือการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะให้เป็นู้สามารถดำเนินชีวิตคทหลักสายกลาง ไม่คึงและไม่หยอนเกินไป และเป็นหนทางที่ เหมาะสมกับตนเอง

5. การรู้จักกาล

พระราชบัณฑิต ปัญญานันท์ภิกขุ (2520 : 243) กล่าวว่า กาลคณฺฐกา หมายความว่า รู้จักเวลา คือรู้ว่าเวลานั้นควรทำอะไร เวลานั้นควรทำอะไร และที่สำคัญเกี่ยวกับเวลา ก็คือ ให้รู้ว่า เวลาเป็นของมีค่าสำหรับชีวิต ผ่านไปแล้วเอาคืนไม่ได้ เวลาผ่านไปไม่ได้ย้อนไปเปล่า ๆ แต่เวลา ทำให้เราตกลงไปค้วย ถ้าเป็นเด็ก ๆ ก็เรียกว่า เวลาทำให้แก่ชรา ถ้าโตเต็มที่แล้วเวลาก็ทำให้แก่ลง เพราะฉะนั้นจะต้องรู้เวลาแล้วใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา ในการทำงาน ในการละความชั่ว ในการประพฤคิความคิ ในการทำจิตใจให้สะอาด จึงจะชื่อว่าเวลาเป็นราคาสำหรับชีวิต

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พิจารณาว่า วันคืนที่ล่วงไปนั้นล่วงไปแต่วันคืนเท่านั้นหรือ หานหาสิ่งใดที่เป็นประโยชน์เพื่อให้คุ้มกับเวลาที่ล่วงไปหรือไม่ (สมเด็จพระสังฆราช อุฏฐายี. 2513 : 236) สมเด็จพระสังฆราช อุฏฐายี (2513 : 240) กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งพอสรุปได้ว่า ถ้าพิจารณาทุกประเทศที่เจริญรุ่งเรืองแล้วจะเห็นได้ว่า ประชาชนของเขารู้จักค่าของเวลาได้ดี เริ่มตั้งแต่การอบรมคนให้รู้จักเคารพต่อเวลาที่นัดหมายกันไว้ เมื่อตรงต่อเวลาก็จะเกิดประโยชน์ ในกิจการงานต่าง ๆ มากมาย ในอีกความหมายหนึ่งนั้น หมายถึง การรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าใน โอกาสใดควรทำอะไรตามที่ ปิ่น มุทุกันต์ (2508 : 285) กล่าวว่า การรู้จักกาลต้องรู้ใน เรื่องเหล่านี้คือ รู้เรื่องเวลา หมายถึง การที่รู้ว่าเป็นเวลาเช้า สาย บ่าย เย็น วันเดือนปี อะไร รู้ค่าของเวลา หมายถึง การไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ รู้จักใช้เวลา หมายถึง การทำงานใด ๆ ต้องทำให้เสร็จทันเวลา ทำให้ถูกเวลาว่าเวลาไหนควรทำอะไร ทำเมื่อ ถึงเวลาและทำให้ตรงเวลา เช่น วิชาเวลาที่นัดหมายมิให้ผิดนัด

พระราชวรมุณี (2527 : 5) กล่าวว่า กาลัญญตา รู้จักกาล คือรู้กาลอันเหมาะสมควรและ ระยะเวลาที่พึงใช้ประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไรและทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527 : 28) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักกาล โดยพึงรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า กาลเวลาใดไม่ควรจะ ประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นการเหมาะสมถูกต้อง และกาลเวลาใดสมควรจะประพฤติ ปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นการเหมาะสมถูกต้อง รวมทั้งรู้จักคุณค่าของเวลา และรู้จักใช้เวลา ให้เป็นประโยชน์ด้วย

กรมการศาสนา (2525 : 31 - 32) อธิบายว่า กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือรู้จักเวลาอันสมควรในอันจะประกอบกิจนั้น ๆ ห้าสาระให้ใช้ตรงเวลาพอเหมาะ ใ้ชื่อว่า เป็นปฏิรูปการมีบุคคล คือเป็นผู้ทำสมควรตามเวลา ย่อมจะได้บรรลุคุณคือความเจริญด้วยวิมุขยผล ทั้งที่ตนปรารถนา อีกประการหนึ่งคือความเป็นผู้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในแต่ละวันก็ย่อม ใ้ชื่อว่า กาลัญญตาเช่นกัน นอกจากนี้ อาภา ธนิตข่าง (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้ รู้จักกาล หมายถึง การรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะและรู้จักใช้เวลาเป็น ซึ่งจะทำให้ เป็นผู้สามารถใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ คุณค่า รู้จังหวะที่เหมาะสมในการประกอบกิจการงาน ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การรู้จักบุคคล

การรู้จักบุคคล คือการที่รู้ว่าคนใดควรคบคนใดไม่ควรคบ คนใดควรเคารพทักทายไหว้ ควรให้ คนใดทำงานใดจึงจะเหมาะสม การรู้จักบุคคลนี้มิได้หมายความว่าเฉพาะการเลือกคบมิตรเท่านั้น แต่ยัง หมายถึงการสังคัมกับบุคคลทั่วไปด้วย พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้เลือกคบคนที่มีความประพฤติดีมีศีลธรรมคือนักขัตติยธรรม มีเกียรติยศชื่อเสียงดี ซึ่งเขาจะชักนำเราไปในทางที่ดี (ชลธ อุทกชาสน. 2514 : 527) หลวงกิตติธรรมาธิบดี (2512 : 145 - 147) พูดถึงเรื่องการรู้จักบุคคลว่า หมายถึง

การรู้จักฐานะของบุคคลว่าสูงกว่าหรือต่ำกว่าหรือเสมอกันกับเรา แล้วเลือกคบเลือกใช้ให้ถูกต้องตาม ฐานะและนิสัยใจคอของบุคคลนั้น ๆ ในการเลือกคบบุคคล พระราชวรสาร (2526 : 49) กล่าวว่า ควรรู้จักเลือกสรรบุคคลที่ควรคบหรือไม่ควรคบ เลือกคบกับบัณฑิตซึ่งเป็นคนที่มีศีลธรรม รู้จักเสียใจไม่คบ คนพาลไร้ศีลธรรม เพราะท่านกล่าวว่า "คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล" นอกจากนี้ อมาท ติลลขาง (2528 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายถึง การรู้จักธรรมชาติ ของคน ทั้งในส่วนที่เหมือนและส่วนที่แตกต่างกัน รู้จักลักษณะคนประเภทต่าง ๆ หักและเลว ทำให้ สามารถเลือกคบคนได้ถูกต้อง ใช้คนเป็นและปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างเหมาะสม เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดี

กรมการศาสนา (2525 : 33) อธิบายว่า บุคคลมีอุปนิสัยต่าง ๆ ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล ควรคบ คุณสมบัติอันเป็นประโยชน์ในกิจนั้น ๆ หลายสถานตามฐานะแห่งบุคคล การคบมิตรเป็นกิจ ที่บุคคลจะพึงเลือกบุคคลที่สมควร เพราะมิตรนั้นมีทั้งชั่วและดี ถ้าเลือกชั่วตัวมิตรชั่วก็จะพาให้ตนชั่ว ลงไปด้วย กอเมื่อได้คบกับมิตรดีจึงจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527 : 29 - 30) ได้เน้นถึงการเป็นผู้รู้จักบุคคลโดยพึงรู้จักตัวและพิจารณาเสมอว่า

1. เราควรรู้จักคบคนดี หลักหนึ่งการคบคนชั่ว ทั้งนี้เพราะ "คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบบคนชั่ว อัปราชัย"
2. เราควรรู้จักเลือกเคารพคน คนไหนมีคุณธรรมเราก็ควรเคารพ คนไหนชั่วไร้คุณธรรม เราก็ไม่ควรเคารพ
3. เราควรรู้จักเลือกในการไว้วางใจคน คนที่เรารู้จักไว้วางใจได้คือ ผู้มีศีลธรรม ใจซื่อสัตย์และความรับผิดชอบหน้าที่

4. เราควรรู้จักเลือกคนในการให้ความเชื่อถือ คนที่น่าเชื่อถือได้มักเป็นคนที่มีศักดิ์ศรี มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

5. เราควรรู้จักเลือกว่าคนไหนเราควรจะให้ความช่วยเหลือ คนไหนไม่ควรให้ความช่วยเหลือ ผู้ที่เราสมควรให้ความช่วยเหลืออย่างยิ่งก็คือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยมีส่วนในการช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ในที่สุด

6. เราควรเลือกประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับฐานะ โอกาสและสถานที่ ซึ่งในบางครั้งเราก็จำเป็นต้อง "ชมคนที่ควรชม และชมคนที่ควรชม"

7. ในการบริหาร เราจำเป็นต้องรู้ว่าคนชนิดใดเหมาะสมกับงานอะไร แล้วพยายามเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โอกาสและสถานที่ ที่จะช่วยให้การบริหารงานต่าง ๆ ลุล่วงไปด้วยดี

7. การรู้จักชุมชน

พระราชันท์มุนี ปัญญานันท์ภิกขุ (2520 : 243 - 244) กล่าวว่า การรู้จักประชุมชนก็คือ สังคมนั่นเอง ถ้าที่นั่นเป็นที่ประชุมชนของคนใดที่เราไม่ควรเข้าแก่ประชุมชนไหนเป็นที่ประชุมของบัณฑิต ผู้รู้ ผู้ฉลาด เราก็ควรเข้าไปใกล้และไปนั่งในสมาคมนั้นประชุมกันคือ เราควรรู้ว่าในชุมชนหนึ่งชุมชนใดเขาประชุมกันด้วยเรื่องอะไร มีประโยชน์อะไรอย่างไร ควรเข้าไปใกล้หรือควรอยู่ห่าง ซึ่งสำคัญมากโดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน และการไปในที่ประชุม ก็ควรจะต้องทำให้พอเหมาะพอสมแก่ที่ประชุมนั้น ๆ ด้วย หลวงกิตติธดโยธิน (2512 : 147) อธิบายว่า การรู้จักชุมชน คือการรู้จักการสมาคมและกิจการที่ควรประพฤติในการสมาคมนั้น ไม่ชักชวนฉันทธรรม ปรับตัวให้เข้ากับชุมชนใดเรื่องนั้น ชลอ อุทกภาชน (2514 : 526 - 527) เขียนไว้ในหนังสือ "พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์" ว่า การรู้จักชุมชน คือการรู้จักสังคม เมื่อเข้าสู่สังคมใดต้องพยายามศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ไม่ถือเอาความพอใจของตนเป็นใหญ่ แต่การปรับตัวเข้าหาสังคมนั้นไม่จำเป็นต้องทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องไปด้วย ของที่ถืออยู่แล้วต้องรักษาเอาไว้

พระราชวรมนี (2527 : 5) กล่าวว่า ปริสัจจตุตา รู้จักชุมชน คือรู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน รู้จักกาลอันควรประพฤติปฏิบัติในที่ประชุมชนและต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนั้นเมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกริยาอย่างใดควรจะทำอย่างนี้ ชุมชนนั้นมีระเบียบอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการ

อย่างนี้ ควรเกี่ยวข้องกับ ควรต้องสังเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ เป็นต้น
อาทา ถัดจาก (2528 : 5) กล่าวว่าการเป็นผู้รู้จักชุมชน หมายถึง การรู้จักขนบธรรมเนียม
ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ปรัชญา ความเชื่อของคนแต่ละกลุ่มแต่ละท้องถิ่น ทำให้เป็นผู้ที่สามารถ
ปรับตัวเข้ากับกลุ่มชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับได้ ป้องกันการกระทำที่ไม่เหมาะสม
อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความรังเกียจ การทะเลาะเบาะแว้ง

กรมการศาสนา (2525 : 32 - 33) อธิบายว่า ปริสัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือ
เป็นผู้รู้ชุมชนและกริยาที่จะต้องประพฤติกับชุมชนนั้น ๆ ในคราวเข้าสู่การสมาคม ย่อมเป็นผู้ของอาจ
ไม่ซบเซาขบถและเก้อเขิน จักว่าเป็นผู้สง่าในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ
(2527 : 28) กล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักชุมชน โดยทั้งรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่าควรพูด ควรประพฤติ
ควรปฏิบัติ ควรแสดงกริยาบรรยาพอย่างใดกับชุมชนนั้น ๆ จึงจะเป็นการชดช้อยทั้งทางโลกและทางธรรม
นอกจากนี้ พระราชวรานุรักษ์ (2526 : 49) กล่าวว่า ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สังคม เรียนรู้ธัชชาศัย
จารีตประเพณี แล้ววางตนประพฤติให้เหมาะสม รู้จักใช้กริยาบารมีให้ถูกแก่ชุมชนนั้น ๆ นับว่าเป็น
ปฏิบัติของสัตบุรุษโดยแท้

การนำหลักปรัชญาธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน

การรู้จักของเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเราแล้วพิจารณาจนเข้าใจ นั่นเป็น
การสร้างเหตุผลด้วยการตอบปัญหาว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เมื่อหาคำตอบแล้วจะทำให้รู้ว่าคุณจะ
เกี่ยวข้องกับอะไร รู้จักกาละจังหวะอันเหมาะที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับ รู้จักประมาณตัวว่าอยู่ในฐานะ
อย่างไร มีกำลังพร้อมหรือไม่ ชุมชนสมัยสมบูรณ์หรือเปล่า ระดมความแตกต่างของคนในสังคมมีอย่างไรบ้าง
ถ้ามองให้ออกและเข้าไปเกี่ยวข้องกับถูกต้อง ก็เกิดผลดีแก่การดำเนินงานและการดำเนินชีวิต ดังนั้น
ควรถามตัวเองเสมอว่า

1. หาคือใคร
2. มีความสามารถแค่ไหน
3. ใช้อารมณ์หรือเหตุผลในการทำงานและการดำเนินชีวิต
4. เวลาไหน ขณะนี้เราควรทำอะไรก่อนหลัง

5. ชุมชนเราพร้อมหรือยัง

6. เข้าใจความแตกต่างของเพื่อน ๆ หรือไม่

ถ้าตอบปัญหาเหล่านี้ได้ การปฏิบัติภารกิจจะเกิดขึ้นตามลำดับ จนเป็นผู้สมบูรณ์ที่สุด

(กรมการศาสนา. 2525 : 41)

ผลดีของการมีสัปปริสธรรม

ผลดีของการมีธรรมของสัตบุรุษ คือ

1. เป็นที่รักของผู้อื่น

2. มีมนุษยสัมพันธ์

3. ทำงานก้าวหน้าทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

4. ทำให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองจากเป็นคนโศกเศร้า ๆ เกิน ๆ กลายเป็นคนมีค่า เป็นคนสมบูรณ์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ในที่สุด (กรมการศาสนา. 2525 : 41)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมตามสัปปริสธรรม

บรรจง หมายมั่น (2518 : 72 - 78) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัปปริสธรรมกับสันโดษเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้คือนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 50 คน ชั้นปีที่ 4 จำนวน 50 คน และนิสิตปริญญาตรีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นนักเรียนเตรียมแพทย์ปีที่ 1 จำนวน 50 คน นิสิตแพทย์ปีที่ 2 จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะภายในของสัปปริสธรรมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งเกณฑ์มาตรฐานสังคมและเกณฑ์ตามอันดับภาพ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มอาชีพ ระดับชั้นเรียน และเพศ

2. สัปปริสธรรมและคุณลักษณะภายในของสัปปริสธรรมแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับสันโดษในทางบวกเช่นกัน

3. นิสิตแพทย์กับนิสิตครูมีสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นิสิตครูปีที่ 4 และนิสิตแพทย์ปีที่ 2 มีสัปปริสธรรมต่ำกว่า นิสิตครูปีที่ 1 และนิสิตเทวียนแพทย์ปีที่ 1

5. นิสิตชายและนิสิตหญิงมีสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งเกณฑ์มาตรฐานสังคมและเกณฑ์ตามอัธยาศัย

ต่อมา ไขยการ ทองแก้ว (2520 : 63) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างhiri-โอคตปิปะกับสัปปริสธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาคุณลักษณะคนไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้ามีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาของ บรรจง วัฒนาธรรม ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า hiri-โอคตปิปะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัปปริสธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งเกณฑ์มาตรฐานสังคมและเกณฑ์ตามอัธยาศัย ในกลุ่มนิสิตครู นิสิตแพทย์ นิสิตชาย นิสิตหญิง นิสิตครูปีที่ 1 และนิสิตเทวียนแพทย์ปีที่ 1 นิสิตครูปีที่ 4 และนิสิตแพทย์ปีที่ 2

อาภา ทัศนา (2528 : 47 - 49) ได้ทำการทดลองจัดกิจกรรมแนะแนวชุด "พัฒนา ค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม" ระหว่างวันที่ 25 - 29 มีนาคม 2528 ณ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กับนักเรียนที่กำลังชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 จำนวน 70 คน โดยแยกเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชาย 9 คน หญิง 23 คน รวม 32 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ชาย 19 คน หญิง 19 คน รวม 38 คน ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมได้เป็นอย่างดี และยังมีผลพลอยได้อื่น ๆ ที่คาดไม่ถึงอีกด้วย เช่น ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบ ความกล้าในการแสดงความสามารถ ฯลฯ

ความสำคัญของนิคัณการภาทอความประพฤติกของบุตร

ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคล เพราะครอบครัวเป็นจุดเริ่มแรกในการสร้างบุคลิกภาพทุกอย่างในตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม และความประพฤติในด้านต่าง ๆ ที่บุคคลยึดถือ รวมทั้งความประพฤติทางศาสนา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เด็กจะได้รับการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ มาจากครอบครัวหรือนิคัณการคาแบบดั้งเดิม (วันชัย มีกลาง. 2530 : 38) ฉะนั้นสิ่งที้นิคัณการคาประพฤติกปฏิบัติที่อาจจะเป็นการปฏิบัติทางศีลธรรมหรือนิคัณการคา

ก็ตาม ความประหลาดทั้งกล่าวจึงน่าจะมีแนวโน้มว่าผลต่อการปฏิบัติตามศีลธรรมจริยธรรมของเด็ก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2512 จันทรา จรรย์แสง (2512 : 71 - 73) ได้ศึกษาถึงการถือศรัทธาอย่างนิคาการคา และความสัมพันธ์ระหว่างนิคาการคากับบุตร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุระหว่าง 13 - 16 ปี จำนวน 200 คน ของโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร 6 โรงเรียน ผลจากการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนวัยรุ่นชายมีการถือศรัทธาอย่างนิคาและมารคาไม่แตกต่างกัน ส่วนวัยรุ่นหญิงจะถือศรัทธาอย่างมารคาในค่านที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และค่านที่เกี่ยวกับการอำนจการควบคุมดูแล ส่วนกับการถือศรัทธาอย่างนิคาของนักเรียนวัยรุ่นชายและนักเรียนวัยรุ่นหญิงไม่มีความแตกต่างกัน แต่นักเรียนวัยรุ่นหญิงจะถือศรัทธาอย่างมารคาากกว่านักเรียนวัยรุ่นชายค่านความคล้ายคลึงในการแสดงกริยาทางต่าง ๆ ค่านการอบรมเลี้ยงดู และค่านที่เกี่ยวกับอำนจการควบคุมดูแล

2. นักเรียนวัยรุ่นชายที่มีความเห็นว่า นิคาอำนจในครอบครัวสูงสุด จะถือศรัทธาอย่างนิคาากกว่ามารคาค่านที่เกี่ยวกับอำนจการควบคุมดูแล ส่วนนักเรียนหญิงที่มีความเห็นว่านิคาอำนจในครอบครัวสูงสุดไม่มีความแตกต่างกันระหว่างการถือศรัทธาอย่างนิคาและมารคา นักเรียนชายที่เห็นว่ามารคาอำนจสูงสุดไม่มีความแตกต่างกันระหว่างการถือศรัทธาอย่างนิคาและมารคา ส่วนนักเรียนวัยรุ่นหญิงที่มีความเห็นว่ามารคาอำนจสูงสุดในครอบครัวจะถือศรัทธาอย่างมารคาากกว่านิคาในค่านความคล้ายคลึง

3. นักเรียนชายเลือกนิคาเป็นผู้เฝ้าวามลัมากกว่านักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนหญิงเลือกมารคาเป็นผู้ให้คำปรึกษาากกว่านักเรียนวัยรุ่นชาย ส่วนความสัมพันธ์ของนักเรียนกับนิคา และความสัมพันธ์ของนักเรียนกับมารคานั้น นักเรียนวัยรุ่นทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์กับนิคาไม่แตกต่างกันมารคา แต่เมื่อพิจารณาจากคะแนนนักเรียนวัยรุ่นทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับมารคาากกว่านิคา

4. นักเรียนวัยรุ่นทั้งชายและหญิงที่ถือศรัทธาอย่างนิคาการคาสูง มีความสัมพันธ์กับนิคาการคาสูงกว่ววัยรุ่นทั้งชายและหญิงที่ถือศรัทธาอย่างนิคาการคาต่ำ

ในปีเดียวกัน พิชชา เปกานนท์ (2512 : 157 - 158) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบ่งเป็นนักเรียนที่

มารดาที่มีความเชื่อและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนา กับมารดาที่ไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศาสนา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร 2 กลุ่ม คือกลุ่มมารดาที่มีอายุ 30 - 35 ปี จบชั้นประถมศึกษา 4 ขึ้นไป ซึ่งกลุ่มมารดาแบ่งย่อยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมารดาที่มีความเชื่อและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนา กับกลุ่มมารดาที่ไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนา ประชากรอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มนักเรียนอายุ 12 - 18 ปี แบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่มเช่นเดียวกันคือ กลุ่มที่มารดา มีความเชื่อและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนา และกลุ่มที่มารดาไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนา โดยผลการวิจัยดังนี้

1. มีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อและทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนาระหว่างนักเรียน

2 กลุ่ม

2. ทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนาของนักเรียนกลุ่มที่มารดาที่มีความเชื่อและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย มีค่าสหสัมพันธ์ในลักษณะตามกันกับมารดาของตนเท่ากับ .893 และ .853 ตามลำดับ คือมีความสัมพันธ์ในลักษณะตามกันและอยู่ในระดับสูง ส่วนทัศนคติที่ถูกต้องต่อพุทธศาสนาของกลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนามีค่าสหสัมพันธ์ในลักษณะตามกันกับมารดาของตนเท่ากับ .58 และ .77 ตามลำดับ

3. ทัศนคติต่อพุทธศาสนาในกลุ่มเดียวกันไม่มีความแตกต่างระหว่างนักเรียนหญิงและชาย

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ วันชัย มิกกลาง (2530 : 127) ยังแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นนิสิตโดยทั่วไป หรือเพศต่างกัน ระดับการศึกษาของบิดาหรือมารดาต่างกัน อาชีพของบิดาหรือมารดาต่างกัน และแม่แถมระดับรายได้ของครอบครัวต่างกัน เมื่อได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดาแล้วจะปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น และการที่บิดามารดาจะถ่ายทอดพุทธศาสนาให้แก่บิดาอาจใช้วิธีการอบรมสั่งสอนให้การสวดมนต์ หรือการกระทำเป็นตัวอย่าง

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศนั้น ซาคัทมาท (Saadatmand. 1972 : 2796-B) จากมหาวิทยาลัยบร็อกแฮมมิงในสหรัฐอเมริกาได้ทำการศึกษาคู่มือ 392 คน และบิดามารดาของเด็กเหล่านั้นซึ่งเป็นประชากรใน 4 ประเทศ คืออิหร่าน สหรัฐอเมริกา คานาดา และกัวเตมาลา ผลปรากฏว่าระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กกับบิดามารดาที่สอดคล้องกันเฉพาะในประเทศอิหร่านกับสหรัฐอเมริกา เด็กชายมีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมสอดคล้องกับบิดามารดาสูงกว่าเด็กหญิง ทهماในปี ค.ศ. 1977 ปีเตอร์สัน (Peterson. 1977 : 6793 - 6794-A) จากมหาวิทยาลัยประจำรัฐมินเนโซตา ได้ทำ

การวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของชาคิมาน กล่าวคือ ปีเตอร์สัน ได้ศึกษาครอบครัวที่มีเด็กอายุ 13 ปี และมีน้องของเด็กอีก 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 49 ครอบครัว บิดามารดา บุตรวัยรุ่น และน้อง ได้ถูกวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมมาล่วงหน้า และตัวแปรอื่น ๆ ด้วย เมื่อสมาชิกของครอบครัวอยู่พร้อมกันที่โต๊ะอาหารก็ได้อภิปรายเรื่องเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมอีก 2 เรื่องด้วย ปรากฏว่ามีความสอดคล้องระหว่างพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกทั้งหลายในแต่ละครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างความประพฤติดของบิดามารดากับความประพฤติดของบุตรวัยรุ่นดังต่อไปนี้คือ ในปี ค.ศ. 1984 บาร์น (Barnes. 1984 : 656-A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นกับกระบวนการสังคมประติของครอบครัว การศึกษานี้อาศัยกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 12 - 17 ปี และบิดามารดาของพวกเขา ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นได้รับแบบอย่างจากพฤติกรรมการดื่มของบิดามารดา เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ประมวล คิคลินสัน (2524 : 115) ที่กล่าวว่า "... พ่อแม่มีความสำคัญในการเป็นตัวอย่างมาก จากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าวัยรุ่นที่ติดนิโคตินหรือแอลกอฮอล์นั้นพ่อแม่ก็สาร เหล่านี้เป็นส่วนใหญ่"

ความเกี่ยวข้องระหว่างพฤติกรรมของบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นยังพบในงานวิจัยของเบิร์นสไตน์ (Bernstein. 1985 : 3522-A) เขาทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของวัยรุ่นกับบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของวัยรุ่นและพฤติกรรมของบิดามารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาค้นคว้าว่า การตัดสินใจนำเอาพฤติกรรมของบุคคลอื่นเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัววัยรุ่นนั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้ของพวกเขาเป็นสำคัญ ซึ่งการรับรู้พฤติกรรมของบิดามารดา ยังคงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของพวกเขา

จากเอกสารงานวิจัยทั้งกล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แบบพฤติกรรมของบุปผกรองมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุตรวัยรุ่นมาก เพราะบิดามารดาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดอบรมเลี้ยงดูเป็นเวลานาน ซึ่งจากการศึกษานี้ยืนยันว่าบิดามารดาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความประพฤติในด้านต่าง ๆ ของเด็กมากกว่าที่เด็กจะมีอิทธิพลต่อความประพฤติของบิดามารดา (ฉัพพิภา ปัทมานนท์. 2516 : 15)

ฉะนั้นถ้ารูปแบบความประพฤติของนิคการคามอยู่ในศีลธรรมก็ย่อมที่จะมีอิทธิพลให้บุตรหลานเลียนแบบและยึดถือปฏิบัติต่อไป แต่ถ้ามหาความนิคการคามไม่ประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในศีลในธรรม เด็กก็อาจเลียนแบบไปในทางที่ผิดหรือเกิดความขัดแย้งขึ้นได้

จากการรวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องระหว่างพฤติกรรมของนิคการคามกับพฤติกรรมของบุตร ดังที่ได้กล่าวไว้ แล้วข้างต้นชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของนิคการคามและบุตรนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในค่านิยมก็ตาม ค่านิยมเองผู้วิจัยจึงคาดว่า หากจะพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างพฤติกรรมของมารดาและความตั้งใจที่จะประพฤตินของบุตรวัยรุ่น ตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาซึ่งในที่นี้คือ หลักสัปปริสธรรม 10 นั้นจะทำให้ผลการวิจัยออกมาในทางนองเดียวกันด้วย นั่นคือ ความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาและความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น ย่อมมีความสัมพันธ์กันทางบวก

ตัวแปรทางสังคมกับความประพฤติทางจริยธรรมของบุคคลวัยรุ่น

เนื่องจากลักษณะทางจริยธรรมมีได้มาทั้งบุคคลมาแต่กำเนิด แต่ต้องมีการเรียนรู้จากบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการที่บุคคลอยู่ในกลุ่มทางสังคมซึ่งมีค่านิยมและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ย่อมจะทำให้บุคคลมีจริยธรรมที่แตกต่างกันไปได้ด้วย กลุ่มทางสังคมที่จะพิจารณาคือ กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว การประกอบอาชีพของมารดา ระดับการศึกษาของมารดา เพศ ระดับการศึกษาของผู้ตอบเอง รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อมารดา ดังนั้น เพื่อเป็นการยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแปรทั้ง 6 เหล่านี้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความประพฤติทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นหรือไม่เพียงใด จึงขอเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวมาไว้ดังต่อไปนี้

เพศ

ถึงแม้ว่าความมีจริยธรรมสูงจะมีใช้ลักษณะที่สังคมกำหนดไว้สำหรับเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะ แต่บุคคลที่มีเพศต่างกันอาจเป็นสาเหตุให้บุคคลมีโอกาสนปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไปได้ ซึ่งอาจจะมีผลต่อหาที่และพฤติกรรมตามหลักพุทธศาสนาในค่านิยมต่าง ๆ

ตัวอย่างเช่น ประสมการทางศาสนาของผู้นับถือพุทธศาสนาจะพบว่า เพศชายมีโอกาสไปวัด เป็นพระภิกษุหรือสามเณร ในขณะที่เพศหญิงไม่มีโอกาสนี้ (วันชัย มิกกลาง. 2530 : 45)

จากการวิจัยของ วันชัย วิชัยคำ (2515 : 57) พบว่า นิสิตหญิงและนิสิตชายมีความรู้ตามหลักธรรมของพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีล งดเว้นการให้พระภิกษุรับของทาน ให้ทานแก่ขอทาน เป็นต้น พบว่า นิสิตหญิงปฏิบัติตามมากกว่านิสิตชาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุนทร โคมิน และสนธิ สมักรการ (2522 : 292) ที่พบว่า ในรอบหนึ่งปีเพศหญิงมีการทำบุญรักษาศีลสูงกว่าเพศชายแม้ว่าจะสูงกว่าเพียงเล็กน้อยก็ตาม อีกรายงานวิจัยหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่อง การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา โดยพบว่านักเรียนหญิงรายงานว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที เป็นผู้หัดคบหาบุญ เช่น ไม่รังแกสัตว์ ไม่พูดเท็จ บริจาคสิ่งของให้ผู้อื่นประสมกั เป็นต้น มากกว่านักเรียนชาย (ลัทธิคำว้อย พุทธิศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ขาววัลลี. 2524 : 149) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ลักษณะของสังคมไทยเพศหญิงเป็นเพศที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องอยู่ในโอวาทของบิดามารดาและอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีมากกว่าเพศชาย ตลอดจนเป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส จึงจะเห็นได้จากผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง 2,469 คน ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปี จนถึง 80 ปี โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องศาสนา เจตคติ และพฤติกรรมในเรื่องต่าง ๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 60 เห็นว่าเป็นการถูกต้องที่จะต้องเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโสกว่าและในจำนวนนี้พบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 59 เป็นเพศชายร้อยละ 55.6 สำหรับในเรื่องการเชื่อฟังผู้ใหญ่ นั้นปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 65 เห็นด้วย ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเพศหญิงร้อยละ 68.3 เพศชายร้อยละ 63.8 (สุนทร โคมิน และสนธิ สมักรการ. 2522 : 264)

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษากับกลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตนักศึกษาพบว่า เพศหญิงและเพศชายมีเจตคติต่อพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน เช่น ผลการวิจัยของ นิพนธ์ เทียมทิพานุญกร (2527 : 67) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 850 คน ซึ่งข้อมูลได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อีกการวิจัยหนึ่งที่พบผลในทำนองเดียวกันคือ งานวิจัยของนงเล็ก สุขธินไทย (2527 : 97 - 100) ที่ได้ศึกษากับกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ชั้นปีที่ 1 และปีที่ 4 จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัย

สร้างขึ้น สำหรับการวิจัยขึ้นนั้นนอกจากไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศแล้ว ยังไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับชั้นปี เพศกับสาขาวิชา และระหว่างเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาอีกด้วย สำหรับผลงานวิจัยในต่างประเทศที่สนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว พบว่าศาสนาในความหมายของการวิจัยจะไม่ใช่วิทยาศาสตร์ตาม ไคแก ผลงานวิจัยของ อลัน ลาร์ การ์คเนอร์ (อลิสลา วรธนัจฉริยา. 2512 : 80 ; อ้างอิงมาจาก Gardner. 1960) โดยได้ทำการศึกษาเจตคติและความเชื่อทางศาสนาระหว่างนักศึกษาทางมหาวิทยาลัย และพบว่า เจตคติต่อศาสนาไม่แตกต่างกันระหว่างเพศ อย่างไรก็ตามยังมีงานวิจัยที่ได้ศึกษากับกลุ่มนิสิตนักศึกษาเช่นเดียวกัน แต่ผลการวิจัยพบความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงในด้านเจตคติทางศาสนา ไคแก งานวิจัยของ สุกวาทิ คุณวัฒน์ (2521 : 166) ที่ได้ศึกษาเจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ พบว่านักศึกษานักหญิงมีเจตคติเห็นชอบด้วยกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์มากกว่านักศึกษายาน นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยในต่างประเทศที่ปรากฏผลสอดคล้องกันคือ งานวิจัยของ บาซาเบ (Basabe. 1967 : 292) โดยได้ศึกษากับนักศึกษาวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย 44 แห่ง จำนวน 6,180 คน ซึ่งศาสนาในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงศาสนาที่นักศึกษามีถือได้แก่ ศาสนาคริสต์นิกายแคธอลิกโปรเตสแตนต์ พุทธ และจีนโต ท่อนหนึ่งของงานวิจัยพบว่านิสิตหญิงเห็นชอบด้วยกับศาสนาากกว่านิสิตชายประมาณร้อยละ 10 ถึง 15

จากผลงานการวิจัยที่ไ้รวบรวมมาดังกล่าวทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะมีได้กล่าวถึงการประพฤติกปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาทั้งหมดก็ตาม แต่ผลงานวิจัยที่ไ้นำมาเสนอเหล่านี้กล่าวว่า สามารถทำนายถึงแนวโน้มทางความประพฤติของกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งในบางกรณีผลการวิจัยจะไม่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง แต่ผลการวิจัยส่วนใหญ่สนับสนุนให้เห็นความแตกต่างว่าเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนามากกว่าเพศชาย ฉะนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่าบุคคลวัยรุ่นเพศหญิงจะมีความตั้งใจที่จะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมสูงกว่าบุคคลวัยรุ่นเพศชาย

ระกัยการศึกษาของวัยรุ่น

ในปัจจุบันสังคมที่เจริญและมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน มีการจัดการศึกษามากมายซึ่งคัมและมีการวิจัยเกี่ยวกับนักเรียนและนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่เก็บข้อมูลได้ง่ายที่สุด ฉะนั้นผลการวิจัยของบุคคลใน

สังคมปัจจุบันจึงไม่สามารถแยกตัวแปรที่เป็นระดับการศึกษาออกจากตัวแปรอายุของบุคคลได้ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยก็มีระดับการศึกษาต่ำ และกลุ่มตัวอย่างที่อายุมากก็มีการศึกษาสูงตามไปควบ ในการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรระดับการศึกษาจึงต้องนำตัวแปรทางด้านอายุเข้ามา พิจารณาไปพร้อมกันด้วย

ทองเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์ (2520 : 15) ได้รวบรวม ผลงานการวิจัยต่าง ๆ เกือบ 10 เรื่อง ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งมีผลที่สอดคล้องกันคือ ไม่พบว่าคนที่มีอายุมากจะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการโกง ขโมย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเห็นแก่ส่วนรวม แตกต่างจากคนที่มีอายุน้อย ส่วนการศึกษาในระยะยาวโดยติดตามกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยที่มีอายุมากขึ้น แล้วเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนในสมัยเด็กและเมื่อโตขึ้นแล้ว การวิจัยชิ้นนี้มีน้อย และพบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลต่าง ๆ ในช่วงอายุที่มีการวิจัยนั้น มีพัฒนาการที่ไม่คงที่แน่นอน อาจเป็นไปได้ว่าการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่วนมาก มีเนื้อหาที่แคบเกินไปและเป็นการวัดพฤติกรรมขั้นพื้นฐานของสังคมเท่านั้น หรืออีกกรณีหนึ่งอาจจะเป็น เพราะวาระของการศึกษาในปัจจุบันเป็นไปอย่างกว้างขวาง บุคคลสามารถศึกษาค้นคว้ารู้ได้จากแหล่ง ความรู้ต่าง ๆ มากมาย ไม่เฉพาะแต่ในชั้นเรียน ทั้งนี้อาจศึกษาค้นคว้าจากประสบการณ์ของตนเอง จากความสนใจส่วนตัวก็สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถให้ตนเองได้ แต่สำหรับการวิจัยซึ่งเป็นการวัดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ทางศาสนา ผู้วิจัยคาดว่าอาจพบความแตกต่างในคนต่างระดับการศึกษา กันก็เป็นได้

แต่อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับเรื่องนี้ สุโท เจริญสุข (2520 : 45) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้ที่ ผ่านการเรียนชั้นสูงก็ทำให้มีความรู้มาก เห็นมาก คิดมากและทำมากกว่าเป็นธรรมดา ดังนั้นการพัฒนาการ และอุดมคติจึงเป็นไปควบคู่กันที่ว่าการศึกษาระดับต่ำ

นอกจากนี้ นวลศิริ เป่าโรนิต จันทมาศ ชื่นบุญ และอรทัย ชื่นบุญ (2515 : 32) กล่าวว่า วิจัยที่มีอายุมากกว่าในช่วงอายุเดียวกัน สามารถแก้ปัญหาด้วยเหตุผลได้ดีกว่า และลด การใช้อารมณ์ในการตัดสินใจได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2513 : 25) ได้ศึกษาพบว่าผู้ที่อายุมากกว่าจะสามารถใช้สติปัญญาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลดีกว่าผู้ที่อายุต่ำกว่า และเมื่อมีอายุมากขึ้นอารมณ์ก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น สามารถตัดสินใจ

แก้ปัญหาได้ เรียนรู้วัฒนธรรมได้มากขึ้นและสามารถปรับตัวได้ ซึ่ง วันหนึ่ง วิชัยคำ (2525 : 62) ได้ศึกษาพบผลที่สอดคล้องกันคือ นิสิตที่มีอายุมากกว่าจะมีทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาสูงกว่านิสิตที่มีอายุน้อยกว่า

ระดับการศึกษาของบุคคลนั้นเป็นเรื่องประจำตัวของแต่ละบุคคล สำหรับผู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาเมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นอายุก็จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย สิ่งอื่น ๆ ที่ติดตามมาด้วย เช่นนั้น นั่นคือ ความเจริญทั้งทางร่างกาย และความคิดเห็นของคนก็เจริญตามวัย จากไม่รู้จักรู้ถูกมาเป็น การเคารพและมีศีลธรรม (สุโท เจริญสุข. 2520 : 45) ดังนั้นบุคคลวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษา ต่างกันจึงน่าจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกันตามไปด้วย โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความประพฤติเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ด้วยเหตุนี้เองในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึง คาดว่า บุคคลวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมสูงกว่า บุคคลวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ทัศนคติต่อบิณฑามารคาของบุตรวัยรุ่น

สภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก ในการที่เด็กจะรับเอา ค่านิยม แนวปฏิบัติ ตลอดจนทัศนคติ จากบิดามารดาเป็นของตน (ประเทิน มหามานัส. 2521 : 63) กล่าวคือ จากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเด็กจะเกิดการเรียนรู้ที่จะสวมบทบาทของบิดามารดาโดยเด็ก จะยอมรับเอาเอกลักษณ์ (Identity) ของบิดามารดาและยึดเป็นโลกของตัวเอง ขณะเดียวกันเด็ก ก็จะเรียนรู้บทบาทของตัวเองด้วยการสวมบทบาทที่บิดามารดากำหนดให้ ซึ่งตัวแปรทางสังคมที่เป็นตัวชี้นำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวว่าดีเลวอย่างไรได้เป็นอย่างดีนั้นก็คือ ทัศนคติของบุตรที่มีต่อบิณฑามารคา (ทองเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์. 2524 : 53)

ตามหลักทางจิตวิทยาทัศนคติกล่าวว่า บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลนั้น ว่าสิ่งนั้นมีความดีหรือความเลวมากน้อยเพียงใดหรือมีคุณประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร ความรู้เชิงประเมินค่าที่บุตรวัยรุ่นอาจมีเกี่ยวกับบิดามารดาของตนนั้นมาจากหลายแหล่งด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อตน วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ และปริมาณความขัดแย้งกับบิดามารดาของตนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของบิดามารดาต่อเด็กได้อย่างเด่นชัด

นอกจากนั้นการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะนิสัย ลักษณะจิตใจ และการกระทำของนิคมารค่าที่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งตนเองสังเกตเห็นทั้งทางค่านที่ทำงานนานิคมชอบ และทางค่านที่ไม่นานิคมชอบ (ควงเทียน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประชนปัจจนิก. 2524 : 53 - 54)

จากการรวบรวมรายงานการวิจัยเท่าที่ผ่านมา ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการศึกษาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างทัศนคติต่อนิคมารค่ากับพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมของบุตรวัยรุ่นโดยตรงเท่าที่พบนั้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อนิคมารค่ากับลักษณะทางจิตบางประการ ซึ่งอาจนำมาเทียบเคียงทำนายถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ ยังมีรายละเอียดดังนี้

เจคอบ (Jacob. 1975 : 33 - 65) ได้ประมวลผลการวิจัยไว้หลายเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบเยาวชนที่มีปัญหาทางจิตกับเยาวชนปกติ ซึ่งใช้วิธีการวัดทัศนคติต่อนิคมารค่าของเยาวชนด้วยการที่เยาวชนแสดงออกทางอารมณ์ (Affect) ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว และผู้วิจัยได้สังเกตและจดบันทึกไว้ การแสดงอารมณ์ในทางบวกหมายถึงความดี การทุกข์ใจในเชิงให้ การสนับสนุน ทุกข์ตก แสดงความสัมพันธ์อย่างอบอุ่น และการหัวเราะ ส่วนการแสดงอารมณ์ในทางลบหมายถึง การกล่าวติเตียน แสดงความมึนเมา และกล่าวถากถาง เจคอบ พบความแตกต่างทางอารมณ์ที่เด่นชัดระหว่างครอบครัวที่มีปัญหาทางจิตกับครอบครัวปกติ กล่าวคือ ครอบครัวปกติแสดงอารมณ์ทางบวกมากกว่าครอบครัวผิดปกติอย่างเด่นชัด และครอบครัวผิดปกติแสดงอารมณ์ทางลบมากกว่าครอบครัวปกติอย่างเด่นชัด

ส่วนการวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาทัศนคติต่อนิคมารค่าของวัยรุ่นประเภทต่าง ๆ และในขณะที่เดียวกันก็ศึกษาความวิตกกังวลของวัยรุ่นเหล่านี้ คือ การวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น" โดย ควงเทียน พันธมนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2517 : 17 - 18 ; 37 - 38) ผู้วิจัยได้ศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียน ราษฎร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร 14 แห่ง รวมนักเรียนชายและหญิง 720 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนชายที่มาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคมต่ำก็มีทัศนคติต่อนิคมารค่าแตกต่างกันโดยนักเรียนชายที่มาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางมีทัศนคติที่ดีต่อนิคมารค่าของตน ส่วนทัศนคติต่อนิคมารค่าที่ปรากฏว่าแปรปรวนไปตามการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับเศรษฐกิจของครอบครัวของผู้ตอบ กล่าวคือ นักเรียนหญิงจากครอบครัวฐานะร่ำรวยมีทัศนคติที่ดีต่อนิคมารค่า ส่วนนักเรียนชายที่มาจาก

ครอบครัวยากจนต่าง ๆ ก็จะมีทัศนคติที่ต่อมารดา ในระดับรองลงมา ในขณะที่นักเรียนหญิงจากครอบครัวยากจนมีทัศนคติที่ต่อมารดาต่ำที่สุด ส่วนความวิตกกังวลอันเป็นสาเหตุนั้นแปรปรวนไปตามระดับเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัวของผู้ตอบ กล่าวคือ ผู้ตอบทั้งชาย และหญิง ที่มาจากครอบครัวยากจนมีความวิตกกังวลเนื่องจากบิดาเป็นสาเหตุมากที่สุด แยกต่างจากผู้ตอบที่มาจากครอบครัวระดับปานกลางและสูง ส่วนความวิตกกังวลอันมีมารดาเป็นสาเหตุนั้นก็พบผลเช่นเดียวกัน ความวิตกกังวลอันมีบิดาเป็นสาเหตุคือ วิทยุจากครอบครัวยากจนมีความวิตกกังวลที่มีมารดาเป็นสาเหตุมากกว่าวิทยุจากครอบครัวที่มีฐานะอื่น ๆ นอกจากนั้นนักเรียนหญิงยังมีความวิตกกังวลเนื่องจากมารดาเป็นสาเหตุมากกว่านักเรียนชายด้วย

ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อบิดามารดาและความวิตกกังวลอันมีบิดามารดาเป็นสาเหตุนั้น ในการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น" มิได้รายงานไว้แต่อาจจะนำคะแนนเฉลี่ยในเรื่องเหล่านี้ของเด็กประเภทต่าง ๆ มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กันได้ โดยจำเป็นที่จะใช้กลุ่มเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ 12 กลุ่มด้วยกัน ซึ่งพบว่า ทัศนคติต่อบิดามีความสัมพันธ์ในทางลบอย่างเชื่อมั่นได้กับความวิตกกังวลอันมีบิดาเป็นต้นเหตุ กล่าวคือ วัยรุ่นที่ถูกศึกษามีทัศนคติที่ต่อบิดามากเพียงใดก็มีความวิตกกังวลเนื่องจากบิดาเป็นสาเหตุของเท่านั้น ส่วนทัศนคติต่อมารดามีความสัมพันธ์ที่ไม่เด่นชัดกับความวิตกกังวลที่มีมารดาเป็นต้นเหตุ จึงอาจกล่าวได้ว่าทัศนคติสำคัญต่อความวิตกกังวลของวัยรุ่นในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบิดาและสำคัญน้อยกว่าในกรณีที่เกี่ยวข้องกับมารดา (ดวงเกื้อน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันก. 2524 : 59)

จากการประมวลผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทัศนคติต่อบิดามารดามีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตทางประการของวัยรุ่นอย่างเด่นชัด จุดสำคัญของการนำเสนอความสัมพันธ์ดังกล่าวมานั้นก็เนื่องมาจาก ทัวแปรสุขภาพจิตสามารถใช้เป็นทัวแปรที่เชื่อมระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือในกรณีนี้ก็คือทัศนคติต่อบิดามารดากับจริยธรรมของบุตรวัยรุ่นก็จะได้นำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ฮอฟแมน (ดวงเกื้อน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันก. 2524 : 71 ; อ้างอิงมาจาก Hoffman. 1976 : 125) มีความเห็นว่า บุคคลจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดีจึงจะมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นซึ่งก็จะมีพัฒนาการด้านศีลธรรมจริยธรรมตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่พยายามศึกษาถึงเอกลักษณ์แห่งอีโก้ในช่วงวัยรุ่นว่าจะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของวัยรุ่นหรือไม่ เพื่อที่พบมีหลายรายซึ่งใช้ดัชนีสุขภาพจิตที่แตกต่างกันและศึกษากลุ่มตัวอย่างทางประเภทกัน กล่าวคือ ผู้ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์แห่งอีโก้กับความวิตกกังวลของบุคคล มี 3 เรื่อง ศึกษาในสตรีชายหญิงในมหาวิทยาลัยรวมหลายรอยคน (Bronson. 1959 : 414 - 417 ; Howard and Kubis. 1964 : 459 - 466 ; Marcia. 1967 : 118 - 134) ทางรายงานสอดคล้องกันว่าความวิตกกังวลทั้งที่แฝงอยู่และแสดงออกนั้นเกี่ยวกับการบรรลุนิสัยทางอีโก้ของบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีความวิตกกังวลสูงมักมีเอกลักษณ์แห่งอีโก้ที่กำหรืออยู่ในระหว่างวิกฤตการณ์ของการเปลี่ยนแปลง

ยังมีการวิจัยอีก 4 เรื่องซึ่งศึกษาความสามารถในการปรับตัวกับเอกลักษณ์แห่งอีโก้ โดยได้กลุ่มตัวอย่างเป็นทหารเรือเกณฑ์ใหม่ (ทวงเคียน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. 2524 : 73 ; อ้างอิงมาจาก Rasmussen. 1961) นิศัณท์ศึกษา และผู้เตรียมตัวบวชเป็นชีในคริสต์ศาสนา (ทวงเคียน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. 2524 : 73 ; อ้างอิงมาจาก Thompson. 1963) การวิจัยทั้ง 4 นี้ได้สอดคล้องกันว่า ผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวสูงเป็นผู้มีเอกลักษณ์แห่งอีโก้สูงด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยอีก 3 เรื่องที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความวิตกกังวลอันเกิดจากปัญหามายในครอบครัวกับการมีเอกลักษณ์แห่งอีโก้ของวัยรุ่นตอนปลายจนถึงผู้ใหญ่ตอนต้น โดยทั้ง 3 เรื่อง ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหญิงล้วน ปัญหามายในครอบครัวของเขาวชนหญิงเหล่านี้วัดได้จากความห่างเหินทางอารมณ์ระหว่างบิดามารคากับบุตรศึกษา (Howard. 1960 : 1 - 21) ความขัดแย้งและความสอดคล้องทางความคิด ค่านิยมระหว่างตนกับมารดา (Dignan. 1965 : 476 - 483) และปัญหาระหว่างมารคากับบุตรสาว (Howard and Kubis. 1964 : 459 - 466) ผลปรากฏว่า ถ้าเขาวชนหญิงรายงานว่ามี ความคล้ายคลึงกับมารดา มาก หรือมีความห่างเหินทางอารมณ์กับบิดามารคาน้อย หรือมีปัญหากับมารคาน้อย เป็นผู้ที่มีเอกลักษณ์แห่งอีโก้สูงกว่าผู้รายงานเกี่ยวกับครอบครัวในทางตรงกันข้าม

การวิจัยที่ไ้รวบรวมมาในส่วนเท่านั้นได้สอดคล้องกันพอสรุปได้ว่า ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีกว่าเป็นผู้ที่สามารถบรรลุนิสัยทางอีโก้ดีกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตต่ำกว่า ซึ่งพัฒนาการทางอีโก้มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรม โดยความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นสาเหตุและผลต่อกัน (ทวงเคียน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. 2524 : 74)

ดังนั้นจากข้อมูลที่น่าเสนอมาทั้งหมดพอจะสรุปโดยมีตัวแปรสุภาพิจเป็นตัวเชื่อมโยง เพื่อทำนายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อบิณฑบาตของบุตรวัยรุ่น กับพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองนี้ น่าจะมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่นไม่มากนักเลย กล่าวคือผู้ที่มีทัศนคติที่ต่อบิณฑบาตในระดับสูง น่าจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงตามไปด้วย จากข้อมูลดังกล่าวเหล่านี้สามารถเป็นเครื่องยืนยันเพื่อให้เห็นแนวโน้มของผลการวิจัยได้ว่า บุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติต่อบิณฑบาตในระดับสูงจะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติต่อบิณฑบาตในระดับต่ำกว่า

ระดับการศึกษาของบิดา มารดา

ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาจะเข้ามาับหนาท่อวิถีชีวิตของคนไทยโดยทั่วไปและทุกชนมีโอกาสได้สัมผัสอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามไม่ว่าพุทธศาสนาจะแทรกซึมเข้ามาในวิถีชีวิตของชาวไทยสักเพียงใด แต่มีไ้หมายความว่าคนทุกกลุ่มจะได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาเท่าเทียมกันไปทั้งหมด โดยเฉพาะในกลุ่มนิสิตที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาต่างกัน ซึ่งค่ากล่าวนี้ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยของ วันชัย เม็กกลาง (2530 : 132) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนิสิตที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาระดับต่ำกว่ากันได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิณฑบาตเท่ากัน โดยนิสิตที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรายงานว่าเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนามากกว่านิสิตที่บิณฑบาตมีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของ สักการวัณย์ ทวีศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชีววิธลี (2524 : 149) ที่พบว่า นักเรียนที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาสูงจะได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาด้านการรักษาศีลและกานอื่น ๆ ได้แก่ กานความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะ ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อ มากกว่านักเรียนที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาต่ำ

นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยในต่างประเทศที่ใหม่ผลการศึกษาค้นคว้าในทำนองเดียวกัน คือ งานวิจัยของ ฮาร์วีส (Harris. 1981 : 638-A) ที่ได้ศึกษากับนักเรียนที่มีถือนศาสนาคริสต์นิกายโรมันแคธอลิก โดยพบว่า นักเรียนที่มีบุคลิกจะมีระดับการศึกษาสูงจะปฏิบัติตามศาสนาสูงกว่าในขณะทำงานวิจัยอีกชั้นหนึ่งของ สวนา พรพิชญกุล (2520 : 62) พบว่า นักเรียนที่บิณฑบาต

หรือผู้ปกครองมีการศึกษาสูง เป็นผู้ที่มีความสำคัญทางค่านิยมมากกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาต่ำ ซึ่งคุณธรรมที่ใช้วัดในครั้งนี้เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยตรง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิหลังทางครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิหลังทางการศึกษาของบิดามารดามีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาของ เด็กหอสมควร ทั้งนี้ ผลการวิจัยส่วนใหญ่ที่ไ้รวบรวมมาทั้งกล่าวข้างต้นพอที่จะชี้ให้เห็นแนวโน้มของการวิจัยในครั้งนี้ว่าบุตรวัยรุ่นที่มารดามีระดับการศึกษาสูงจะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำกว่า

อาชีพของบิดามารดา

อาชีพของบิดามารดาเป็นองค์ประกอบด้านภูมิหลังทางครอบครัวอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผลงานวิจัยที่ผ่านมาของ วันชัย มีกลาง (2530 : 133 - 134) พบว่า ในระหว่างนิสิตที่มีบิดามีอาชีพต่างกันไม่พบความแตกต่างในด้านการปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา แต่กลับพบความแตกต่างกันในระหว่างนิสิตที่มารดามีอาชีพต่างกัน คือ นิสิตที่มารดามีอาชีพผู้ใช้แรงงานขั้นต่ำ ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาสูงกว่านิสิตที่มารดามีอาชีพค้าขายหรือเป็นแม่บ้าน ส่วนในด้านการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดาของนิสิต พบว่า มีความแตกต่างกันในระหว่างนิสิตที่มีบิดาหรือมารดามีอาชีพต่างกัน กล่าวคือ นิสิตที่มีบิดามีอาชีพที่เป็นวิชาชีพหรือมีอาชีพผู้ใช้แรงงานขั้นต่ำ ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดามากกว่านิสิตที่มีบิดามีอาชีพค้าขาย และนิสิตที่มารดามีอาชีพที่เป็นวิชาชีพหรือมีอาชีพผู้ใช้แรงงานขั้นต่ำ ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนามากกว่านิสิตที่มารดามีอาชีพค้าขายหรือเป็นแม่บ้าน และผลการวิจัยในต่างประเทศก็ให้ผลสอดคล้องกัน คือ พบว่า อาชีพของบิดามารดามีอิทธิพลต่อความเชื่อและเจตคติในทางศาสนาของนักศึกษา (วันชัย มีกลาง. 2530 : 133 ; อ้างอิงมาจาก Gardner. 1975) แต่ผลการวิจัยของ พรสวรรค์ เพชรแดง (2528 : 176) กลับได้ผลตรงกันข้ามคือพบว่า บิดามารดาที่มีอาชีพต่างกัน ไม่ทำให้นักเรียนมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญแตกต่างกัน แต่เมื่อศึกษาค้นอุคมคติในการดำรงชีวิตพบว่า ในกลุ่มนักเรียนที่มีอุคมคติ "ดำรงชีวิตอยู่ในศีลธรรม" เป็นผู้ที่บิดามารดามีอาชีพเกษตรกรรมในอัตราส่วนที่มากกว่าอาชีพอื่น

เท่าที่เข้ามาปรากฏว่า งานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องระหว่างอาชีพของ
 บิณฑบาตกับการปฏิบัติทางหลักพุทธศาสนาของบุคคลวัยรุ่นยังมีอยู่น้อยมาก ฉะนั้นงานวิจัยที่รวบรวม
 มาจึงยังไม่สามารถช่วยในการสรุปถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรทั้งสองได้อย่างแน่นอนว่ามีแนวโน้ม
 เป็นอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามผลการค้นคว้าส่วนใหญ่พบว่า วัยรุ่นที่บิณฑบาตมีอาชีพแตกต่างกัน
 น่าจะมีความประพฤติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาแตกต่างกันด้วย ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย
 คาดว่าบุตรวัยรุ่นที่บิณฑบาตมีอาชีพแตกต่างกันจะมีความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริยธรรม
 แตกต่างกัน

ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ในภาวะเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจปัจจุบัน วิถีชีวิตบุคคลต้องเร่งทำงานหารายได้ บางครั้งต้อง
 แกร่งแย่งแข่งขัน โอกาสที่บุคคลจะเบียดเบียนกันก็มีมากขึ้น อาจเป็นเพราะเพื่อความอยู่รอดหรือต้องการ
 มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยเข้าใจว่าเมื่อฐานะทางการเงินที่ดีก็มีความสุข ดังที่ กานดา ฃ ถาสง
 (2509 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจย่อมมีโอกาสที่จะสร้างสิ่งแวดล้อม
 ที่ดีสำหรับบุตรหลาน แต่ในขณะที่เดียวกันก็อาจใช้วัตถุอย่างฟุ่มเฟือย รวมทั้งใช้ไปในทางผิดศีลธรรม
 ในหมู่คนที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำหรือกับความยากจนมีบางคนปรารถนาที่จะได้รับการตอบสนอง
 ความสุขสบายจากวัตถุให้กับตนเองและครอบครัว ทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีโอกาสมีได้ในขณะเดียวกันก็ไม่อาจ
 สะกดกลั่นความอยากนั้น อาจเข้าเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง
 ครอบครัว และสังคมได้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าคนในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเช่นไรก็มีโอกาส
 ทำผิดศีลได้ทั้งนั้น ดังรายงานวิจัยที่ว่าเด็กยากจนเกรเพราะเกิดความคับแค้นหรือประชดในความค้อย
 ของตนเอง ส่วนเด็กร่ำรวยเกรเพราะบุปครองมีฐานะทางสังคมมาก เด็กเกรส่วนมากจะมีทั้งสภาพ
 ที่ยากจนและสภาพที่ร่ำรวย (สุชา จันทนเฒ และสุรางค์ จันทนเฒ. 2518 : 151 - 152)

ในขณะที่เดียวกันทั้งคนร่ำรวยและคนยากจนก็มีโอกาสที่จะเป็นคนดีได้ควบคู่กันทั้งสิ้น เพราะ
 พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติแก่คนทุกชั้น ไม่เลือกเพศ ชาติวรรณะ และวรรณะ ทุกคนอาจ
 เป็นผู้ที่มีคุณค่าแก่สังคมได้ หากได้รับการกล่อมเกล่าจิตใจทางแนวทางของพระพุทธศาสนา (สำนัก
 สันติอโศก. 2524 : 256) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย มีกลาง (2530 : 135) ที่พบว่า

นิสิตที่ครอบครัวยุคสมัยต่างมีเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติทาง และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดาไม่แตกต่างกัน รวมทั้งงานวิจัยของ วันทนีย์ วิชัยคำ (2515 : 63) พบว่า นิสิตพื้นฐานทางเศรษฐกิจค่อนข้างรวบ ปานกลาง และค่อนข้างจน มีเจตคติต่อพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามในการวิจัยของ สันติค สันตพันธ์ประทุม (2523 : 68 - 69) พบว่า นักเรียนที่มีบิดามารคามีฐานะเศรษฐกิจดีกว่า รายงานว่าปฏิบัติทางศาสนามากกว่า และมีผลงานวิจัยบางชิ้นขัดแย้งกับที่กล่าวมาคือพบว่า นักเรียนที่มีฐานะเศรษฐกิจทำเป็นผู้ยึดถือบาปบุญสูงกว่านักเรียนที่มีฐานะเศรษฐกิจสูงกว่า (ฉัตรวิชัย พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2524 : 144)

สำหรับการศึกษาค้นคว้าในทางประเทศศึกษาในศาสนาอื่นไม่ใช่พุทธศาสนาพบว่า การปฏิบัติทางประเพณีทางศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจสังคม (Dittes. 1969 : 618 ; citing Fuxuyama. 1961)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิหลังทางครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจจะมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางศาสนาทางศาสนามากหรือน้อยเพียงใดยังไม่สามารถหาข้อยุติที่แน่นอนได้ เนื่องจากงานวิจัยที่ไต่ถามรวมทั้งหมดข้างต้นเพื่อที่จะอ้างอิงและทำนายถึงผลของงานวิจัยนั้นให้ผลที่มีความขัดแย้งกันอยู่มากทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประการแรกคือ ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างทางตามตัวแปรทางฐานะเศรษฐกิจงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวอาจใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาที่ไม่รัดกุมเพียงพอ ดังนั้นผลการวิจัยที่ออกมาจึงอาจจะไม่ใช่ผลอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างก็เป็นได้ สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ หลักของความประเพณีทางศาสนาที่งานวิจัยต่าง ๆ ศึกษาขึ้นในส่วนรายละเอียดมีแตกต่างกันทั้งสิ้น

สำหรับในความคิดเห็นของผู้วิจัยเองแล้ว มีความเห็นว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละครอบครัวย่อมมีผลต่อการปฏิบัติทางศาสนามากหรือน้อยของสมาชิกในครอบครัวไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ทั้งนี้เพราะเขาวิชที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันย่อมจะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน และมีโอกาสได้สัมผัสกับบุคคลที่มีคุณสมบัตินั้นต่างกัน ฉะนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยคาดว่า บุคคลวัยรุ่นที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีความตั้งใจ จะประพฤติตนตามหลักสัปปริยธรรมแตกต่างกัน

ความสำคัญของมารคา

ในเกือบทุกสังคมมารคาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งคนเป็นผู้ให้กำเนิด และลักษณะของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนไทยโดยทั่วไป บุตรมักมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับมารคามากกว่าบิดา ดังนั้นโอกาสที่บุตรจะได้รับการถ่ายทอดในค่านิยม ทัศนคติ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติในค่านิยม ทัศนคติ จากมารคาย่อมมีมากกว่าบิดา ดังเช่นจากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของบิดามารคาต่อเด็กวัยรุ่น โดยให้เด็กวัยรุ่นจำนวน 8,700 คน ระบุบุคคล 2 คน จาก 12 คน ที่มีความอิทธิพลต่อตนเองมากที่สุดในขณะนั้น ผลปรากฏว่ามารคาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด (พัชรา เกษมมณี. 2512 : 3 ; อ้างอิงมาจาก กาญจนนา หาสิตพันธ์. 2510)

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่โบราณกาลนั้น มารคาเป็นผู้ที่ดูถูกดูแคลานมากที่สุด โดยในชั้นแรกบิดาแทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ (Nash. 1965 : 261 - 297 ; Weiss. 1978 : 29 - 45) ส่วนในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ในการวิจัยทาง วัฒนธรรม มารคาเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับบุตรของตน (จรรยา สุวรรณทัต และคณะ. 2524 : 131 - 137) ส่วนนักมานุษยวิทยาซึ่งใช้วิธีการสังเกตประกอบการศึกษาสัมภาษณ์สรุปว่า มารคาโดยเฉพาะทางภาคเหนือมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย นอกจากนั้นระบบความสัมพันธ์ในสังคมยังขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิง โดยผ่านจากมารคาไปยังบุตรสาว (Potter. 1976 : 20) ส่วนบุตรชายในครอบครัวไทยนั้นมีความใกล้ชิดกับมารคามากกว่าบิดา โดยมีธรรมเนียมไทยทางพุทธศาสนาว่า เมื่อเติบโตใหญ่บุตรชายจะบวชเณรหรือบวชพระเพื่อสนองคุณบิดามารคาโดยเฉพาะมารคา (Potter. 1976 : 126) ส่วนในครอบครัวรายได้น้อยในแหล่งแออัดในกรุงเทพฯ มารคาที่บุตรอาศัยอยู่ต่ำกว่า 6 ขวบ ทั้งที่ทำงานหรือไม่ทำงานก็ตามรายงานว่า สามส่วนของตนมีความสนใจบุตรในหลายด้านโดยเฉพาะทางค่านิยม ทัศนคติของตนก็มีมีส่วนช่วยเลี้ยงดูบุตรอย่างจริงจัง (จรรยา สุวรรณทัต. น.ป.ป. : 92 - 93, 98) มารคาในครอบครัวรายได้น้อยเหล่านี้ยังรายงานด้วยว่า ตนเป็นผู้ดูแลเด็กที่สำคัญที่สุดในครอบครัวของตน (จรรยา สุวรรณทัต. 2524 : 94) ฉะนั้นมารคาไทยจึงควรมีความสำคัญต่อจิตใจของบุตรมากยิ่งเท่าไรก็ยังเป็นทารก จนกระทั่งเติบโตเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่

ส่วนการวิจัยในต่างประเทศพบว่า อิทธิพลของมารคาค่อบุตรนั้นมีในค่านาง ๆ มากมาย นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจศึกษาอิทธิพลของมารคาค่อกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กต่อการพัฒนาทางการรู้ การคิด สติปัญญา สุขภาพจิต และพฤติกรรมของเด็ก แม้ในช่วงวัยที่นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับช่วงวัยมาก เจสเซอร์ และเจสเซอร์ (Jessor and Jessor, 1974 : 246 - 254) ศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของมารคาของวัยรุ่นชาวอเมริกันอายุระหว่าง 12 - 17 ปี จำนวน 184 คน มีความเกี่ยวข้องกับการไม่กระทำการใน 4 ด้านของบุตรทั้งชายและหญิง พฤติกรรมเหล่านั้นคือ การเสพยาเสพติด การรวมก่อการทางการเมือง พฤติกรรมทางเพศอันไม่เหมาะสม และการเมาสุรากลมพิษ ปรากฏผลในการวิจัยนี้ว่า เมื่อมารคามีความเชื่อแบบสมัยเก่ามาก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมเหล่านั้นมาก ยิ่งลูกถูกควบคุมมากและแบบควบคุมมาก บุตรวัยรุ่นโดยเฉพาะบุตรชาย จะมีพฤติกรรมกำหนัดที่ค่านิยมอย่างมากหรือไม่เลย อิทธิพลของความเชื่อและการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารการวมกัน สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมกำหนัดของวัยรุ่นได้ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตามอิทธิพลของมารคามีมากกว่าอิทธิพลของนิทานที่บุตรในกรวิจัยเหล่านี้

สรุปได้รายการวิจัยต่าง ๆ ที่รวบรวมมาแสดงให้เห็นว่า นิทานมารคามีอิทธิพลต่อบุตรของตน ตั้งแต่เป็นทารกเรื่อยมาแม้ในวัยรุ่นก็ยังพบผลที่เด่นชัดอยู่ โดยเฉพาะมารคามีอิทธิพลต่อทั้งบุตรหญิงและบุตรชายของตนมากกว่าบิดาในแทบทุกกรณี

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจเจาะจงถึงอิทธิพลของมารคาที่มีต่อบุตรวัยรุ่นโดยเฉพาะ ฉะนั้นในส่วนของการแปรผลหลังทางครอบคลุมเกี่ยวกับนิทานมารคาก็ได้เสนอไปแล้วนั้น ซึ่งได้แก่ ทัศนคติต่อนิทานมารคา ระดับการศึกษาของนิทานมารคา และอาชีพของนิทานมารคานั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็จะเจาะจงศึกษาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับมารคาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมผลงานวิจัยตลอดจนทฤษฎีทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างความประพฤติของมารคากับความตั้งใจประพฤติตนของบุตรวัยรุ่น โดยมีเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสิบปริสัสมเป็นตัวแทนเคียงความเกี่ยวข้องดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีตัวแปรที่น่าสนใจซึ่งคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลของความเกี่ยวข้องของการศึกษาในครั้งนี้ อันได้แก่ เพศของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น

ทัศนคติของมารดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มาศึกษาร่วมด้วย เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตรมีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามตัวแปรตามเพศ ทัศนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุน ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
2. ในกลุ่มเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
3. ในกลุ่มที่มีทัศนคติของมารดาแตกต่างกันมีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
4. ในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
5. ในกลุ่มที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
6. ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทนามหลักสี่ปฐิธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

7. ในกลุ่มที่ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

8. บุตรวัยรุ่นเพศหญิงจะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นเพศชาย

9. บุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับสูง จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับต่ำ

10. บุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

11. บุตรวัยรุ่นที่มีมารดามีระดับการศึกษาสูงกว่า จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยรุ่นที่มีมารดามีระดับการศึกษาต่ำกว่า

12. บุตรวัยรุ่นที่มีมารดาอาชีพแตกต่างกัน จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน

13. บุตรวัยรุ่นที่ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าประกอบด้วยการดำเนินการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ประชากร
2. กลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. แผนการให้คะแนนของเครื่องมือ
5. การสร้างเครื่องมือ
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 5 ปีการศึกษา 2531 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 83 โรงเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2531 : 1 - 9)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชากรด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ซึ่งวิธีการคัดเลือกได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
คือ ใช้วิธีจับสลากมา 3 โรงเรียน

2. คัดเลือกห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เช่นกัน โดยสุ่มห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 5 ในแต่ละโรงเรียนที่ได้คัดเลือกไว้แล้วจากข้อ 1 มาชั้นเรียนละ 1 ห้องเรียน เพราะฉะนั้นจะได้โรงเรียนละ 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 9 ห้องเรียน ซึ่งจะเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 รายชื่อโรงเรียนและจำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ระดับชั้นเรียนและเพศ โรงเรียน	มัธยมศึกษาปีที่ 1		มัธยมศึกษาปีที่ 3		มัธยมศึกษาปีที่ 5		รวม
	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	
โรงเรียนอุดมศึกษาพัฒนาการ	26	25	26	18	22	15	132
วิศุวรรณาลัย	15	13	15	10	12	10	75
พรทิพย์พิทย	25	23	19	12	14	10	103
รวม	66	61	60	40	48	35	310

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกได้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาของนักเรียน ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อมารดา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 6 อันดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบทดสอบวัดความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักคุณธรรมด้านสำนึกจริยธรรม
ของนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 อันดับ

ตอนที่ 4 เป็นแบบทดสอบวัดความประพฤติตนตามหลักคุณธรรมด้านสำนึกจริยธรรม ของมารคา
ของนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน โดยให้นักเรียนเป็นผู้ตอบแบบทดสอบนี้ จากการรับรู้ของ
นักเรียนเอง แบบทดสอบนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 อันดับ

แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียน ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น
ตามตัวแปรที่ศึกษา โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบทดสอบตอนที่ 2 แบบทดสอบวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อมารคา ผู้วิจัยได้นำ
แบบทดสอบวัดทัศนคติของนักเรียนวัยรุ่นที่มีต่อมารคา ซึ่งสร้างโดย กวงเกื่อน พันธุนาวิน และ
เพ็ญนช ประจักษ์จันท์ (2524 : 229 - 231) มาใช้ในการวิจัยนี้ แบบทดสอบประกอบด้วยข้อ
คำถาม 20 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 6 อันดับ

ในงานวิจัยของ กวงเกื่อน พันธุนาวิน และเพ็ญนช ประจักษ์จันท์ ได้คำนวณ
หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบฉบับนี้ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient)
ของคะแนนของผู้ตอบ จำนวน 101 คน ซึ่งผลปรากฏว่า แบบทดสอบนี้มีความเชื่อมั่นสูงเป็น
ที่น่าพอใจ คือ $\alpha = .82$

สำหรับในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้นำแบบทดสอบฉบับนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติ
คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ทองการศึกษา จำนวน 120 คน เพื่อนำมาหาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น
(Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) อีกครั้งหนึ่ง พบว่ามีค่า
ความเชื่อมั่นสูงเป็นที่น่าพอใจเช่นกัน คือ เท่ากับ .8940

ตัวอย่าง

(อ) ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีหางเหินไม่เป็นกันเองกับข้าพเจ้า

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่เกินไปครึ่ง	จริงเกินไปครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	--------------------	-----------------	------	------------

เกณฑ์การให้คะแนนของแบบทดสอบ

เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามเป็นดังนี้

เมื่อตอบว่า ไม่จริงเลย	ให้คะแนนเท่ากับ 6
เมื่อตอบว่า จริงบ้างเล็กน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ 5
เมื่อตอบว่า จริงไม่ถึงครึ่ง	ให้คะแนนเท่ากับ 4
เมื่อตอบว่า จริงเกินครึ่ง	ให้คะแนนเท่ากับ 3
เมื่อตอบว่า จริง	ให้คะแนนเท่ากับ 2
เมื่อตอบว่า จริงที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 1

นักเรียนที่ให้คะแนนรวมจากแบบทดสอบสูง แสดงว่า เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ค่อนมาทางมาก ส่วนนักเรียนที่ให้คะแนนรวมต่ำแสดงว่า เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ค่อนมาทางน้อย ในงานวิจัยนี้จะแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามคะแนนที่แต่ละคนได้จากการตอบแบบทดสอบ โดยนำคะแนนรวมของแต่ละคนมาจัดเรียงอันดับคะแนนจากมากไปหาน้อยแล้วใช้เทคนิค 25 เปอร์เซนต์ของ เอ็ดเวิร์ด (Edwards. 1957 : 152) เพื่อหากลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

แบบทดสอบตอนที่ 3 แบบทดสอบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักคุณธรรมด้านสำนึกธรรมของนักเรียน เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของข้อคำถามแต่ละข้ออยู่ในรูปของสถานการณ์ที่นักเรียนสามารถพบเห็นได้บ่อยเสมอ ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะถามถึงความตั้งใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำของนักเรียนว่าจะตัดสินใจอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ โดยตอบตามความรู้สึกและการกระทำที่เคยประพฤติปฏิบัติของตนเองว่าเหมือนกับบุคคลในสถานการณ์นั้น ๆ มากน้อยเพียงไร ลักษณะของแบบทดสอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 อันดับ

ตัวอย่าง

(๐) บิดาของนักศึกษาต้องการให้เขาเรียนต่อในวิทยาลัยครูจนได้ปริญญาและรับราชการเพื่อหลักฐานมั่นคงของชีวิต แต่นักศึกษาไม่ชอบการเป็นครู เขาจึงตัดสินใจไปเรียนช่างยนต์ที่เขานักและสนใจ

ถ้านักเรียนเป็นนักศึกษาก็จะกระทำเช่นนี้หรือไม่

ไม่ทำ 1/2/3/4/5/ ทำ

- ของหมายเลข 1 หมายความว่า กระทำน้อยที่สุด
 ของหมายเลข 2 หมายความว่า กระทำน้อย
 ของหมายเลข 3 หมายความว่า กระทำปานกลาง
 ของหมายเลข 4 หมายความว่า กระทำมาก
 ของหมายเลข 5 หมายความว่า กระทำมากที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนนของแบบทดสอบ

แบบทดสอบวัดความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักคุณธรรมค่านิยมสำนึกจริยธรรมของนักเรียน
 มีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ในข้อความที่มีความหมายเชิงบวก คือ ข้อความที่แสดงถึงสถานการณ์ที่สมควรปฏิบัติ
 ผู้ตอบเลือกของหมายเลขใด ก็ให้คะแนนตามหมายเลขนั้น ๆ

ในข้อความที่มีความหมายเชิงลบ คือ ข้อความที่แสดงถึงสถานการณ์ที่ไม่สมควรปฏิบัติ
 ผู้ตอบเลือกของหมายเลขใด ก็ให้คะแนนดังนี้

- เลือกของหมายเลข 1 ให้คะแนน 5
 เลือกของหมายเลข 2 ให้คะแนน 4
 เลือกของหมายเลข 3 ให้คะแนน 3
 เลือกของหมายเลข 4 ให้คะแนน 2
 เลือกของหมายเลข 5 ให้คะแนน 1

วิธีสร้าง คำใบ้งานตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์คุณธรรมค่านิยมสำนึกจริยธรรม
 - 1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งศึกษาแบบทดสอบ
 ของ บรรจง หมายมั่น (2518) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสำนึกจริยธรรมกับความ
 สันติสุขเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาคุณลักษณะบรรณานิคมไทย
 - 1.2 รวบรวมนิยามของสำนึกจริยธรรม
 - 1.3 หาพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณธรรมค่านิยมสำนึกจริยธรรม

2. เจตนานิยามของคุณธรรมก้านสัปปริสธรรมทั้ง 7 คำน้อยเป็นนิยามในรูปเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสรุปจากนิยามที่คนความมาจากเอกสารต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คุณธรรมก้านสัปปริสธรรม หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้เป็นสัปปุริสหรือมีคุณสมบัติของคนดี เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง สังคม และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข เป็นคุณธรรมที่เน้นการแสดงออก 7 ประการ คือ

การรู้จักเหตุ (อัมมัตถุตา) หมายถึง การรู้มูลเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น รู้ว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุของสิ่งใด รู้คนเหตุทำให้เกิดผล รู้หลักความจริง รู้หลักการและกฎเกณฑ์อันใดแก่ความเชื่อดีที่ถูกต้องของทางสาขาเหตุและการประพฤติปฏิบัติถูกต้องของทางสาขาเหตุ

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้ว่าเหตุการณ์หรือปัญหาที่ประสมอยู่มีสาเหตุจากอะไร
2. รู้ว่าการกระทำดีหรือไม่ดีนั้นจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลดีหรือไม่ดีต่อไป
3. ระมัดระวังในการกระทำต่าง ๆ คิดดี พูดดี ทำดี
4. ไม่รุกรานผู้อื่นด้วยกาย วาจา ใจ
5. ไม่หลงงมงายเชื่อนึก ๆ หรือน้อยใจในโชคชะตา
6. สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ถูกต้อง
7. สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด

การรู้จักผล (อัทธัตถุตา) หมายถึง การที่รู้ว่าสิ่งใดเป็นผลของสิ่งใด รู้ผลที่เกิดมาจากเหตุ การรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติอันใดแก่ ความเชื่อดีที่ถูกต้องของทางผลที่เกิด และการประพฤติปฏิบัติถูกต้องของทางผลที่เกิด

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้ผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำต่าง ๆ
2. มีจุดหมายในการกระทำต่าง ๆ
3. เลือกทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ เป็นผลดีต่อตนเองและส่วนรวม
4. สามารถทำนายหรือคาดการณ์ภายหน้าได้ถูกต้อง
5. มีความคิดและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

การรู้จักตน (อักษัตยญาณ) หมายถึง การพิจารณาเข้าใจตนเอง ได้แก่ การรู้จักฐานะที่ตนเองเป็นอยู่ การประพฤติตนเหมาะสมกับฐานะของตน การปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งของตน ไม่ก้าวกายหนาพื้อน

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ไม่มองตนเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
2. ประพฤติปฏิบัติตนได้เหมาะสมแก่สภาพตน
3. พิจารณาตนเองและการกระทำของตนเองอยู่เสมอ
4. รักษาหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบเสมอ
5. ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำและแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ถูกต้อง

การรู้จักประมาณ (มัทยญาณ) หมายถึง การรู้จักกำหนดคะเนได้เหมาะสม ได้แก่ การรู้ว่าแค่ไหนเป็นความพอดี เช่น บริโภคพอดี นอนพอดี ออกกำลังกายพอดี พูดพอเหมาะ พอดี การแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์สินของพอกับที่หาได้ และประพฤติปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ให้พอเหมาะพอดี

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ใช้จ่ายทรัพย์สินในทางที่คมีประโยชน์
2. ใช้จ่ายทรัพย์สินพอเหมาะสมกับฐานะ
3. แสวงหาทรัพย์สินในทางที่ชอบและไม่เกิดโทษ
4. ไม่บริโภค ออกกำลังกาย พักผ่อนหลับนอน และสนุกสนานรื่นเริง เป็นตน

มากหรือน้อยเกินไปจนเกิดโทษ

การรู้จักกาล (กาลัญญญาณ) หมายถึง การรู้เรื่องเวลาว่าเป็นเวลาใด การรู้จักค่าของเวลา การปฏิบัติงานเสร็จทันเวลา การปฏิบัติงานตามเวลา การปฏิบัติงานตรงเวลาและการรักษาเวลา

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ระยะเวลาและเวลาอันเหมาะสมที่จะใช้ในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลดี

2. ทำงานต่าง ๆ ใ้ทันเวลา เหมาะสมกับเวลา สมควรแก่เวลาและเสร็จภายในเวลาที่กำหนดให้

3. เป็นคนตรงต่อเวลาและรักษาเวลาในการกระทำต่าง ๆ

4. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่เป็นคนผละวันประกันพรั่ง การรู้จักชุมชน (ปรัสนุตา) หมายถึง การรู้วัฒนธรรมของสังคม การรู้มารยาทในสังคม รู้การประเพณีปฏิบัติในสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้ขนธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละท้องถิ่นที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง

2. ไม่ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนนั้น

3. ปรับตัวเข้ากับชุมชนนั้นได้เหมาะสม ไม่ถือความนิยมของตนเองเป็นใหญ่

4. ประเพณีปฏิบัติที่ตนชอบชุมชนนั้นได้เหมาะสม ไม่เก้อเจิน รักษาสิ่งที่รักและไม่ขัดกับสังคมนั้นได้ และเชิดชูให้เด่นขึ้นเมื่อมีโอกาส

5. รักษาทรัพย์สินหรือให้ความช่วยเหลือและร่วมมือแก่ชุมชนเมื่อมีโอกาส

การรู้จักบุคคล (บุคคลปโรปรัสนุตา) หมายถึง การรู้จักตำแหน่ง ฐานะของบุคคล และการปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ อย่างไร เกี่ยวกับการเคารพนับถือ การคบหาสมาคม การเชื่อถือไว้วางใจ การให้การช่วยเหลือ และการขอความช่วยเหลือ การร่วมงานและการใช้งาน

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. รู้กิริยา วาจา หรือมารยาทที่จะใช้กับบุคคลในระดับต่าง ๆ ได้เหมาะสม

2. รู้ลักษณะคนประเภทต่าง ๆ เลือกคบคนได้ถูกต้อง คบคนดี ละเว้นจากการ

คบคนชั่ว

3. รู้ที่จะให้ความช่วยเหลือ รับใช้ หรือปฏิบัติได้เหมาะสมกับบุคคลแต่ละคน

4. ทำประโยชน์ให้แก่กันและกัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักการให้และการรับ

3. เขียนข้อสอบถามคำนิยามของคุณธรรมค่านับปฏิสธรรมในแต่ละค่าน

3.1 ลักษณะข้อสอบที่สร้างเป็นแบบสถานการณ์สมมติทั่ว ๆ ไป ในแต่ละสถานการณ์มีข้อให้เลือกตอบ 5 ข้อ ตั้งแต่ 1 ถึง 5

3.2 สร้างสถานการณ์สมมติ ให้ครอบคลุมคุณธรรมแต่ละค่านทั้ง 7 ค่านย่อย ซึ่งแต่ละสถานการณ์ จะถูกสร้างให้มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่น่านักเรียนวัยรุ่นโดยทั่ว ๆ ไป หวังจะเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์นั้น ๆ

4. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบเบื้องต้น คำนวณความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ พระมหาบุญเลิศ ชีรบุญโญ ป.ช.4 และพระมหาวิชัย อภิวันโย ป.ช.7 ศน.บ. วัดบวรนิเวศวิหาร พิจารณาตรวจสอบแบบทดสอบในแต่ละค่าน เป็นรายสถานการณ์ว่า สถานการณ์ที่สร้างขึ้นสามารถวัดได้ตรงตามคุณลักษณะต่าง ๆ ตามนิยามศัพท์เฉพาะที่ตั้งไว้หรือไม่ แล้วย้ายจากการตรวจสอบ มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตามข้อเสนอแนะของท่านทั้งสอง

5. นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์แล้ว ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ทองการศึกษา จำนวน 120 คน

6. วิเคราะห์ข้อสอบจากการทดสอบในข้อ 5 เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม เป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยนำคะแนนที่ได้จากการตรวจตามวิธีการและหลักการให้คะแนน มาเรียงลำดับจากน้อยที่สุดไปมากที่สุด แล้วเลือกกลุ่มที่ได้ นำหนักคะแนนสูงออกมา 25 เปอร์เซนต์ เป็นกลุ่มสูง และกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำออกมา 25 เปอร์เซนต์ เป็นกลุ่มต่ำ คำนวณหาค่าเฉลี่ยและคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐานทั้งสองกลุ่ม นำมาแทนค่าในสูตร t-distribution คัดเลือกเอาข้อที่มีค่าตั้งแต่ 1.75 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไว้ใช้ในการวิจัย ผลปรากฏว่าข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 74 ข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบ ซึ่งครอบคลุมคุณธรรมแต่ละค่านทั้ง 7 ค่านย่อย ออกมาค่านละ 10 สถานการณ์ รวมเป็น 70 สถานการณ์ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 1.76 - 7.10

7. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบคือนำข้อสอบที่คัดเลือกแล้วจากข้อ 6 มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) (Guilford. 1954 : 385)

และหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ด้วยเทคนิคกลุ่มที่รู้จักแล้ว (Known-group Technique) โดยดำเนินการดังนี้

7.1 ให้อาจารย์ประจำชั้นของนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกนักเรียนที่มีความประพฤติตามหลักสัปปิยธรรมดีกว่านักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนตามสายตาของอาจารย์ มา 1 กลุ่ม กับกลุ่มนักเรียนซึ่งมีความประพฤติตามหลักสัปปิยธรรมต่ำกว่านักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนตามสายตาของอาจารย์มาอีก 1 กลุ่ม

7.2 ให้ทั้ง 2 กลุ่มทำแบบทดสอบความประพฤติตามหลักคุณธรรมค่านสัปปิยธรรม

7.3 นำคะแนนมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

(α -Coefficient) พบว่าค่าความเชื่อมั่นสูงมากคือ α เท่ากับ 0.9695 และหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ของคะแนนความประพฤติระหว่างกลุ่มที่มีความประพฤติดี และกลุ่มที่มีความประพฤติไม่ดีปรากฏว่า ผลของการเปรียบเทียบได้ค่า $t = 8.2342$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบทดสอบนี้สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

แบบทดสอบตอนที่ 4 ความประพฤติตามหลักคุณธรรมค่านสัปปิยธรรมของมารดาของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของข้อคำถามแต่ละข้อ จะครอบคลุมคุณธรรมแต่ละด้านของหลักสัปปิยธรรม และอยู่ในรูปสถานการณ์ที่นักเรียนสามารถรับรู้ได้อยู่เสมอ ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะถามถึงการกระทำหรือไม่กระทำของมารดาจากการรับรู้ของนักเรียนผู้เป็นบุตรว่า มารดาของตนจะตัดสินใจอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ โดยให้นักเรียนตอบตามการรับรู้การกระทำของมารดาที่เคยประพฤติปฏิบัติว่าเหมือนกับบุคคลในสถานการณ์แต่ละข้อของแบบทดสอบหรือไม่ มากน้อยเพียงไร ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 อันกับ

ตัวอย่าง

(๐) วัชรณีมีรายได้น้อยจึงบอกให้เพ็ญซึ่งเป็นภรรยาช่วยเหลือโดยการใช้จ่ายอย่างประหยัด เพื่อจะได้มีเงินเก็บบ้าง แต่เพ็ญคิดว่าควรใช้จ่ายตามสบาย เพราะถึงเก็บได้

ก็เพียงนึกหน่อยก็เลยไม่ช่วยเก็บ ครั้นลูกป่วยขาดเงินรักษา เพื่งุโกรธว้ชระและตำหนิว่าเขาหาเงินไม่พอเลี้ยงครอบครัว

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเพื่งุจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1/2/3/4/5 ทำ
 ของหมายเลข 1 หมายความว่า กระทำน้อยที่สุด
 ของหมายเลข 2 หมายความว่า กระทำน้อย
 ของหมายเลข 3 หมายความว่า กระทำปานกลาง
 ของหมายเลข 4 หมายความว่า กระทำมาก
 ของหมายเลข 5 หมายความว่า กระทำมากที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนนของแบบทดสอบ

แบบทดสอบวัดความประพฤติตามหลักสัปปริยธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
 มีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ในข้อความที่หมายความว่าเชิงบวก คือ ข้อความที่แสดงถึงสถานการณ์ที่สมควรปฏิบัติ
 ผู้ตอบเลือกของหมายเลขใด ก็ให้คะแนนตามหมายเลขนั้น ๆ

ในข้อความที่หมายความว่าเชิงลบ คือ ข้อความที่แสดงถึงสถานการณ์ที่ไม่สมควรปฏิบัติ
 ผู้ตอบเลือกของหมายเลขใด ก็ให้คะแนนดังนี้

เลือกของหมายเลข 1 ให้คะแนน 5
 เลือกของหมายเลข 2 ให้คะแนน 4
 เลือกของหมายเลข 3 ให้คะแนน 3
 เลือกของหมายเลข 4 ให้คะแนน 2
 เลือกของหมายเลข 5 ให้คะแนน 1

วิธีสร้าง ทำเป็นการตามขั้นตอนคล้ายคลึงกับแบบทดสอบตอนที่ 3 ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์คุณธรรมท่าน

สัปปริยธรรม

1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง และโดยเจตนาอย่างยิ่งศึกษาแบบทดสอบของ บรรจง หมายมั่น (2518) ซึ่งศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสัมปรีชธรรมกับความสันโดษเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาคุณภาพธรรมชาตินิไทย

1.2 รวบรวมนิยามของสัมปรีชธรรม

1.3 หาพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณธรรมด้านสัมปรีชธรรม

2. เขียนนิยามของคุณธรรมด้านสัมปรีชธรรมในแต่ละด้านเป็น นิยามในรูปเชิงปฏิบัติการ โดยสรุปจากนิยามที่คนความมาจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับนิยามปฏิบัติการ ของแบบทดสอบตอนที่ 3 ดังที่กล่าวไว้ทราบไปแล้ว

3. เขียนข้อสอบถามค่านิยามของคุณธรรมด้านสัมปรีชธรรมในแต่ละด้าน

3.1 ลักษณะข้อสอบที่สร้างเป็นแบบสถานการณ์สมมติทั่ว ๆ ไป ในแต่ละสถานการณ์มีข้อให้เลือกตอบ 5 ข้อ ตั้งแต่ 1 ถึง 5

3.2 สร้างสถานการณ์สมมติให้ครอบคลุมคุณธรรมแต่ละด้านทั้ง 7 ด้าน ซึ่งแต่ละสถานการณ์ นักเรียนจะสามารถรับรู้ได้ในชีวิตประจำวัน และถูกสร้างให้มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับความเป็นอยู่ของผู้ที่เฝ้าพิจารณาโดยทั่วไปที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์เหล่านั้น

4. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบด้านความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจริยธรรมซึ่งได้แก่ พระมหาบุญเลิศ ชีรบุญโญ ป.ธ.4 และพระมหาวิมล อภิวันโย ป.ธ.7 คณ.บ. วัดบวรนิเวศวิหาร เช่นเดียวกัน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบแบบทดสอบในแต่ละด้านเป็นรายสถานการณ์ว่าสถานการณ์ที่สร้างขึ้นสามารถวัดได้ตรงตามคุณลักษณะทางค่านิยามศัพท์เฉพาะที่ทั้งไว้หรือไม่แล้วนำผลจากการตรวจสอบมาปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของท่านทั้ง 2 ก่อนที่จะนำไปใช้จริง

5. นำแบบทดสอบผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์แล้วไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาจำนวน 120 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกับ กลุ่มที่ทำแบบทดสอบฉบับที่ 3

6. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ (Construct Validity) ด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทั้งฉบับกับคะแนนเฉพาะข้อนั้น ๆ การคำนวณใช้สูตรการหาค่าสหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation โดยถือว่าคะแนนรวมเป็นคะแนน

ที่แทนโครงสร้างรวม ๆ ของคุณลักษณะที่ของการวัด ดังนั้นข้อคำถามข้อใดก็ตามที่ค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมทำแสดงว่าข้อคำถามนั้นไม่ไ้วัดในสิ่งที่เป็นโครงสร้างของคุณลักษณะนั้น จึงจำเป็นต้องตัดข้อคำถามนั้นออกไปโดยได้คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวกกับคะแนนรวมทั้งหมดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 และเป็นข้อคำถามที่มีค่าสหสัมพันธ์เป็นที่น่าสนใจ คือมีค่าอยู่ระหว่าง 0.57 - 0.84 รวมทั้งสิ้น 70 สถานการณ์ ข้อคำถามเหล่านี้ครอบคลุมคุณธรรมแต่ละด้านทั้ง 7 ด้านย่อย จำนวนด้านละ 10 สถานการณ์ ซึ่งการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในลักษณะนี้เป็นการวิเคราะห์หอสอบเพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) ไปในคราวเดียวกันด้วย และนำข้อสอบมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) (Guilford. 1954 : 385) พบว่าค่าความเชื่อมั่นสูงมาก คือ α เท่ากับ 0.9554

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้คือ

1. ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้
2. จัดดำเนินการให้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน ทอบแบบสอบถามและแบบทดสอบ รวมทั้งสิ้น 4 ตอน ใช้เวลาประมาณ 70 - 80 นาที
3. แบบสอบถามและแบบทดสอบที่ความเรียบร้อยสมบูรณ์จะถูกนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS-X

1. แยกคะแนนตามกลุ่มตัวแปรอิสระที่ศึกษา
2. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวนของคะแนนตัวแปรตามกลุ่มตัวอย่างในตัวแปรอิสระ

3. ทดสอบสมมติฐานข้อ 1 โดยใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
4. ทดสอบสมมติฐานข้อ 2 และ 3 โดยใช้สถิติ (t-test)
5. ทดสอบสมมติฐานข้อ 4, 5, 6 และ 7 โดยใช้สถิติเอฟ (F-test)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความแปรปรวน
2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หากค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร (Guilford.

1956 : 184)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติจากการแจกแจงแบบ t

$\bar{X}_1$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง

$\bar{X}_2$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ

s_1^2, s_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ตามลำดับ

n_1, n_2 แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ตามลำดับ

2.2 หากค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา

(α -Coefficient) โดยใช้สูตร (ล่วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 170 - 171)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
n	แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ
s_i^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ
s_t^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2.3 หากหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธี Known-group Technique ในการเปรียบเทียบใช้ t-test (ฐศร วงศ์ทะนุ. 2530 : 180)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{s_p^2 \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}} ; s_p^2 = \frac{(n_1 - 1) s_1^2 + (n_2 - 1) s_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$; df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ t	แทน ค่าสถิติจากการแจกแจงแบบ t
$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
s_1^2, s_2^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
n_1, n_2	แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

2.4 หากหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทั้งหมดกับคะแนนเฉพาะข้อนั้น ๆ โดยใช้สูตรการหาค่าสหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation ซึ่งมีสูตรดังนี้ (นิภา ศรีโพธิ์โรจน์. 2527 : 183 - 186)

$$r_{xy} = \frac{N \Sigma XY - \Sigma X \Sigma Y}{\sqrt{[N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2] [N \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy}	แทน ค่าความเที่ยงตรง
X	แทน คะแนนแต่ละคนตอบข้อนี้ ๆ
Y	แทน คะแนนรวมทุกข้อของแต่ละคน
N	แทน จำนวนคนที่ในกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 ทดสอบประสิทธิภาพสหสัมพันธ์ (นิภา ศรีไพโรจน์. 2527 : 183 - 186)

$$r_{xy} = \frac{N \Sigma XY - (\Sigma X)(\Sigma Y)}{\sqrt{N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2} \sqrt{N \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2}}$$

เมื่อ r_{xy}

แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ΣXY

แทน ผลรวมของผลคูณของคะแนน

$\Sigma X, \Sigma Y$

แทน ผลรวมของคะแนน X และคะแนน Y ทั้งหมดตามลำดับ

$\Sigma X^2, \Sigma Y^2$

แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\Sigma X)^2, (\Sigma Y)^2$

แทน ผลรวมของคะแนน X และคะแนน Y ทั้งหมดยกกำลังสอง

และทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์ดังกล่าวโดยใช้สูตร

$$t = \frac{r \sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r^2}} \quad df = N-2$$

เมื่อ

r

แทน ค่าสหสัมพันธ์

N

แทน จำนวนข้อมูลที่เป็นคู่

t

แทน ค่าสถิติที่มีการแจกแจงแบบ t

คำนวณหาค่า t เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสองกลุ่ม โดยใช้สูตร

(ฉันทพงษ์ เจริญทิพย์. น.ป.ป. : 256)

$$Z = \frac{Z_{r_1} - Z_{r_2}}{\sqrt{\frac{1}{(N_1 - 3)} + \frac{1}{(N_2 - 3)}}}$$

เมื่อ z_{r_1}, z_{r_2} แทน คะแนนมาตรฐานที่แปลงจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
ตามวิธีของ Fisher's Z transformation

N_1, N_2 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3.2 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร 2 กลุ่ม ใช้จากสูตร

(ทศรี วงศ์วัณณะ. 2530 : 178 - 180)

ในกรณี $s_1^2 = s_2^2$ หรือ $n_1 = n_2$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

ในกรณี $s_1^2 \neq s_2^2$ หรือ $n_1 \neq n_2$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$$df = \frac{\left[\frac{s_1^2}{n_1} \right]^2 + \left[\frac{s_2^2}{n_2} \right]^2}{\frac{\left[\frac{s_1^2}{n_1} \right]^2}{n_1 - 1} + \frac{\left[\frac{s_2^2}{n_2} \right]^2}{n_2 - 1}}$$

เมื่อ t	แทน ค่าสถิติซึ่งมีการแจกแจงแบบ t
$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
s_1^2, s_2^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนสำหรับกลุ่มที่หนึ่ง และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
n_1, n_2	แทน จำนวนคนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

3.3 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่าสองกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทิศทางเดียว (ฉวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 95) โดยใช้สูตร

$$F(k - 1, N - k) = MS_b / MS_w$$

$$df = K - 1, N - k$$

k คือ จำนวนกลุ่ม

n คือ จำนวนคน

เมื่อ F	แทน ค่าสถิติซึ่งมีการแจกแจงแบบ F
MS_b	แทน ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
MS_w	แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
$k - 1$	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระของ MS_b
$N - k$	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระของ MS_w

ถ้าพบว่า F -test มีนัยสำคัญทางสถิติ ก็ทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยใช้ Student q -statistic แบบ Newman-Keul Method (วิเชียร เกตุสิงห์. 2525 : 86)

$$q = \frac{\bar{T}_j - \bar{T}_1}{\sqrt{\frac{MS_w}{n}}} \quad df = N - k$$

เมื่อ	q	แทน ค่าสถิติ
	$\bar{T}_j$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มมาก
	$\bar{T}_1$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มน้อย
	MS_w	แทน ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองภายในกลุ่ม
	n	แทน ค่าตัวกลางฮาร์โมนิกของจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่เท่ากัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนน
s^2	แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนน
SS	แทน ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
F	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
q	แทน Studentized Range Statistic
r_{xy}	แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนสองกลุ่ม
Z	แทน ค่าที่เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสองกลุ่ม
*	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล มีการนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปิยธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปิยธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวมและจำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ ทัศนคติต่อมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรด้านเพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น ที่มี ความแตกต่างกันด้าน เพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับ ความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม และจำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว ทั้งนี้เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 คือ ความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตรมีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งในกลุ่มรวม และเมื่อจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว ทั้งข้อมูลที่ได้นำแสดงไว้ในตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของ
บุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

กลุ่ม	N	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจ จะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม ของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตาม หลักสัปปริสธรรมของมารดาตาม การรับรู้ของบุตร	ทดสอบความมีนัยสำคัญ ของค่าสหสัมพันธ์ (t)
รวม	310	.5973	13.0711**
ชาย	136	.5601	7.8263**
หญิง	174	.6139	10.1991**
ทัศนคติต่อมารดาสูง	72	.6401	6.9702**
ทัศนคติต่อมารดาต่ำ	75	.5844	6.1532**
มัธยมศึกษาปีที่ 1	127	.5791	7.9412**
มัธยมศึกษาปีที่ 3	100	.5639	6.7611**
มัธยมศึกษาปีที่ 5	83	.5985	6.7231**
การศึกษาของมารดา ระดับต่ำ	78	.5747	8.7142**
การศึกษาของมารดา ระดับกลาง	75	.6979	8.3257**
การศึกษาของมารดา ระดับสูง	156	.6243	6.9676**
อาชีพเป็นวิชาชีพ	50	.6346	5.9206**
อาชีพการค้า	74	.6104	6.8491**
อาชีพบริการ	37	.7995	6.3826**

ตาราง 2 (ต่อ)

กลุ่ม	N	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความตั้งใจ จะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม ของบุตรวัยรุนกับความประพฤติตาม หลักสัปปริสธรรมของมารคาคตาม การรับรู้ของบุตร	ทดสอบความมีนัยสำคัญ ของค่าสหสัมพันธ์ (t)
อาชีพใช้แรงงานขั้นต่ำ	50	.4606	3.7417**
อาชีพใช้แรงงานขั้นสูง	33	.6094	3.0747**
อาชีพแบบาน	66	.6617	7.6937**
ฐานะระดับต่ำ	79	.6138	6.8229**
ฐานะระดับกลาง	155	.5828	8.8716**
ฐานะระดับสูง	76	.6577	7.5113**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 2 ปรากฏว่า ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุน มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารคาคตามการรับรู้ของบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในกลุ่มรวมและจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ทัศนคติต่อมารคา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุน ระดับการศึกษาของมารคา อาชีพของมารคา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว ซึ่งตรงตามสมมติฐานข้อที่ 1

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรด้านต่าง ๆ

2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรด้านเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า ในกลุ่มเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ดังผลที่แสดงไว้ในตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรด้านเพศ

ระดับความสัมพันธ์	ชาย ($r_1 = .5601$)	หญิง ($r_2 = .6139$)
ชาย ($r_1 = .5601$) หญิง ($r_2 = .6139$)	$Z_{12} = .6574$	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 3 แสดงว่า ในกลุ่มเพศชายและเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 2

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะ
 ประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตาม
 การรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรตาม ทศนคติของมารดา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่า ในกลุ่มที่มี
 ทศนคติของมารดาแตกต่างกันมีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติน
 ตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้
 ของบุตร ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติน
 ตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้
 ของบุตร ตามตัวแปรตามทศนคติของมารดา

ระดับความสัมพันธ์	กลุ่มที่มีทศนคติของมารดาสูง ($r_1 = .6401$)	กลุ่มที่มีทศนคติของมารดาต่ำ ($r_2 = .5844$)
กลุ่มที่มีทศนคติของมารดาสูง ($r_1 = .6401$)	$Z_{12} = .5639$	
กลุ่มที่มีทศนคติของมารดาต่ำ ($r_2 = .5844$)		

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 4 แสดงว่า ในกลุ่มที่มีทศนคติของมารดาแตกต่างกัน ไม่มีความ
 ความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตร
 วัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน
 ข้อที่ 3

2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะ
 ประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดา
 ตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรตามระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4
 ที่ว่าในกลุ่มนี้ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจ
 จะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดา
 ตามการรับรู้ของบุตร ถึงผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤ
 ติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้
 ของบุตร ตามตัวแปรตามระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น

ระดับความสัมพันธ์	นักเรียน ม.1 ($r_1 = .5791$)	นักเรียน ม.3 ($r_2 = .5639$)	นักเรียน ม.5 ($r_3 = .5985$)
นักเรียน ม.1 ($r_1 = .5791$)			
นักเรียน ม.3 ($r_2 = .5639$)	$z_{12} = .2213$		
นักเรียน ม.5 ($r_3 = .5985$)	$z_{13} = .2092$	$z_{23} = .3973$	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 5 แสดงว่า ในกลุ่มบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสี่ปรีชาธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสี่ปรีชาธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 4

2.4 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสี่ปรีชาธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสี่ปรีชาธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรตาม ระดับการศึกษาของมารดา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 5 ที่ว่า ในกลุ่มที่มารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกันก็มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสี่ปรีชาธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสี่ปรีชาธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรตาม ระดับการศึกษาของมารดา

ระดับความสัมพันธ์	การศึกษาระดับต่ำ ($r_1 = .5747$)	การศึกษาระดับกลาง ($r_2 = .6979$)	การศึกษาระดับสูง ($r_3 = .6243$)
การศึกษาระดับต่ำ ($r_1 = .5747$)			
การศึกษาระดับกลาง ($r_2 = .6979$)	$z_{12} = 1.5324$		
การศึกษาระดับสูง ($r_3 = .6243$)	$z_{13} = .5463$	$z_{23} = .8607$	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 6 แสดงว่า ในกลุ่มที่มารดาในระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 5

2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะ
 ประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดา
 ตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรค่าเฉลี่ยของมารดา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 ที่ว่า ในกลุ่มที่
 มารดามีอาชีพแตกต่างก็มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติน
 ตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้
 ของบุตร ด้วยที่ได้แสดงไว้ในตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนหลักสี่ประการของครูวิทยฐานะ
กับความประพฤติหลักสี่ประการของบรรดาการรับครูของบุตร ตามตัวแปรตาม อาชีพของมารดา

ระดับความสัมพันธ์	วิชาชีพ ($r_1 = .6346$)	การค้า ($r_2 = .6104$)	บริการ ($r_3 = .7995$)	ผู้โสดแรงงาน ขั้นต่ำ ($r_4 = .4606$)	ผู้โสดแรงงาน ขั้นสูง ($r_5 = .6094$)	แม่ ($r_6 = .6617$)
วิชาชีพ ($r_1 = .6346$)						
การค้า ($r_2 = .6104$)	$Z_{12} = .1702$					
บริการ ($r_3 = .7995$)	$Z_{13} = 1.5901$	$Z_{23} = 1.8699$				
ผู้โสดแรงงานขั้นต่ำ ($r_4 = .4606$)	$Z_{14} = 1.1828$	$Z_{24} = 1.1274$	$Z_{34} = 2.6739$			
ผู้โสดแรงงานขั้นสูง ($r_5 = .6094$)	$Z_{15} = .1369$	$Z_{25} = 0$	$Z_{35} = 1.5569$	$Z_{45} = .9072$		

ตาราง 7 (ต่อ)

ระดับความสัมพันธ์	วิชัยพร ($r_1 = .6346$)	การคา ($r_2 = .6104$)	บริการ ($r_3 = .7995$)	ผู้โศกเศร้างาน ขึ้นทำ ($r_4 = .4606$)	ผู้โศกเศร้างาน ขึ้นสูง ($r_5 = .6094$)	แบบ ($r_6 = .6617$)
แบบ ($r_6 = .6617$)	$Z_{16} = .2698$	$Z_{26} = .4853$	$Z_{36} = 1.4379$	$Z_{46} = 1.5357$	$Z_{56} = .3787$	

• มนยสำคัญพระกัม .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 7 แสดงว่า ในกลุ่มที่มารคมีอาชีพแตกต่างกันเกือบทั้งหมด ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรมของ บุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรมของมารคาตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน ข้อที่ 6 ยกเว้นในกลุ่มที่มารคมีอาชีพบริการ พบว่า มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ดังกล่าว กับกลุ่มที่มารคมีอาชีพผู้เฒ่างานชั้นต่ำ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 6

2.6 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะ ประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรมของมารคา ตามการรับรู้ของบุตร ตามตัวแปรด้านฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 7 ที่ว่า ในกลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกันก็มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่าง ความตั้งใจจะประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรมของบุตรวัยรุน กับความประพฤติดนทกษณ์หลักสัปรีธรรม ของมารคาตามการรับรู้ของบุตร ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทกตามหลักสัปรสิธรรมของนุทรวัธูร กับความปรพฤติดนทกตามหลักสัปรสิธรรมของนารคาคตามการรับรู้ของนุทร ตามตัวแปรฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

ระดับความสัมพันธ์	ระดับต่ำ ($r_1 = .6138$)	ระดับกลาง ($r_2 = .5828$)	ระดับสูง ($r_3 = .6577$)
ระดับต่ำ ($r_1 = .6138$)			
ระดับกลาง ($r_2 = .5828$)	$z_{12} = .3274$		
ระดับสูง ($r_3 = .6577$)	$z_{13} = .5126$	$z_{23} = .9129$	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 8 แสดงว่า ในกลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนทกตามหลักสัปรสิธรรมของนุทรวัธูร กับความปรพฤติดนทกตามหลักสัปรสิธรรมของนารคาคตามการรับรู้ของนุทร ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 7

ข้อที่ 3 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุรุษวัยรุ่น
ที่มีความแตกต่างกันตามตัวแปรทางต่าง ๆ

3.1 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุรุษวัยรุ่น
เพศชายกับเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 8 ที่ว่า บุรุษวัยรุ่นเพศหญิงจะมีความตั้งใจจะประพฤติตน
ตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุรุษวัยรุ่นเพศชาย ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุรุษวัยรุ่น
เพศชายกับเพศหญิง

หญิง (N = 174)		ชาย (N = 136)		t
$\bar{X}_1$	S^2_1	$\bar{X}_2$	S^2_2	
277.0115	708.3931	262.2721	1524.926	3.94**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 9 แสดงว่า บุรุษวัยรุ่นเพศหญิงมีความตั้งใจจะประพฤติตน
ตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุรุษวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงตาม
สมมติฐานข้อที่ 8

3.2 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับสูง กับบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับต่ำ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 9 ที่ว่า บุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับสูงจะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับต่ำ ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับสูง กับบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับต่ำ

ทัศนคติต่อมารดาสูง (N = 72)		ทัศนคติต่อมารดาต่ำ (N = 75)		t
$\bar{X}_1$	s_1^2	$\bar{X}_2$	s_2^2	
279.4584	823.5705	252.56	1617.737	4.65**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 10 แสดงว่า บุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับสูง มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ต่อมารดาในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงตามสมมติฐานข้อที่ 9

3.3 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน : เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 10 ที่ว่า บุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า จะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้นจึงได้แสดงไว้ในตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 แสดงการเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	22636.6	2	11318.300	10.78**
ภายในกลุ่ม	322364.5	307	1050.047	
รวม	345001.1	309		

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 11 แสดงว่า บุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงได้ทำการทดสอบต่อไปเพื่อหาว่าในกลุ่มบุตรวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันทั้งสามกลุ่มนี้ มีคู่ใดบ้างที่มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมต่างกันโดยใช้ q-statistic เป็นสถิติในการทดสอบ ดังปรากฏผลตามตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ สำหรับความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยที่มัธยมศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา ของบุตรวัยรุ่น	$\bar{x}$	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 1
		258.28	274.61	277.54
มัธยมศึกษาปีที่ 3	258.28	-	16.33**	19.26*
มัธยมศึกษาปีที่ 5	274.61		-	2.93
มัธยมศึกษาปีที่ 1	277.54			-
q.01 (r, 307)			$\frac{2}{3.64}$	$\frac{3}{4.12}$
$\sqrt{\frac{MS_w}{n}}$ q.01 (r, 307)			11.78	13.33

ค่าสถิติที่แสดงในตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า

1. บุตรวัยรุ่นที่มัธยมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยรุ่นที่มัศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน
2. บุตรวัยรุ่นที่มัธยมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยรุ่นที่มัศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงตามสมมติฐาน
3. บุตรวัยรุ่นที่มัธยมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างจากบุตรวัยรุ่นที่มัศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน

3.4 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น
ที่มารดาณีระดับการศึกษาแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 11 ที่ว่า บุตรวัยรุ่นที่มารดาณีระดับ
การศึกษาสูงกว่าจะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มารดาณีระดับ
การศึกษาต่ำกว่า ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 13 ดังนี้

ตาราง 13 แสดงการ เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่
มารดาณีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	1419.581	2	709.7905	.63
ภายในกลุ่ม	343400.500	307	1122.2240	
รวม	344820.100	309		

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 13 แสดงว่า บุตรวัยรุ่นที่มารดาณีระดับการศึกษา
แตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน
ข้อที่ 11

3.5 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของพุทธวิญญู
ที่มารคามืออาชีพแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 12 ที่ว่า พุทธวิญญูที่มารคามืออาชีพแตกต่างกัน
จะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน ดังนั้นได้แสดงไว้ในตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 แสดงการ เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของพุทธวิญญูที่
มารคามืออาชีพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5282.103	5	1056.421	.95
ภายในกลุ่ม	339719.000	304	1117.497	
รวม	345001.100	309		

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 14 แสดงว่า พุทธวิญญูที่มารคามืออาชีพแตกต่างกัน
มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 12

นพยง สุรูปผล อภิปราย และขอเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษา ๒๕๖๕

1. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของ บุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในชุมชน และเมื่อจำแนกตามเพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม ของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตรในกลุ่มที่มีความ แตกต่างกันทางด้านเพศ ทักษะคิดของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดาและฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว
3. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่มีเพศ ต่างกัน ทักษะคิดของมารดาต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ระดับการศึกษาของมารดาต่างกัน อาชีพของ มารดาต่างกัน และฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน

วิธีการในการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนชนศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ใน กรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการสุ่มตัวอย่างประชากร ปรากฏว่าได้โรงเรียนที่ทองการ 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนวัดสุวรรณพลับพลา โรงเรียนพรทิพย์บัต และได้สุ่มห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 5 ในแต่ละโรงเรียนมาชั้นเรียนละ 1 ห้องเรียน เพราะฉะนั้นจะได้โรงเรียนละ 3 ห้องเรียน รวม 9 ห้องเรียน นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ

มีจำนวนทั้งสิ้น 310 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 127 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 100 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 83 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบทดสอบ 3 ฉบับด้วยกัน ได้แก่

2.1 แบบทดสอบวัดทัศนคติของนักเรียนต่อมารดา ซึ่งสร้างโดย กวงเกือน

ทันตุนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์ แบบทดสอบประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบฉบับนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้งหนึ่ง โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่น 0.8940

2.2 แบบทดสอบวัดความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของนักเรียน จำนวน 70 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นที่หาค่าด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) เท่ากับ 0.9695 และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งใช้วิธีการดำเนินการแบบเทคนิคกลุ่มที่รู้จักแล้ว (Known-group Technique) ปรากฏว่า $t = 8.2342$ แสดงให้เห็นว่า แบบทดสอบนี้สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 แบบทดสอบวัดความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร จำนวน 70 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่น 0.9554 และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง คือข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวกกับคะแนนรวมทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์เฉลี่ยเท่ากับ 0.65

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบฉบับที่สมบูรณ์มาลงรหัสในแบบรายการ เพื่อนำเข้าเครื่องคำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X และทำการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งทดสอบค่าที่สำคัญทางสถิติของข้อมูลดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม และ

จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยใช้สถิติทดสอบ คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยใช้สถิติทดสอบ คือ Fisher's Z Transformation

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามเพศ และหัสนคติของมารดา โดยใช้สถิติทดสอบคือ t-test

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยใช้สถิติทดสอบคือ F-test

สรุปผลการวิจัย

1. ความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในกลุ่มรวม และจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ หัสนคติของมารดา ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา และฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว

2. ในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

3. ในกลุ่มที่มีหัสนคติของมารดาแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

4. ในกลุ่มบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
5. ในกลุ่มที่มารดาไม่มีการศึกษาแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
6. ในกลุ่มที่มารดาอาชีพแตกต่างกันเกือบทั้งหมด ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ยกเว้นในกลุ่มที่มารดาอาชีพบริการ พบว่ามีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ดังกล่าว กับกลุ่มที่มารดาอาชีพผู้ให้บริการงานอื่น ๆ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05
7. ในกลุ่มพื้นฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร
8. บุตรวัยรุ่นเพศชายมีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01
9. บุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ดีต่อมารดาในระดับสูง มีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีทัศนคติที่ดีต่อมารดาในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01
10. บุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ส่วนบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรม ไม่แตกต่างจากบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5
11. บุตรวัยรุ่นที่มารดาไม่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน
12. บุตรวัยรุ่นที่มารดาอาชีพแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤติกงานหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน

13. บุตรวัยรุ่นที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. จากการที่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร พบว่าความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ในทางบวก กับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในกลุ่มรวม ($r = .5973$) และเมื่อจำแนกตามกลุ่มย่อยต่าง ๆ คือ เพศชาย เพศหญิง กลุ่มที่มีทัศนคติต่อมารดาสูง กลุ่มที่มีทัศนคติต่อมารดาต่ำ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่มารดามีการศึกษาระดับต่ำ กลุ่มที่มารดามีการศึกษาระดับกลาง กลุ่มที่มารดามีการศึกษาระดับสูง กลุ่มที่มารดามีอาชีพที่เป็นวิชาชีพ กลุ่มที่มารดามีอาชีพการค้า กลุ่มที่มารดามีอาชีพบริการ กลุ่มที่มารดามีอาชีพผู้ไร้แรงงานชั้นต่ำ กลุ่มที่มารดามีอาชีพผู้ไร้แรงงานชั้นสูง กลุ่มที่มารดาเป็นแม่บ้าน กลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวระดับต่ำ กลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวระดับกลาง กลุ่มที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวระดับสูง ($r = .5601, .6139, .6401, .5844, .5791, .5639, .5985, .5747, .6979, .6243, .6346, .7959, .7995, .4606, .6094, .6617, .6138, .5828, .6577$) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ จากผลการวิจัยกล่าวให้ทราบว่าไม่ว่าจะเป็นบุตรวัยรุ่นโดยทั่วไป หรือเพศต่างกัน ทัศนคติต่อมารดาต่างกัน ระดับการศึกษาของบุตรวัยรุ่นเองที่ต่างกัน ระดับการศึกษาของมารดาต่างกัน อาชีพของมารดาต่างกัน และแม่แก่ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวที่แตกต่างกัน ถ้ามารดาของบุตรวัยรุ่นเหล่านี้มีความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมสูงหรือต่ำก็ตาม บุตรวัยรุ่นก็ย่อมที่จะมีความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมสูงหรือต่ำตามไปด้วย หรือในทำนองเดียวกันอาจจะกล่าวได้ว่าถ้าบุตรวัยรุ่นมีความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมสูงหรือต่ำก็ตาม จะสอดคล้องกับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาของพวกเขาเช่นเดียวกัน นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของภูมิหลังของบุตรวัยรุ่นทั้ง 6 ด้าน ที่นำมาศึกษา

ในงานวิจัยนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย มีกลาง (2530 : 127) ที่พบว่า ไม่ว่าจะ เป็นนิสิตโดยทั่วไป หรือเพศต่างกัน ระดับการศึกษาของบิดาหรือมารดาแตกต่างกัน อาชีพของบิดาหรือ มารดาต่างกัน หรือรวมทั้งระดับรายได้ของครอบครัวต่างกัน เมื่อได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจาก บิดามารดาแล้วจะปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น และการที่บิดามารดาจะถ่ายทอด พุทธศาสนาให้แก่ลูกนั้นอาจใช้วิธีการอบรมสั่งสอนให้การสนับสนุน หรือการกระทำเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ ในงานวิจัยของ พัทธนา เกตานนท์ (2512 : 157 - 158) ยังให้ผลการวิจัยที่ช่วยสนับสนุนผลการ วิจัยนี้อีกด้วย กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีความเชื่อและมีทัศนคติที่ดีต่อ พุทธศาสนา ทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีค่าสหสัมพันธ์ในลักษณะตามกันกับมารดาของตนเท่ากับ .893 และ .853 ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนา ก็มี ค่าสหสัมพันธ์ในลักษณะตามกันกับมารดาของตนเช่นเดียวกัน คือ ในกลุ่มนักเรียนหญิงมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .58 และในกลุ่มนักเรียนชายมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .77 นั่นคือ ความสัมพันธ์ทั้งกล่าวของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์ในลักษณะตามกันและอยู่ในระดับสูง ซึ่งหมายถึงไม่ว่ามารดาจะมีความเชื่อ และมีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาหรือไม่ก็ตาม นักเรียนผู้เป็นบุตรก็จะมี ความเชื่อและมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อ ศาสนาตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เทโช สวานานนท์ (2517 : 349) ที่กล่าวไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีผลต่อการประพฤติตนของเด็กทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี ซึ่งอิทธิพลจากความประพฤติของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กดังกล่าวนี้ ก็เนื่องมาจากการที่เด็กยึดเอาความ ประพฤติของผู้ปกครองมาเป็นแบบฉบับของความประพฤติของตัวเอง และจากคำกล่าวนี้ก็ได้รับ การยืนยันจาก อัมพิกา ปัทมานนท์ (2516 : 15) ที่กล่าวว่าจากการศึกษาค้นคว้า ความประพฤติ ของบิดามารดาจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความประพฤติในค่านต่าง ๆ ของเด็กมากกว่าที่ความ ประพฤติของเด็กจะมีอิทธิพลต่อความประพฤติของบิดามารดา

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ความตั้งใจจะประพฤติตน ตามหลักศีลปรีธรรมของบุตรวัยรุ่นนั้นมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับความประพฤติตามหลักศีลปรีธรรม ของมารดาตามการรับรู้ของบุตรทั้งในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งเหตุผลของการ วิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่เด็กได้อยู่ใกล้ชิดกับบุคคลที่มีความประพฤติที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลนั้นเป็นมารดาของเด็ก ผู้ซึ่งอยู่ใกล้ชิดและอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นเวลานาน มากกว่าผู้อื่น ก็อาจจะทำให้เด็ก ๆ เหล่านี้มีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งนั้น รวมทั้งอาจจะทำให้เรา

เกิดความรู้อย่างเข้าใจในเรื่องเหล่านั้นในทางที่ถูกที่ควรหรือไม่ตามไปด้วยไม่มากนัก และมวล
 ประสมการดังกล่าวเหล่านี้ย่อมเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาต่อสิ่งเหล่านั้นด้วย ดังที่
 นักจิตวิทยา กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการทำตามแบบที่ผู้อื่นทำ ดังนั้นการ
 จะเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีให้กับเด็ก จึงควรให้เด็กได้เห็นตัวแบบนั้นจากผู้ที่เด็กชื่นชม (ทัตติยา
 ระเบียบศิริ. 2529 : 7) นอกจากนี้ นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมหลายท่านได้เสนอความคิดเห็น
 ในทำนองเดียวกันว่า การเรียนรู้ของเด็กส่วนมากมาจากกิจกรรมการเล่นแบบ หรือการจำลองแบบ
 อะไรก็ตามที่เด็กได้เห็นหรือได้ยินจากการพูดหรือการกระทำของบุคคลอื่น (โหมส อาร์ เมอเร
 แพลโยย กวงเกื่อน ศาสตราจารย์. 2526 : 318) รวมทั้งทฤษฎีของแบบкура โคกล่าวถึง การเรียนรู้
 โดยการเล่นแบบว่า การเล่นแบบเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยประสบการณ์
 จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบอันเป็นสื่อให้เกิดพฤติกรรม และมีบทบาทสำคัญมากในการเรียนรู้
 ของมนุษย์ (Bandura. 1977 : 22) กล่าวคือ เด็กได้เพิ่มการสะสมการกระทำโดยการเห็น
 หรือการได้ยินจากการกระทำพฤติกรรมของผู้อื่น (โหมส อาร์ เมอเร แพลโยย กวงเกื่อน ศาสตราจารย์.
 2526 : 319)

ทั้งนี้สำหรับความประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางพุทธศาสนาก็อาจจะมีลักษณะไปใน
 ทำนองเดียวกันนั่นเอง กล่าวคือ การที่เด็กมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสี่ปรีชาธรรมใน
 ระดับสูงหรือต่ำก็ตาม อาจเกิดจากการที่พวกเขาผสมผสานประสบการณ์ซึ่งเกี่ยวกับศาสนาใน
 หลาย ๆ ด้านจากผู้ที่เปี่ยมารค่า แล้วประมวลมาเป็นหลักของความประพฤติที่เขามั่นอยู่ในจิตใจของ
 พวกเขาในที่สุด

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตน
 ตามหลักสี่ปรีชาธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติตามหลักสี่ปรีชาธรรมของมารคาคตามการรับรู้
 ของบุตร ตามตัวแปรต่าง ๆ พบว่า ไม่มีความแตกต่างของระดับความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจ
 จะประพฤติตนตามหลักสี่ปรีชาธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสี่ปรีชาธรรมของมารคา
 ตามการรับรู้ของบุตรในกลุ่มที่มีความแตกต่างในด้านเพศ ทัศนคติต่อมารคา ระดับการศึกษาของบุตร
 วัยรุ่น ระดับการศึกษาของมารคา ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว และเกือบทั้งหมดของกลุ่มต่าง ๆ
 ที่มีความแตกต่างกันด้านอาชีพของมารคา ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ในข้อที่ 2 ถึง 7 ยกเว้นในกลุ่มที่มารดาอาชีพบริการ พบว่า มีความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์
ทั้งกล่าวกับกลุ่มที่มารดาอาชีพใช้แรงงานชั้นต่ำ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้ทราบว่า ค่าของความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะ
ประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของมารดา
ตามการรับรู้ของบุตร ซึ่งมีลักษณะแปรตามกันในระดับสูง ทั้งในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามตัวแปร
ภูมิหลังต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน คือมีค่าสหสัมพันธ์ตั้งแต่ .4606 จนถึง .7995 ดังนั้นเมื่อนำค่าของความ
สัมพันธ์ดังกล่าวมาพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามตัวแปรเดียวกันแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่าง
ของระดับความสัมพันธ์ถึง 25 คู่ จากการเปรียบเทียบทั้งหมด 26 คู่ คือพบความแตกต่างของระดับ
ความสัมพันธ์เพียง 1 คู่เท่านั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีความแตกต่างกันด้านเพศ
หรือทัศนคติต่อมารดา ระดับการศึกษาของตัววัยรุ่นเอง ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา
หรือรวมตลอดจนฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ต่างกัน เหล่านี้ไม่อาจมีผลทำให้ค่าของระดับความ
สัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น กับความประพฤติกตาม
หลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตรแตกต่างกันได้เลย ผลการวิจัยของ วันชัย มีกลาง
(2530 : 127) อาจนำมาใช้เป็นข้อสนับสนุนผลของการวิจัยในส่วนนี้ได้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เขา
พบว่าไม่ว่าจะเป็นนิสิตโดยทั่วไป หรือเพศต่างกัน ระดับการศึกษาของบิดาหรือมารดาต่างกัน อาชีพ
ของบิดาหรือมารดาต่างกัน และแม้แต่ระดับรายได้ของครอบครัวต่างกัน เมื่อได้รับการถ่ายทอดทาง
พุทธศาสนาจากบิดามารดาแล้ว จะปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น และการถ่ายทอด
พุทธศาสนาของบิดามารดาให้แก่ศาสนิกชนอาจใช้วิธีการอบรมสั่งสอนให้การสนับสนุน หรือการกระทำ
เป็นตัวอย่าง

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้วปัจจัยทางค่านิยมหลังหึงของบุตรวัยรุ่นและของ
มารดาที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ ไม่อาจมีผลกระทบทำให้เกิดความแตกต่างกันของระดับความสัมพันธ์
ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรม
ของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในเกือบทุกสิ่งของมารดาจะเป็นผู้มีบทบาท
สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของตน รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนไทย
โดยทั่วไป บุตรมักจะมีแนวโน้มสนิทสนมกับมารดามากที่สุด ดังนั้นโอกาสที่บุตรจะได้รับการถ่ายทอด
จากตัวแม่ในค่านาง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติในค่านาง ๆ

รวมทั้งหลักของความประพฤติกในทางพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ บุกร่วมจะได้รับ
จากมารมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งไม่ว่าพวกเขาจะมีความแตกต่างกันของปัจจัยทางกานธุมิหลัง
ประการใดบ้างก็ตาม

3. เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุกร่วมที่มีความ
แตกต่างกันตามตัวแปรตามต่าง ๆ

3.1 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุกร่วมเพศชาย
กับเพศหญิง จากผลการวิจัยพบว่า บุกร่วมเพศหญิงมีความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรม
สูงกว่าบุกร่วมเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ไ้ตั้งไว้
ในข้อ 8 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนี วิชัยคำ (2515 : 57) ที่ได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง
ที่เป็นนิสิต พบว่า นิสิตหญิงปฏิบัติตนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและคำสอนสูงกว่านิสิตชายเช่นเดียวกับ
งานวิจัยของ สุนทรี โฉม และสนธิ สมักรการ (2522 : 292) ที่พบว่า ในรอบหนึ่งปีเพศหญิง
มีการทำบุญทำกุศลสูงกว่าเพศชาย รวมทั้งงานวิจัยของ ลัทธาวลัย พรศรีสมุทร และวิลาสอักษร
ชีวลล (2524 : 149) ที่แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่องการปฏิบัติตามหลัก
คำสอนของพุทธศาสนา โดยพบว่า นักเรียนหญิงรายงานว่า เป็นผู้มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นผู้ที่ยก
บาปบุญ เช่น ไม่รังแกสัตว์ ไม่พูดเท็จ บริจาคสิ่งของให้ผู้อื่นอยู่เสมอ เป็นต้น มากกว่านักเรียนชาย
นอกจากนี้จากงานวิจัยของ สุภาวดี คุณวัฒน์ (2521 : 166) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเจตคติของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ พบว่า นักศึกษาหญิงมีเจตคติเห็นชอบด้วยกับ
พุทธศาสนาและพระสงฆ์มากกว่านักศึกษายชาย

จากรายงานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นที่ยกขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนผลของการศึกษา
ค้นคว้าในครั้งนี้ ถึงแม้จะยืนยันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า เพศหญิงมีความประพฤติกปฏิบัติถูกต้องตามแนวทาง
ของพุทธศาสนาสูงกว่าเพศชายก็ตาม แต่หากจะพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นได้ว่ามิได้หมายความว่า
ธรรมชาติของความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง จะเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลผู้นั้นจะมีความประพฤติกตาม
แนวทางของพระพุทธศาสนาสูงหรือต่ำตามเพศของตนซึ่งถูกกำหนดมาแล้วตั้งแต่เกิด แต่จากการวิจัย
ส่วนใหญ่ซึ่งได้หยิบออกมาในทำนองเดียวกันนี้ ก็อาจจะเห็นเพราะว่า ลักษณะของสังคมไทยเพศหญิง
เป็นเพศที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องอยู่ในโอวาทของบิดามารดา และอยู่ในชนบทชนบ้นิยมประเพณีมากกว่า
เพศชาย ตลอดจนเป็นผู้ที่นับถือศาสนาและปฏิบัติธรรมมากกว่า (วันชัย มีกลาง. 2530 : 48)

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมทางหากที่ท่าหน้าทีหอหลอมและปลูกฝังแนวทางความประพฤติให้แก่เด็ก
ตามเพศของเขา ด้วยเหตุนี้เองผลการวิจัยในครั้งนี้จึงอาจเป็นข้อยืนยันประการหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่า การ
ที่เพศหญิงมีความประพฤติตามแนวทางของพระพุทธศาสนาสูงกว่าเพศชายนั้นอาจจะหมายความว่า
สังคมให้สละในแง่ของความประพฤติกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้เพศชายส่วนใหญ่
มีความประพฤติที่ค่อนหรือห่างไกลจากความถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธศาสนาก็คงเป็นไปได้ กล่าวโดย
สรุปแล้ว จากผลการวิจัยในครั้งนี้จึงพบว่า เพศหญิงมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม
สูงกว่าเพศชาย จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเป็นประการสำคัญประการหนึ่งในการอบรมสั่งสอน
บุตรหลานซึ่งเป็นเพศชายว่าเกิดความบกพร่องหรือแตกต่างจากบุตรหลานที่เป็นเพศหญิงอย่างไร เพื่อ
จะให้พวกเขามีความประพฤติที่ถูกที่ควรไปในแนวทางเดียวกันอย่างเหมาะสมและไม่เกิดความแตกต่างกัน
โดยเจตนาอย่างยิ่งการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรมอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนา
บุคคลไปสู่การเป็นพลเมืองดีของสังคม และสามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างมีความสุข

3.2 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่ม
ทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับสูง กับบุตรวัยรุ่นที่ทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับต่ำ ผลการวิจัยพบว่า
บุตรวัยรุ่นที่ทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับสูง มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า
บุตรวัยรุ่นที่ทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นไปตาม
สมมติฐานที่ได้อ้างไว้ในข้อที่ 9 จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติของบุตรวัยรุ่นที่หัดทอมาการค้า
ของพวกเขานั้นเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดระดับของ ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของ
ตัวบุตรวัยรุ่นเองและที่เป็นเช่นนั้นก็อาจจะเห็นเพราะว่า ทัศนคติของบุตรวัยรุ่นที่หัดทอมาการค้าในระดับต่าง ๆ
กันนี้ จะเป็นเครื่องหมายที่สำคัญซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัวของเขาเหล่านั้นว่า
คืออะไรหรือไม่อย่างไร กล่าวคือ หากบุตรวัยรุ่นมีทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับสูง สัมพันธภาพภายในครอบครัว
ระหว่างตัวเขาและมารดาก็ย่อมที่จะดีตามไปด้วย แต่หากพวกเขามีทัศนคติที่หัดทอมาการค้าในระดับต่ำ
สัมพันธภาพภายในครอบครัวระหว่างตัวเขาและมารดาก็ย่อมที่จะต่ำตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งในเรื่องของ
สัมพันธภาพภายในครอบครัวนี้ เสนอ อินทรสุขศรี (2511 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า สัมพันธภาพที่
ภายในครอบครัว อันหมายถึงความรักความอบอุ่นภายในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถจะทำให้
สมาชิกภายในครอบครัวเกิดความมั่นคงทางจิตใจและมองโลกในแง่ดี เมื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวดี
การอบรมสั่งสอนของบิดามารดาที่ต้องการให้ลูกเป็นคนดีมีศีลธรรม รู้ชั่ว และรู้จักแยกแยะได้ว่า

สิ่งใดควรทำสิ่งใดควรละเว้น ก็ได้รับการยอมรับจากบุตรของตนในการที่จะนำไปเป็นหลักปฏิบัติ ปฏิบัติ และในที่สุดเขาก็จะกลายเป็นคนที่มีคุณค่าแก่สังคม ซึ่งถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง นั่นคือ ในทางตรงกันข้ามหากสัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่ดี โอกาสในการยอมรับเอาการยอมรับสั่งสอนของบิดามารดาเป็นหลักปฏิบัติปฏิบัติก็จะเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เซียร์ส และคนอื่น ๆ (Sears and others. 1957 : 549) ที่พบว่า ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี คือ การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและความอบอุ่น จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกประหลาดใจ มองโลกในแง่ดี การพัฒนาทางจริยธรรมก็เป็นไปในทางที่ดีด้วย

ทั้งนี้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หากครอบครัวใดต้องการให้บุตรของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรที่อยู่ในช่วงวัยที่มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมในระดับสูง สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้น ก็คือ สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ซึ่งในขั้นแรกถึงสัมพันธภาพที่ระหว่างมารดาและบุตร อันจะเป็นผลให้บุตรวัยวุฒิที่มีทัศนคติที่ดีต่อมารดาของพวกเขา และเหล่านี้คือ เหตุผลที่แสดงให้เห็นถึง ผลของงานวิจัยนี้อย่างชัดเจนว่า บุตรวัยวุฒิที่มีทัศนคติที่ดีต่อมารดาในระดับสูง มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยวุฒิที่มีทัศนคติที่ดีต่อมารดาในระดับต่ำ

3.3 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยวุฒิที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุตรวัยวุฒิที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันก็มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งจากการทดสอบเพื่อหาว่า ในกลุ่มบุตรวัยวุฒิที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าไคกำลังความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่า บุตรวัยวุฒิที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่า บุตรวัยวุฒิที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ไม่พบความแตกต่างของความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมระหว่างบุตรวัยวุฒิที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับบุตรวัยวุฒิที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ทั้งไว้ในข้อที่ 10 เพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือ สมมติฐานคาถาหมายผลของการวิจัยไว้ว่า บุตรวัยวุฒิที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าบุตรวัยวุฒิที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งผลจากการวิจัยที่สอดคล้องกับสมมติฐานนี้คือ ผลการวิจัย

ที่พบว่าบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรม สูงกว่าบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนผลจากการเปรียบเทียบในกลุ่มบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และในกลุ่มบุตรวัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สาเหตุที่ผลของการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนในช่วงอายุต่าง ๆ กัน ทั้งแต่เด็กจนโตขึ้นตามลำดับนั้น ส่วนใหญ่แล้วมีพัฒนาการที่ไม่คงที่แน่นอน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์. 2520 : 15) นอกจากนี้หากจะพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งอาจชี้แจงเหตุผลได้ดังนี้คือ จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มของบุตรวัยรุ่นที่มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมในระดับต่ำที่สุดคือ บุตรวัยรุ่นที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ค่าเฉลี่ยที่สูงถัดขึ้นมาคือ กลุ่มที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และกลุ่มที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่เมื่อทดสอบทางสถิติแล้วไม่พบความแตกต่างกันแต่อย่างใด จากผลการวิจัยที่ออกมาในลักษณะนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่แล้วอยู่ในช่วงของวัยรุ่นอย่างเต็มตัว ในขณะที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังอยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนต้นเท่านั้น และนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก็กำลังจะเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ด้วยเหตุนี้เองจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปริสธรรมในระดับต่ำที่สุด กล่าวคือเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า วัยรุ่นในช่วงนี้เป็นวัยแห่งพายุหormone คือมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรวดเร็วและใช้อารมณ์ในการตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่ จึงจะเห็นได้ว่าปัญหาของนักเรียนที่เกิดขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มนักเรียนที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด ก็คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั่นเอง นักเรียนในระดับชั้นนี้ส่วนใหญ่แล้วจะมีอายุอยู่ในช่วง 14 - 15 ปี ทั้งนี้จากการสำรวจถึงการกระทำผิดในแง่ความประพฤติไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่นของกองสารวัตรนักเรียน กรมพลศึกษา พบว่า ในแต่ละปีมีนักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมจำนวนประมาณ 6,302 ราย เมื่อแบ่งตามวัยของนักเรียนปรากฏว่านักเรียนอายุระหว่าง 14 - 15 ปี มีจำนวนมากถึงร้อยละ 42.58 อายุระหว่าง 16 - 18 ปี ร้อยละ 33.10 ส่วนจำนวนที่เหลือกระจายอยู่ในช่วงอายุต่าง ๆ กัน (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ. 2527 : 34)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จากผลของการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษา
สูงกวานั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงกว่าเสมอไป
แต่ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยเฉพาะในส่วนนี้แล้วจะ
สืบเนื่องมาจากช่วงของพัฒนาการของมนุษย์มากกว่า ทั้งนี้ประกอบกับหลักคุณธรรมทางพุทธศาสนา
รวมตลอดจนหลักสัปปริสธรรม ได้แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปอยู่แล้ว ไม่ว่า
เขาเหล่านั้นจะมีความรู้ในระบอบใดก็ตาม

3.4 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของพุทธวัยรุ่นที่
มีการศึกษาระดับการศึกษาแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า พุทธวัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับการศึกษาแตกต่างกัน
มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าไม่ว่ามีการ
จะมีความรู้ในระบอบใดก็ตามไม่ทำให้พุทธวัยรุ่นมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรม
แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับงานวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ จากการศึกษา
ของ วันชัย นิกกลาง (2530 : 132) พบว่า กลุ่มนิสิตที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาสูงกว่า
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาว่านิสิตที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษา
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าสนใจเกี่ยวกับงานวิจัยของ ลัทธวาลย์ ทวีศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววิสัย
(2524 : 149) ก็พบว่า นักเรียนที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาสูงจะได้รับการถ่ายทอดทาง
พุทธศาสนาตามการยึดมั่นปฏิบัติและคำสอน ๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะ ความ
กตัญญูต่อชาติ ความเอื้อเฟื้อ มากกว่านักเรียนที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาต่ำ นอกจากนี้
การศึกษาในครั้งนี้ยังขัดแย้งกับผลการวิจัยในต่างประเทศอีกด้วย คือจากการศึกษาของ ฮาร์ริส
(Harris, 1981 : 638-A) พบว่า นักเรียนที่จบประถมศึกษาสูงจะมีระดับการศึกษาสูงจะปฏิบัติหลัก
ศาสนาสูงกว่า

สาเหตุที่ทำให้ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจจะเป็นเพราะว่า
หลักสัปปริสธรรมนั้นเป็นหลักพื้นฐานของการดำรงชีวิต และได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย
โดยทั่วไปอยู่แล้ว (พระราชนันทนุญ ปญญานันทิกขุ. 2520 : 244 - 245) ทุกคนมีโอกาสได้สัมผัส
อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาหรือจากการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา
ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องได้รับการถ่ายทอดหรือจากการอบรมสั่งสอนโดยตรง ตามปกติแล้วสำหรับสังคมไทย
หากจะพิจารณาในแง่ของการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีความรู้

ซึ่งมีพื้นฐานการศึกษาในระดับโลกก็ตามจะสังเกตได้ว่า มุคคละเหล่านี้มีแนวทางในการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันมากและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (วันชัย นีกกลาง. 2530 : 132)

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มารคที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันไม่น่าจะมีความรู้ความเข้าใจและการตระหนักในคุณค่าของหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกันแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เอง ผลจากความแตกต่างทางด้านการศึกษามารคจึงไม่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของบุคควัยรุ่น

3.5 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของบุคควัยรุ่นที่มีมารคมีอาชีพแตกต่างกัน ผลจากการวิจัยพบว่า บุคควัยรุ่นที่มีมารคมีอาชีพแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่ามารคจะมีอาชีพที่เป็นวิชาชีพ อาชีพการค้า อาชีพบริการ อาชีพผู้ให้บริการงานขั้นต่ำ อาชีพผู้ให้บริการงานขั้นสูง หรือเป็นแม่บ้าน ไม่มีผลทำให้บุคควัยรุ่นมีความแตกต่างกันของความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับงานวิจัยของ วันชัย นีกกลาง (2530 : 133 - 134) ที่พบว่า นิสิตที่มีมารคมีอาชีพผู้ให้บริการงานขั้นต่ำปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาสูงกว่านิสิตที่มีมารคมีอาชีพค้าขายหรือเป็นแม่บ้าน และนิสิตที่มีมารคมีอาชีพที่เป็นวิชาชีพหรือมีอาชีพผู้ให้บริการงานขั้นต่ำได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนามากกว่านิสิตที่มีมารคมีอาชีพค้าขายหรือเป็นแม่บ้าน และเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยในต่างประเทศ ก็พบว่า อาชีพของบิดามารคมีอิทธิพลต่อความเชื่อและเจตคติในทางศาสนาของนักศึกษา (วันชัย นีกกลาง. 2530 : 133 ; อ้างอิงมาจาก Gardner. 1975) แต่ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสวรรค์ เพชรแดง (2528 : 176) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีบิดามารคหรือผู้ปกครองมีอาชีพแตกต่างกัน มีความเชื่อเรื่องบาปบุญไม่แตกต่างกัน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าสาเหตุที่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ไม่ว่าบุคคลจะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม ต่างมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะเรียนรู้ และยึดถือหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้ด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มารคที่มีอาชีพแตกต่างกันไม่น่าที่จะมีความรู้ความเข้าใจ และการตระหนักในคุณค่าของหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้เอง ผลจากความแตกต่างทางด้านการศึกษามารค จึงไม่อาจส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันของความตั้งใจจะประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของบุคควัยรุ่นได้

3.6 เปรียบเทียบความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นที่ม
ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแตกต่างกัน ผลจากการวิจัยพบว่า บุตรวัยรุ่นที่มีฐานะความเป็นอยู่
ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมไม่แตกต่างกัน แสดงว่า
บุตรวัยรุ่นจะมีความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมสูงหรือต่ำเพียงใด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะ
ความเป็นอยู่ของครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และขัดแย้งกับงานวิจัยของ
สันติก สันตทิพย์ประทุม (2523 : 68 - 69) ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสามารถมีฐานะเศรษฐิกิจดีกว่า
รายงานวาทปฏิบัติทางศาสนาสูงกว่า รวมทั้งงานวิจัยของ ลักขณาวัลย์ ทวีศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์
ธีวาลลี (2524 : 144) ที่พบว่า นักเรียนที่มีฐานะเศรษฐิกิจแตกต่างกัน จะมีคติอาปมณูแตกต่างกัน
แต่ไม่ผลการวิจัยในทางตรงข้ามคือ นักเรียนที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำเป็นผู้ยึดถืออาปมณูสูงกว่านักเรียน
ที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูงกว่า

แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย
มิกกลาง (2530 : 135) ที่พบว่า นิสิตที่ครอบครัวมีระดับรายได้ต่ำก็จะมีเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ
การปฏิบัติธรรม และการใฝ่หาการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากนิคคาบารคาไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้
งานวิจัยของ วันทนี วิชัยคำ (2515 : 63) ที่พบว่า นิสิตที่มีฐานะเศรษฐิกิจค่อนข้างรวย ปานกลาง
และค่อนข้างจน มีเจตคติต่อพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยในครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
อาจจะเป็นเพราะในสังคมไทยพุทธศาสนาได้แทรกซึมเข้าไปในทุกกระชั้นฐานะความเป็นอยู่และในทุก ๆ
ครอบครัวอย่างไม่มีขอบเขต พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติกันทุกชั้นไม่เลือกเพศ
ผิวพรรณ และวรรณะ (สำนักสันติอโศก. 2524 : 256) ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นคนร่ำรวยหรือคนยากจน
ก็มีโอกาสที่จะเป็นคนที่ดีพอประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมได้ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ในการวิจัยครั้งนี้
มีข้อน่าสังเกตที่จะช่วยอธิบายผลของการวิจัยให้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การศึกษาความตั้งใจ
จะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่นในที่นี้ เน้นการปฏิบัติที่ใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้เน้น
การปฏิบัติทางประเพณีหรือพิธีกรรมที่ต้องใช้เงินหรือวัตถุสิ่งของในการทำนุหรือการบริจาคแต่อย่างใด
ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าจะมีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างไร บุตรวัยรุ่นก็ไม่น่าที่จะมีความตั้งใจ
จะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกัน นั่นคือ ความแตกต่างกันทางฐานะความเป็นอยู่ของ
ครอบครัวไม่มีผลต่อความตั้งใจจะประพฤตินตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้เห็นว่าความตั้งใจจะประพาศึกษาค้นหาหลักสัปรีชาธรรมของบุครวัยรุ่น กับความประพาศึกษาค้นหาหลักสัปรีชาธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุครมีความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือ มีลักษณะแปรไปตามกัน ซึ่งไม่ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีความแตกต่างกันทางค่าปัจจัยพื้นฐานทางสังคมอย่างไร ก็ยังคงความสัมพันธ์กันในระดับสูง ฉะนั้นข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยในส่วนนี้สามารถที่จะนำมาใช้ในแง่ของการเป็นสารสนเทศ (Information) สำหรับการจักษบริการแนะแนวแก่ผู้ปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นมารดาซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในแง่ใดของสังคม ในระดับถึงแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่ง ในการอบรมเลี้ยงดูบุครวัยรุ่นของตน นั่นคือมารดาควรที่ยกเอาหลักสัปรีชาธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันจะเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อจะให้บุครวัยรุ่นของตนยกเอาหลักสัปรีชาธรรมมาเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้ที่ยกเอาหลักสัปรีชาธรรมไว้เป็นส่วในการดำเนินชีวิตนี้จะเป็น ผู้ที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ผลของการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าตัวแปรพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับบุครวัยรุ่น อันได้แก่ เพศ ที่สนใจที่สนใจมารดา ระดับการศึกษาของตัวบุครวัยรุ่นเอง เหล่านี้มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ จะประพาศึกษาค้นหาหลักสัปรีชาธรรมของทุกคน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ปกครอง โดยเฉพาะมารดาที่จะนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการพิจารณาในการแก้ไข ปัญหาความบกพร่อง ทางด้านหลักคุณธรรมของบุครวัยรุ่นของตนที่กำลังประสบอยู่ หรืออาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งจาก อิทธิพลของตัวแปรพื้นฐานทั้ง 3 ประการนี้ อาจชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ปัญหาได้ดังนี้คือ

1. จากผลการวิจัยเป็นเครื่องยืนยันให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นถึงสภาพสังคมในปัจจุบันว่า เหตุใดเพศชายจึงเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมมากกว่าเพศหญิง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เพศชายมีความบกพร่องของพฤติกรรมมากกว่าเพศหญิงนั้นเนื่องมาจาก ได้รับความอบรม เลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ฉะนั้นแนวทางหนึ่งที่จะควรให้ความสนใจก็คือการแก้ไขวิถีการอบรมเลี้ยงดูบุครวัยรุ่น เพศชาย ซึ่งอย่างน้อยก็ควรจะให้เป็นไปในแนวเดียวกันกับการอบรมเลี้ยงดูบุครวัยรุ่นเพศหญิง

2. แนวทางในการแก้ปัญหาที่ควรให้ความสนใจอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง ก็คือ การสร้าง สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างมารดาและบุครวัยรุ่นของตน เพราะ สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวจะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ช่วยให้บุครวัยรุ่นมีความประพฤติที่ดีที่ควร และเป็นพลเมืองดีของสังคม

3. พัฒนาการตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นแนวทางที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ปกครองของบุคคลวัยรุนควรที่จะได้ศึกษาและนำมาเป็นหลักในการพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดกับบุคคลวัยรุนในปกครองของตน กล่าวคือพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในตัววัยรุน อาจเป็นสาเหตุสำคัญของความบกพร่องทางพฤติกรรมของพวกเขาได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเท่านั้น ดังนั้นหากผู้ปกครองพิจารณาเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุตรวัยรุนของตนมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากสิ่งนั้นแล้ว ผู้ปกครองก็ควรแก้ปัญหาอย่างใจเย็น สุขุมรอบคอบ และสอดคล้องกับพัฒนาการตามธรรมชาติของบุคคลวัยรุน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในสภาพสังคมซึ่งมีความสลับซับซ้อนอย่างมากเช่นทุกวันนี้ ความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมหรือตามหลักคุณธรรมอื่น ๆ ทางพุทธศาสนาของบุคคลวัยรุน อาจจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของพวกเขาเท่านั้น ยังมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องอีกหลายประการ ฉะนั้นควรจะได้มีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อนำผลจากการศึกษาเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นในการที่จะพัฒนาให้บุคคลวัยรุนมีแนวทางความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ประเด็นที่น่าสนใจและควรจะมีการศึกษาค้นคว้าต่อไปได้แก่

1. ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อความตั้งใจจะประพฤติกตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุนอื่นใดแก่ ความประพฤติของบิดา และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เช่น กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน รวมทั้งภูมิลำเนาพ้ออยู่อาศัย
2. ควรจะได้มีการศึกษาในแนวทางเดียวกันนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลวัยรุนซึ่งอยู่นอกโรงเรียน หรืออยู่ใน ตลาดแรงงานสาขาท่าง ๆ
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในกลุ่มของบุคคลวัยรุนที่ได้รับการอบรมทางจริยธรรมจากบิดามารดาแตกต่างกันว่ามีความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมแตกต่างกันหรือไม่ รวมทั้งในกลุ่มบุคคล วัยรุนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูทางจริยธรรมจากบิดามารดาในแนวทางเดียวกันว่าจะมีความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

นอกจากนี้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยยังมีข้อคิดเห็นที่ใครจะเสนอแนะเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการหาวิจัยในครั้งต่อไป คือ ผู้วิจัยพบว่าแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัยนี้ มีข้อบกพร่องในส่วนของการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านอาชีพของมารดา กล่าวคือรายละเอียดของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้ง 5 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นนั้นค่อนข้างจะทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความสับสนในการพิจารณาเลือกคำตอบ ซึ่งเห็นเองอาจทำให้ผลของการวิจัยเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ผู้วิจัยจึงขอแนะนำว่าในงานวิจัยครั้งต่อไป หากมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรทางด้านการอาชีพของมารดา ควรจะให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ระบุอาชีพของมารดาโดยตรง แล้วจากนั้นผู้วิจัยจึงนำมาพิจารณาจัดเป็นหมวดหมู่ของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามที่ทำการ วิธีการนี้จะช่วยให้เกิดความถูกต้องแม่นยำตามความมุ่งหมายของงานวิจัยมากขึ้น

ဘဏ္ဍာစာရင်း

บรรณานุกรม

- กมล ประทีปธีรานันท์. ผลการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตร
เพื่อพัฒนาคุณธรรมค่านิยมดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน
วัดไร่ขิงวิทยา จังหวัดนครปฐม. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อักขรณ.
- กิตติศักดิ์ โยธิน, หลวง. อธิบายธรรมวิภาค น.ช.กริ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสียงเสียง,
2512.
- กานดา ฌ ถาวง. "การศึกษานิวทอนสุภาพกิจของเด็ก," ใน เอกสารแนะแนวการศึกษา
และอาชีพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุภา, 2509.
- การศาสนา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 11
พระสุกัณฑ์ปิฎก เล่ม 3 ที่นิกาย ปาฏิภววรรค. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,
2514.
- _____. พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 23 พระสุกัณฑ์ปิฎก เล่ม 23 อังคกัทร
ปิฎก สุตก-อฎฐก-นวกนิบาต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2514.
- _____. ธรรมวิภาควรรยายสำหรับนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ตอนที่ 2.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.
- จ. เปรียบญ. พุทธวิธีเทศน์สอนประชาชน 3 เลื่อน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ,
2515.
- จรรจา สุวรรณศักดิ์. แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัววัยใด
น้อยที่อยู่ในตัวเมือง. รายงานวิจัยฉบับที่ 24 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, 2524.
- จรรจา สุวรรณศักดิ์ และคนอื่น ๆ. การวิจัยอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กในหมู่บ้าน
พรานเหมือนและอุเม้ง. รายงานการวิจัยฉบับที่ 12 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์,
2512.

- พันทรา จรรย์แสง. การศึกษาเกี่ยวกับการถือคนตามอย่างปักษีมารคาและความสัมพันธ์กับ
ปักษีมารคาของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2512. อักษรำเนา.
- ฉ่องรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ. ปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทย. กรุงเทพฯ :
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- ชนิศา ภิรมย์ทองเมือง. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสารพัดศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ชลอ อุทกธารณ์. พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2514.
- ชัยวัฒน์ อัครพันธ์. จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ชาญชัย ยมคินธุ์. ปัจจัยที่ส่งต่อการปฏิบัติความดีท่าตามคำรายงานของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อักษรำเนา.
- ชูศรี วงศ์ภะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ชำเลื่อง วุฒินทร์. คุณธรรมและจริยธรรม : หลักการและวิธีการพัฒนาจริยธรรมใน
สถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.
- ไชยการ ทองแก้ว. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทรี-ไฮท์กับปัจจัยสนับสนุนจริยธรรม เพื่อเป็น
แนวทางในการค้นหาคุณลักษณะธรรมมาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อักษรำเนา.
- ฉัญญพงษ์ เจริญทิพย์. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์โลก : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์โลก, ม.ป.ป.
- คงเคื่อน พันธุมนาวัน. ท้าวาจิวิทยา : การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- คงเคื่อน พันธุมนาวัน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง. อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น.
รายงานการวิจัยฉบับที่ 18 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, 2517.

คงเคื่อน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. "ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม," ใน เอกสารประกอบการบรรยายในโครงการสัมมนาเรื่อง การนำผลวิจัยทางประชากร ไปใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพวิชาชีพครูในเรื่องจริยธรรมของเขาวชนไทย.

ม.ป.ท., ม.ป.ป.

_____. รายงานการวิจัยฉบับที่ 21 เรื่อง จริยธรรมของเขาวชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

_____. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

เก โส สวานานนท์. จิตวิทยาสำหรับครูและผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2517.

หัตถิมา ระเบียงคี. ผลการใช้เทคนิค "แม่แบบ" โดยใช้สไลด์การ์ตูน เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อักคำเนา:

โทมัส, อาร์ เมอเร. การเปรียบเทียบทฤษฎีพัฒนาการเด็ก. แปลโดย คงเคื่อน ศาสตรภักดิ์, 2526.

นกลเล็ก สุทธิไทย. ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ต่อพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. ปริศนาธรรมเรื่องไครย. กรุงเทพฯ : ศาสนาธรรม, 2527.

นวลศิริ เปาว์โรจิต จันทมาศ ชื่นบุญ และอรทัย ชื่นบุญ. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515.

น้อย พงษ์สนิท. จริยศาสตร์. เชียงใหม่ : โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 2520.

- นิพนธ์ เข็มทิพาบุญกร. ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ต่อพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อักขำเนา.
- นิภา ศรีโพธิ์โรจน์. หลักการวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ศึกษาศร, 2527.
- บรรจง หมายมั่น. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสปีชีส์ธรรมชาติกับสปีชีส์เทียมเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาลูกอภิปภพธรรมชาติไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518. อักขำเนา.
- บุญฉือ วันหาญนค์. "สถาบันครอบครัว," ใน ทหระณะเกี่ยวกับสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ ไทยสังเขป. หน้า 93 - 124. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการดำเนินการศึกษา และกำหนดเกณฑ์วิชาการศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการ การวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526.
- ประเทิน มหาพันธ์. การศึกษาเกี่ยวกับการทำนุบำรุงของเขาวรรณ. วิทยานิพนธ์ กศ.ค. กรุงเทพฯ : สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อักขำเนา.
- ประมวธ คึกคินสัน. จิตวิทยา : จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- บุญยานันท์, พระราช. หนังสือส่งเสริมการอ่านคำบรรยายวิชาพุทธศาสน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ประโยชน์นิยมศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.
- นีน บุญกันต์. พุทธศาสนาภาคที่ 3. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2508.
- ทเขาว์ ศรีหงศ์. เมืองแห่งผ้ากาสาฬหสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2526.
- พิชชา เกตุานนท์. การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ และทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2512. อักขำเนา.
- พันทิพา อุษัยสุข. เอกสารประกอบชุดวิชาพื้นฐานการศึกษานวปีที่ 1 - 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523.

- พระญาณสังวร, สมเด็จพระพุทธศาสนาปิยสมังคไทย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนิก. การพัฒนาและการถ่ายทอดทางศาสนา : ความสำคัญและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน จุลสารฉบับที่ 5. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพุทธศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- พรพิมล วรวิสุทธิพงศ์. "การอบรมรักษากฎทางสังคม," ใน จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย. หน้า 23 - 53. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.
- พรสวัสดิ์ เพชรแคง. ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528. อักษรานา.
- ระอ อารุณขะวณิช. จริยศึกษาและการพัฒนาประเทศ, เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 191 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520.
- ธิดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชีววิธสี. ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย. รายงานวิจัยฉบับที่ 25 สถาบันวิจัยพุทธศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ฉวน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศึกษาวรร, 2526.
- วราภรณ์, พระราช. พระธรรมเทศนาเรื่องเทวธรรม. โครงการส่งเสริมการสมานพิศพ้องธรรมของข้าราชการครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา โรงพิมพ์การศาสนา, 2526.
- วันชัย มิกอาจ. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตน และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อักษรานา.
- วันทีย์ วิชัยคำ. การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตต่างคณะวิชาและต่างชั้นปีที่ทำพระพุทธรูปศาสนา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2515. อักษรานา.

- วรมณี, พระราช (ประยูรย์ ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสนา. (A Dictionary of Buddhism)
 กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2527.
- วิเชียร เกตุสิงห์. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : กองวิจัยการศึกษา
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, 2525.
- สมชาย ชัยชนกุล. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โครงการตำรามหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ หิรัญโลก, 2526.
- สมพร เทพพิทยา. "เค้าขวัญกับพระพุทธศาสนา," ใน พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน.
 หน้า 341. ม.ป.ท., 2505.
- _____. พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจและชีวิตประจำวัน. รวมปรุณดาและข้อเขียนเกี่ยวกับ
 พระพุทธศาสนา จริยศึกษาและเยาวชน, 2513.
- สนิท สมักรถ. "บทบาทของครอบครัวที่มีต่อบุคลิกภาพของคนไทย," ใน รักเมืองไทย.
 หน้า 1 - 36. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519.
- สถิตา วรธนกิจวิชา. การศึกษาค้นคว้าของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา.
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512. อักสำเนา.
- ชวนา พรทัศน์กุล. ความสำคัญในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 22
 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2520.
- สันต์ก อินทุพันธ์ประทุม. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเชื่อ และการปฏิบัติ
 ความพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษาใน
 กรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อักสำเนา.
- สามัญศึกษา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. รายชื่อโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลาง สังกัดกอง
 มัธยมศึกษา. ม.ป.ท., 2531.
- สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา,
 2513.

- สุชา ชันพนธ์ และสุรางค์ ชันพนธ์. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : แพรวศึกษา, 2518.
- สุภาวดี กุณวรัตน์. ทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ : คุรุสภาองค์กรมหาวิทยาลัย, 2521. อักษรย่อ.
- สุโท เจริญสุข. จิตวิทยาวัยรุ่นฉบับมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี กรุงเทพฯ : โอเรียนสโตร์, 2520.
- สุนน อมรวิวัฒน์ และศิลา แรมมณี. กลวิธีสอนจิตศึกษาและการสอคนแทรกคุณธรรมในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ศึกษายุทธศึกษสมาคมแห่งชาติ, 2527.
- สุนทรี ไฉน และสนิท สมภารการ. คำนิยมและรวมคำนิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2522.
- เสนอ อินทรสุขศรี. "บ้านก็คนก็," บทความประกอบวิชาการศึกษาจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานิเทศก์, 2511.
- สำนักสันติศึกษา. ความรักฉิมิ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทองภาพสุวรรณ, 2524.
- อัมภิกา ปัทมานนท์. การศึกษาเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์ของกระบวนการสังคมประเพณีและความเกรงใจระหว่างเด็กไทยพุทธกับเด็กไทยมุสลิม. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2516. อักษรย่อ.
- อาภา ฌักขง. "การวิจัยกิจกรรมแนะแนวโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม," แนะแนว. 19(100): 20 - 24 ; สิงหาคม - กันยายน 2528.
- อุฎาธิ์, สมเด็จพระสังฆราช. ธรรมเป็นที่พึ่ง. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด, 2513.

Bandura, Albert. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, N.J. Prentice Hall, 1977.

_____. Principles of Behavior Modification. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969.

- Bandura, Albert and Richard H. Walters. Social Learning and Personality Development. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1963.
- Barnes, Grace Mary. "Adolescent Drinking and The Family Socialization Process," Dissertation Abstracts International. 45(2) : 656-A; August, 1984.
- Basabe, Fernando M. Japanese Youth Confronts Religion. New York : Charles E. Tuttle Company, Inc., 1967.
- Bernstein, James M. "Relationships Between Adolescent Media Behaviors and Parents and Peers," Dissertation Abstracts International. 46(12) : 3522-A; June 1985.
- Bronson, G.W. "Identity Diffusion in Late Adolescence," Journal of Abnormal and Social Psychology. 59 : 414 - 417, 1959.
- Dignan, M.H. "Ego Identity and Maternal Identification," Journal of Personality and Social Psychology. 1(5) : 476 - 483, 1965.
- Dittes, James E. "Psychology of Religion," In Gardner Linzey and Elliot Aronson, (eds) The Handbook of Social Psychology. 2nd ed. V. 5 P. 602 - 659. Philippines, Addison - wesleh Publishing Company, Inc., 1969.
- Edwards. Allen Louis. Techniques of Attitude Scale Construction. New York : Appleten - century crofts, 1957.
- Guiford, Joy Paul. Psychometric Method, 2nd ed. New York : McGraw-Hill, 1954.
- _____. Fundamental Statistics in Psychology and Education. 3rd ed. New York : McGraw-Hill, 1956.
- Hall, Calvin, S. and Gardner Lindzey. Theories of Personalities. New York : John Wiley and Son Inc., 1967.
- Harris, Anton T. "A Study of The Relationship Between Stages of Moral Development and The Religious Factors of knowledge, Belief and Practice in catholic High School Adolescents," Dissertation Abstracts International. 42(2) 638-A; August, 1981.
- Havighurst, R.J. and H. Taba. Adolescent Character and Personality. Chapman & Hall, London, 1985.
- Hoffman, M.L. "Moral Development," in Mussen P.H, (ed.) Carmichael's Manual of Child Development. 3rd ed. V 2. P. 261 - 360, New York : John Wiley & Sons, Inc., 1970.

- Howard, L. "Identity conflicts in Adolescent Girls," Smith College's Studies in Social work. 31 : 1 - 21, 1960.
- Howard, S.M., Kubis, J.F. "Ego Identity and Some Aspects of Personal Adjustment," Journal of Psychology. 58 : 459 - 466, 1964.
- Jacob, T. "Family Interaction in Disturbed and Normal Families : A Methodological and Substantive Review," Psychological Bulletin. 82(1) : 33 - 65, 1975.
- Jessor, S.L., & Jessor, R. "Maternal Ideology and Adolescent Problem Behavior," Developmental Psychology, 10(2) : 246 - 254, 1974.
- Kingsley, Davis. Human Society. New York : The McMillan Co., 1969.
- Marcia, J.E. "Ego Identity Status : Relationship to Change in Self Esteem, General Maladjustment, an Authoritarianism," Journal of Personality. 35 : 118 - 134, 1967.
- Nash, J. "The Father in Contemporary Culture and Current Psychological Literature," Child Development, 36 : 261 - 297, 1965.
- Patterson, C.H. Relationship Counseling and Psychotherapy. University of Illinois Urbana-Champaign Harper & Row, Publishers, 1974.
- Perterson, G.B. "Adolescent Moral Development as Related to Family Power, Family Support and Parental Moral Development," Dissertation Abstract International. 32(10) : 6793 - 6794-A; 1977.
- Potter, J.M. Thai Peasant Social Structure. Chicago : University of Chicago Press, 1976.
- Reiss, I.L. Family Systems in America. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1971.
- Saadatmand, B. "Cross - Cultural Investigation of the Influences of Parents, Culture, and Age on The Moral Reasoning of Children," Dissertation Abstract International. 33(6) : 2796-B., 1972.
- Sears, Maccoby E.E. and Lewin H. Patterns of Child Rearing. Illinois : Row, Peterson, 1957.
- Sears, Robert R., Lucy Ruy, and Richard Alpert. Identification and Child Rearing. Stanford, Calif : Stanford University Press, 1965.
- Weiss, N.P. "The Mother Child Dyad Devisited : Perceptions of Mothers and Children in Twentieth century Child - Rearing Manuals," Journal of Social Issues. 34(2) : 29 - 45, 1978.

הכרזות

- แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
- การวางแผนทงศาอำนาจจำแนกของแบบสอบถามตอนที่ 3 และตอนที่ 4

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 4 ตอนด้วยกันคือ
 - ตอนที่หนึ่ง รายละเอียดส่วนบุคคล
 - ตอนที่สอง ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อมารดา
 - ตอนที่สาม ความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่น
 - ตอนที่สี่ ความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

2. วิธีตอบแบบสอบถาม

- 2.1 ในการตอบแบบสอบถามตอนที่สอง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อว่าตรงกับความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อมารดาหรือไม่ แล้วเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว

ตัวอย่าง

- (0) ข้าพเจ้ารู้สึกว่าแม่ทางไหนไม่เป็นกันเองกับข้าพเจ้า

ไม่จริงเลย จริงบ้างเล็กน้อย จริงไม่ถึงครึ่ง จริงเกินครึ่ง จริง จริงที่สุด

- 2.2 ในการตอบแบบสอบถามตอนที่สาม ขอให้นักเรียนเปรียบเทียบความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของนักเรียนว่าเหมือนกับบุคคลในเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ละข้อในแบบสอบถามหรือไม่ เพียงใด ซึ่งจะไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิดเพราะแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกหรือการกระทำที่ต่างกัน ฉะนั้นจึงขอให้นักเรียนกรุณาตอบให้ตรงกับความรู้สึกและการกระทำของนักเรียนจริง ๆ

ส่วนในการตอบแบบสอบถามตอนที่สี่ ก็ขอให้นักเรียนพิจารณาในลักษณะเดียวกับแบบสอบถามตอนที่สาม แต่เป็นการเปรียบเทียบความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของมารดาตามการรับรู้ของนักเรียนว่าเหมือนกับบุคคลในเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ละข้อในแบบสอบถามหรือไม่ เพียงใด ให้นักเรียนเลือกกาเครื่องหมาย ลงในช่องที่คิดว่าเหมาะสมทั้งตัวอย่างต่อไปนี้

- (0) บิดาของอภิชาติต้องการให้เขาเรียนต่อในวิทยาลัยครูจนได้ปริญญา และรับราชการ เพื่อหลักฐานเพื่มั่นคงของชีวิต แต่อภิชาติไม่ชอบการเป็นครู เขาจึงตัดสินใจไปเรียนช่างยนต์ที่เขาถนัดและสนใจ

ถ้านักเรียนเป็นอภิชาติจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

(๐๐) กบฏเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยแต่ทำงานด้วยความซื่อตรงและตั้งใจทำงานจริง
เธอเชื่อว่า "หากจะใคร่รับผลก็ควรสนอง"

ถาพการของนักเรียนเป็นกบฏจะกระทำเช่นนั้น
หรือไม่

ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

วิธีตอบพิจารณากังนี้

- ของหมายเลข 1 หมายความว่า กระห้าน้อยที่สุด
- ของหมายเลข 2 หมายความว่า กระห้าน้อย
- ของหมายเลข 3 หมายความว่า กระห่าปานกลาง
- ของหมายเลข 4 หมายความว่า กระห่ามาก
- ของหมายเลข 5 หมายความว่า กระห่ามากที่สุด

ตอนที่ 1 รายละเอียดส่วนบุคคล

1. เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2. ระดับการศึกษา

- 1) ม.1
- 2) ม.3
- 3) ม.5

3. ระดับการศึกษาของมารดา

- 1) ไม่สูงกว่าชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
- 2) สูงกว่าประถมศึกษาตอนปลายแต่ไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ฐานะความเป็นอยู่

- 1) อับยากมาก
- 2) อับยาก
- 3) พอมีพอใช้
- 4) สมบาย
- 5) สมบายมาก

5. อาชีพของมารดา

1) อาชีพที่เป็นวิชาชีพ ได้แก่ ภูมิอาชีพต่อไปนี้คือ ครู อาจารย์ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ วิศวกร สถาปนิก แพทย์ เกษกร หมายคววม นักบัญชี นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ นักบิน นักบริหาร เช่น ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการ เป็นต้น

2. อาชีพการค้า ได้แก่ ภูมิอาชีพต่อไปนี้คือ หอค้าส่ง เจ้าของร้านค้าย่อย ๆ ทาง ๆ นายหน้าหรือตัวแทนจำหน่ายสินค้า เจ้าของที่ดินให้เช่า เจ้าของบ้านเช่า เจ้าของสวน เจ้าของนา เจ้าของไร่ เป็นต้น

3) อาชีพบริการ ได้แก่ผู้มีอาชีพต่อไปนี้คือ พนักงานธุรการ พนักงานพิมพ์ พนักงานการเงิน พนักงานขายของ พนักงานประจำเครื่องบิน พนักงานเดินรถ พนักงานโทรเลข พนักงานโทรศัพท์ เป็นต้น

4) อาชีพผู้ไร้แรงงานชั้นต่ำ ได้แก่ม้าอาชีพต่อไปนี้คือ ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ คนรับใช้ คนขาย คนเดินโต๊ะอาหาร ภารโรง คนทำความสะอาด กระเป๋ารถเมล์ คนขายของในร้าน หาบเร่ รับจ้างทำงานเป็นรายวัน เป็นต้น

5) อาชีพที่ใช้แรงงานชั้นสูง ได้แก่อาชีพต่อไปนี้คือ ข้าราชการ ข้าราชการ นักแสดง
นักดนตรี ข้าราชการโยธาธิการ ข้าราชการทหาร ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ
ข้าราชการเพอร์ซิเจอร์ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ ข้าราชการ
เป็นต้น

6) อาชีพแม่บ้าน ไม่ถูกบุคคลที่ทำงานโดยทั่ว ๆ ไปอยู่ในบ้าน โดยไม่ได้ประกอบอาชีพ
อะไรเป็นพิเศษ หรือมีรายได้ประจำ

7) ¹อื่น ๆ ไปรกรรม

ตอนที่ 2 หัตถ์คดีของนักเรียนหม่อมมารดา

ขอความต่อไปนี้เกี่ยวกับแม่ของข้าพเจ้า

1. แม่ถูกกล่าวหาหรือทำโทษข้าพเจ้าน้อย ๆ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

2. แม่ไม่ยุติธรรมต่อข้าพเจ้า

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

3. ข้าพเจ้าไม่ชอบเคยขัดแย้งกับแม่

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

4. ข้าพเจ้ามีเรื่องขัดแย้งกับแม่เสมอ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

5. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าแม่ทางเดินไม่เป็นกันเองกับข้าพเจ้า

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

6. ข้าพเจ้าเกรงกลัวแม่มาก

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

7. แม่ไม่สนใจการศึกษาของข้าพเจ้าเลย

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

8. ข้าพเจ้านึกในสยไม่คิดจากแม่ของข้าพเจ้า

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

9. ข้าพเจ้าไม่เคยนำเรื่องไปปรึกษาหารือหรือขอคำแนะนำกับแม่เลย

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

10. แม่มักทำให้ข้าพเจ้าไม่สบายใจอยู่เสมอ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

11. แม่ของข้าพเจ้าทำให้ข้าพเจ้าอับอายเพื่อนฝูง

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

12. แม่ชักชวนการติดต่อกับเพื่อนต่างเพศ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

13. แม่ชักชวนไม่ยอมให้ข้าพเจ้าทำอะไร ๆ ตามใจชอบ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

14. แม่ทำให้การเรียนของข้าพเจ้าไม่ไคล่เหมาะที่ควร

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

15. ข้าพเจ้าไม่เคยให้ความร่วมมือแก่แม่เลยไม่ว่าในเรื่องใด ๆ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

16. แม่ทำให้ข้าพเจ้าหมกมุ่นใจเสมอ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

17. แม่ทำให้ข้าพเจ้าไม่ยากอยู่บ้านเพราะไม่มีความสุข

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

18. แม่มักหาเรื่องจับผิดข้าพเจ้าเสมอ

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

19. แม่ไม่เคยของเห็นข้าพเจ้าเป็นสมาชิกสำคัญของครอบครัวเลย

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

20. แม่ไม่เอาใจใส่ข้าพเจ้าเลย

ไม่จริงเลย	จริงบ้างเล็กน้อย	จริงไม่ถึงครึ่ง	จริงเกินครึ่ง	จริง	จริงที่สุด
------------	------------------	-----------------	---------------	------	------------

ตอนที่ 3 ความตั้งใจจะประพฤติดนตามหลักสัปปริสธรรมของบุตรวัยรุ่น

1. มาโนโฆรอาจารย์ที่ไม่ให้ผมมีสิทธิสอบปลายภาคเพราะเวลาเรียนไม่ถึง 80% มาโนโฆรกับเพื่อนว่า อาจารย์ไม่ชอบฉันสอบล้วยกันบ้าง ไม่เห็นใจเด็กเลย
 ถ้านักเรียนเป็นมาโนโฆรจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
2. เกสรมาจากครอบครัวที่ยากจน เธอรู้จักคุณค่าของเงินทุกบาท เธอรู้จักในการใช้จ่ายเงินด้วยความมัธยัสถ์ ถึงแม้ว่าจะถูกเพื่อน ๆ ค่อนซอกว่าเป็นคนขี้เหนียวก็ตาม
 ถ้านักเรียนเป็นเกสรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
3. บุญญ์ใหญ่รักเพื่อนผู้ชายเรื่องการแต่งกาย เช่น ทรงผม เสื้อผ้า โดยแนะนำให้ทำจนถึงความนิยมของคนไทยโดยทั่วไป ผมชายจะโก้มั้ยด้วยความไม่พอใจ เพราะบุญญ์ใหญ่ไม่เข้าใจวัยรุ่นอย่างเขา
 ถ้านักเรียนเป็นผมชายจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
4. เมื่อใกล้สอบ ทนทพรทนต์สือจนทีก เพราะถือว่าในช่วงนี้เวลาสำคัญมาก ฉะนั้นทอนทินชาวกักหนังสือทวย ทิ้งนี้เพื่อชคเซยที่ไม่ไค้ในทอนทนทอมและจะไค้สอบไค้คะแนนดี
 ถ้านักเรียนเป็นทนทพรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
5. ปรริชาเห็นว่าผมมีสติปัญญาปานกลาง ถ้าต้องการให้ผลการเรียนดีเท่ากับคนที่มีสติปัญญาที่ ก็ต้องขยันและตั้งใจเรียนให้มากขึ้นกว่าคนที่มีสติปัญญาที่ก็อกเท่าตัว
 ถ้านักเรียนเป็นปรริชาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
6. วิชัยไค้รับเลือกตั้งให้เป็นหัวหน้าชั้นมาทลออกจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขาคังใจท่างานท้วยความรับผิดชอบ เสียสละ ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ท้วยทักทุกคน เพราะเขาคิดทว่าตนเองเป็นยูที่เพื่อน ๆ ให้ความไว้วางใจ จึงทองท่าทหน้าที่ให้ทักที่สุด
 ถ้านักเรียนเป็นวิชัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
7. กาญจนาทองการให้ผลการเรียนของทนต์ชั้น เธอจึงขยันอ่านหนังสือตั้งแต่ทนทอมทรรอมทงทงนั้น ทนทว่าเพิ่มเพิ่มจากทงสมุคเป็นประจำ
 ถ้านักเรียนเป็นกาญจนาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

8. ขณะท่งบุตรและพี่สาวของเธอ นั่งเล่นกันอยู่หน้าบ้านในคืนที่ท้องฟ้าแจ่มใสคืนหนึ่ง นงนุชมองเห็นควาวกก จึงลุกขึ้นและชี้ให้พี่สาวดู พี่สาวถามว่าควาขวานควาขวานล้งเห็นอีกก็ให้เฉยไว้อย่างลวาทักโก ๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นความเชื่อถือก็มาตั้งแต่โบราณกาล
ถ้าักเรียนเป็นพี่สาวของนงนุชจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
9. ประจวบกับกรเล่นตำรวจไล่จับอยู่รายกัน โดยประจวบเป็นตำรวจและกรเล่นเป็นอยู่ราย กรเห็นประจวบวิ่งไล่ควาขวานจะทันอยู่แล้ว ควาขวานกลัวจะถูกจับก็จึงวิ่งไปหน้าทางห้องเรียนและพยายามหนีโดยเป็นหน้าทางขึ้นไปบนตึกชั้นบนเพื่อเล่นให้สมบทนา
ถ้าักเรียนเป็นกรจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
10. บัญญาเห็นพระภิกษุและภิกษุณีไหว้ ขว้ประยอมไม่ไหว้เพราะถือว่าไม่คุ้นเคยกับพระภิกษุรูปนั้นมาก่อน
ถ้าักเรียนเป็นประยอมจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
11. บุญชัยเร่งรวธุให้รีบทานข้าวเพราะใกล้เวลา 06.00 น. ซึ่งรถทัศนารถจะออก แต่รวธุคิดว่า "เวลาคนไทยคนนั้นจะรู้ดี หมายความว่ารถจะออกก็ถึง 06.30 น." แล้วรวธุก็ทานข้าวต่อไปโดยไม่ท่งรีบร้อน
ถ้าักเรียนเป็นรวธุจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
12. อัครามีความสามารถและชอบทำอาหารรวมทั้งขนมต่าง ๆ ขาย เมื่อเธอเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงตัดสินใจเรียนต่อในวิทยาลัยอาชีวศึกษาทางคานคหกรรม
ถ้าักเรียนเป็นอัคราจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
13. เพื่อนมาชวนวารีไปคูการแข่งขันฟุตบอลประเพณีสุธา-ธรรมศาสตร์ ที่สนามกีฬาแห่งชาติ วารีจึงเข้าไปขออนุญาตกับคานารคา ขณะที่ทานทั้งสองกำลังโต้เถียงกันเกี่ยวกับธุรกิจการงาน จึงถูกคานารคาปฏิเสธ
ถ้าักเรียนเป็นวารีจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

14. วิทยาลัยเป็นนักวิ่ง เธออยากวิ่งเร็วเหมือนรุ่นพี่ ๆ ดังนั้นหลังจากฝึกซ้อมเสร็จแล้ว และครูอนุญาตให้กลับมานัก วิทยาลัยจะยังไม่ยอมกลับ ยังคงฝึกซ้อมต่อตามลำพังอยู่อีกเป็นเวลานาน โดยพยายามฝึกซ้อมให้หนักกว่าที่ครูบอกและแนะนำ
 ถ้านักเรียนเป็นวิทยาลัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
15. ชอชเลือกสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยเลือกสาขาที่ชอบเข้ายากที่สุดและสอบเข้าไม่ยากนักปะปนกันไปเพื่อไม่ให้ที่เรียนก่อน เมื่อไปวิทยาลัยแล้วค่อยเลือกเอาว่าจะไปทำงานอะไร
 ถ้านักเรียนเป็นชอชจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
16. คำร่งทำหน้าที่ผู้รักษาประตูในการแข่งขันฟุตบอลนักเรียน ขณะที่กำลังแข่งขันคำร่งก็ยืนเสียวและหันไปเห็นเพื่อนของตนกำลังยกพวกตีกับนักเรียนโรงเรียนอื่นที่เป็นคู่ปรับเก่าอยู่ใกล้ ๆ มีเพื่อนคนหนึ่งวิ่งมาเรียกคำร่งให้ไปช่วยเพื่อน ๆ ด้วยอีกคนหนึ่ง แต่คำร่งทำเป็นไม่สนใจและเล่นฟุตบอลต่อไป
 ถ้านักเรียนเป็นคำร่งจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
17. รติและศรีนทิพย์ชวนสุนีย์ไปทูนึงรอบค้ำกับพวกตน สุนีย์อยากไปทูนึงเพราะหนึ่งห้องนี้หลาย ๆ คนที่ไม่ทูนึงแล้วบอกว่าเป็นทูนึงที่ทูนึงมาก แต่สุนีย์ก็ตัดสินใจไม่ไปกับเพื่อน ๆ เพราะทูนึงจะเลิกก็เลิกมากเกรงว่าจะเป็นการไม่ปลอดภัย
 ถ้านักเรียนเป็นสุนีย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
18. วิไลกับปิยวรรณเดินผ่านหน้าพระอุโบสถวัดพระพิเรนทร์ วิไลขโมยไอหิ้วไปทางพระอุโบสถ ปิยวรรณหัวเราะแล้วพูดว่า "เฮไอหิ้วใคร ไอหิ้วทำไม ไม่เห็นมีประโยชน์อะไรเลย"
 ถ้านักเรียนเป็นปิยวรรณจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
19. นิรชราไปหาบุญกับนิคมารคาทั่วคี่เสมอ ๆ เพื่อนว่านิรชราเป็นยายแก่คร่ำครึ แต่นิรชราก็ยังคงไปหาบุญเช่นเคย
 ถ้านักเรียนเป็นนิรชราจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
20. สุรัชชัยผู้รักโกรธและไม่พอใจครูเป็นอย่างมาก ที่จับได้ว่าเขาและเพื่อนแอบสูบบุหรี่กันในห้องน้ำของโรงเรียน เพราะสุรัชชัยคิดว่า การสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดาของวัยรุ่น
 ถ้านักเรียนเป็นสุรัชชัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

21. วีระให้ศรัทธาทดลองสู้กับภูษาเพื่อเป็นการหาประสบการณ์ ศรัทธาไม่ยอมทำตามเพราะกลัวภิก
ในระยะหลัง ๆ ศรัทธาจึงบ้ายเบี่ยงไม่ยอมไปเที่ยวกับวีระอีก
ถ้านักเรียนเป็นศรัทธาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
22. วิชาเกิดสวนทางกับครูที่เคยสอนมาเมื่อสมัยเป็นเด็ก ๆ วิชาลำบากใจที่จะต้องไหว้ทักทายครู
เพราะทนไม่คอยได้ไหว้ครูบ่อยนัก เขาจึงเดินก้มหน้าทำเป็นไม่เห็นครูเสีย
ถ้านักเรียนเป็นวิชาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
23. จันทิราเป็นคนใจน้อย โกรธง่าย แต่ชอบให้คนอื่นชมเชยตนเอง คังนั้นเมื่อทำงานกลุ่มกับเพื่อน ๆ
ร่วมชั้นเรียน สุริยจึงเป็นหัวหน้าชั้นจะชมเชยจันทิราเสมอเมื่อเธอให้ความร่วมมือในการทำงาน
กลุ่มด้วยดี
ถ้านักเรียนเป็นสุริยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
24. บิศาของอภิชาติต้องการให้เขาเรียนต่อในวิทยาลัยครูจนได้ปริญญาและรับราชการเพื่อหลักฐาน
ชีวิต แต่อภิชาติไม่ชอบการเป็นครู เขาจึงตัดสินใจไปเรียนช่างยนต์ที่เขาถนัดและสนใจ
ถ้านักเรียนเป็นอภิชาติจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
25. สุชาติและเพื่อน ๆ เขาไปเล่นฟุตบอลในสถานที่ราชการแห่งหนึ่ง เมื่อถึงเวลา 18.00 น. ภารโรง
ขอให้เลิกเล่น เพราะได้เวลาปิดทำการแล้ว แต่สุชาติและเพื่อนยังคงเล่นฟุตบอลกันต่อไป
ถ้านักเรียนเป็นสุชาติจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
26. สุวิทย์มักขากเรียนอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะในวันที่มีการสอบเพื่อเก็บคะแนนในวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะ
มีการสอบย่อยกันเป็นประจำ แต่สุวิทย์มีความคิดว่าคนที่เขาคสอบไม่จำเป็นที่จะต้องทบทวนทุกครั้ง
เพราะเป็นเพียงแค่การสอบย่อย ๆ เท่านั้น และครูจะทวงหาหาทางให้มาน้อยแล้ว
ถ้านักเรียนเป็นสุวิทย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
27. แม่ของของขวัญไปให้พรทงษ์และวรวิทย์คนละชิ้น เป็นเสื้อเชิ้ตแขนยาวเหมือนกันคนละสี
พรทงษ์ได้เสื้อเขียวส่วนวรวิทย์ได้สีน้ำเงิน พรทงษ์เห็นเสื้อที่แม่ซื้อให้ตนแล้วรู้สึกไม่ชอบและไม่อยาก
ได้เพราะไม่ชอบสีเขียว แต่กลับถูกใจเสื้อสีน้ำเงินของวรวิทย์มากกว่า พรทงษ์จึงขอเงินแม่ไป
ซื้อเสื้อสีน้ำเงินแบบเดียวกับของวรวิทย์เพิ่มอีกหนึ่งตัว
ถ้านักเรียนเป็นพรทงษ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

28. ดินคาแต่งกายไปในงานศพด้วยเสื้อผ้าสีสนิมสกปรก เมื่อเพื่อนถามว่าทำไมจึงแต่งกายแบบนี้
เขาให้เหตุผลว่า "ทุกคนต้องตาย จึงไม่ควรทำตัวให้เศร้าโศก คนตายจะได้สบายใจ
และไม่ทรมานเป็นทวง"
ถ้านักเรียนเป็นดินคาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
29. วิชาเป็นเด็กเรียนร้อเรียนน่าใจ และเรียนหนังสือเก่ง ครั้นจะชมวิชาให้เพื่อนๆ ฟังเสมอ จน
วิชารู้สึกว่าคุณภาพชีวิตที่เป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนเกี่ยวกับตน ชักจะเขินอายอยู่ในที่ วิชาทำเป็นไม่
สนใจ แต่พยายามแสดงความรักเพื่อ และคอยช่วยเหลือต่อสุภาพชน
ถ้านักเรียนเป็นวิชาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
30. ฉัตรชัยเป็นนักเรียนที่สนใจกิจกรรมของโรงเรียนอย่างจริงจัง ทำให้มีประสบการณ์ในกิจกรรม
ทาง ๆ มาก แต่เขาก็หาเวลาทบทวนหนังสืออยู่เสมอ ไม่ทำกิจกรรมเพียงอย่างเดียว
ถ้านักเรียนเป็นฉัตรชัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
31. เสนีย์จะเดินทางไปทัศนศึกษาที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยขบวนรถไฟจะออกจากสถานีเวลา 06.00 น.
แต่เขานอนหลับจึงไปถึงสถานีเลยเวลา 06.00 น. ซึ่งขบวนรถไฟก็ออกไปแล้ว
ถ้านักเรียนเป็นเสนีย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
32. อาจารย์สั่งการบ้านนักเรียนโดยให้มาส่งในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น แต่วิทยากรรายการทีวีจนถึงรายการ
สุดท้าย กว่าจะได้ทำการบ้านก็หมดเวลาแล้ว จึงทำไม่เสร็จ ต้องมาทำตอนที่โรงเรียนในตอนเช้า
อย่างไรก็ตามถึงแม้จะไม่ทันส่งในตอนเช้าแต่ก็เสร็จและส่งได้ในตอนบ่าย
ถ้านักเรียนเป็นวิทยาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
33. อรทัยอยากไถ่รองเท้าใหม่เพื่อใส่ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน ๆ พอจึงซื้อมาให้หนึ่งคู่ พอไป
เที่ยวกับเพื่อน อรทัยเห็นเพื่อนใส่รองเท้าคู่ใหม่เช่นกัน แต่แบบสวยกว่าอรทัยอยากไถ่รองเท้า
แบบของเพื่อนบ้าง เมื่อกลับมาบ้านจึงรีบไปขอรองเท้าแบบเดียวกับเพื่อนให้ใหม่อีกหนึ่งคู่
เพราะเป็นแบบที่กำลังนิยม และพอมีเงินพอที่จะซื้อให้ได้
ถ้านักเรียนเป็นอรทัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

34. สมาชิกยูเนียนใกล้โรงเรียน แยกมาโรงเรียนสาย ซึ่งสมาชิกความมันไม่จำเป็นที่จะออกมาโรงเรียนให้ทันเวลาทุกวัน เพราะเขาต้องหนังสืออยู่ที่บ้านทุกวันอยู่แล้ว
ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
35. ชิตมารู้ตัวว่าตนฐานะยากจนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงไม่คิดเรียนต่อ แต่ออกมาเป็นลูกจ้างที่ร้านอาหารเพื่อจะได้ศึกษางานไปด้วย และคิดว่าสักวันหนึ่งเธอจะต้องเป็นเจ้าของร้านอาหารของตนเองให้ได้
ถ้านักเรียนเป็นชิตมาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
36. พินิจเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ แต่ช่วงใกล้สอบประจำภาค พินิจถูกเพื่อน ๆ ชวนไปเที่ยว พอเมื่อเพื่อนว่าจะสอบแล้วควรรอยูเนียนดูหนังสือ แต่พินิจก็ความมันเป็นการพักผ่อนสมองก่อนสอบจึงไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ
ถ้านักเรียนเป็นพินิจจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
37. มนุญรักเพื่อนเก่าที่ไม่ได้พบกันมานานไปเที่ยวกันเป็นกลุ่มใหญ่ ขณะที่ไปนั้นทางก็ส่งเสียงดังพูดคุยกันอย่างสนุกสนานครึกครื้น จึงทำให้เพื่อนของเขาที่กลุ่มของมนุญ มนุญจึงบอกให้เพื่อน ๆ ลดเสียงให้เบาลงบ้าง เพราะเกรงใจผู้อื่นในบริเวณใกล้เคียง
ถ้านักเรียนเป็นมนุญจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
38. ธัญญ์เล่นบาสเกตบอลกับเพื่อน ๆ อยู่ในสนาม เห็นครูถือของพะรุงพะรังกำลังจะเดินเข้ามา ธัญญ์จึงขอพูดกับเพื่อน ๆ หยุดเล่นสักครู แล้วรีบวิ่งไปช่วยครูถือของ
ถ้านักเรียนเป็นธัญญ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
39. เหวี่ยงชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์มากกว่าวิชาอื่น ๆ ทั้งหมก ค้างนั้นในขณะที่เรียนวิชาอื่น ๆ อยู่ เหวี่ยงจึงมักจะหยิบเอาวิชาคณิตศาสตร์ขึ้นมาอ่านหรือวิเคราะห์โจทย์ความคืบไปคืบ เพราะเหวี่ยงเชื่อว่าการที่เราสามารถทำหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน จะแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้นำความสามารถ
ถ้านักเรียนเป็นเหวี่ยงจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

40. แม่มอบหมายหน้าที่กวาดบ้านให้วันนุช และน้องสาวช่วยกันทำในตอนเย็นทุก ๆ วัน
หลังจากกลับจากโรงเรียน แต่ตัววันนุชมีการบ้านมาก หรือมีกิจกรรมที่โรงเรียนต้องกลับบ้าน
เช้าก็จะเฝ้าน้องทำล่วงหน้าไปก่อน แล้วจะวิ่งมาช่วย
ถ้านักเรียนเป็นวันนุชจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
41. พี่สาวชวนเมษิชาไปเที่ยวในวันหยุด และไม่ทราบว่เมษิชาต้องกู้หนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ
แผนมชิชาเกรงใจพี่สาว จึงตัดสินใจไปเที่ยวกับพี่สาวก่อน แล้วค่อยรีบกลับมาดูหนังสือทีหลัง
ถ้านักเรียนเป็นเมษิชาจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
42. หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว มุญเอ็ดชวนชาลีให้ไปเล่นที่ที่บ้านของตน ซึ่งมีเพื่อน ๆ ไปกันหลายคน
ชาลีจึงไปรวมควายตามคำชวนของมุญเอ็ด เพราะเห็นว่าเป็นการเล่นกันแบบสนุก ๆ ไม่ได้เอาเงิน
ถ้านักเรียนเป็นชาลีจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
43. เทญจันทรชวนเพื่อน ๆ หนีโรงเรียนในช่วงโมงสุดท้ายซึ่งทุกคนเห็นว่าเป็นวิธง่าย ๆ ที่ไม่
จำเป็นต้องเข้าเรียนก็ได้ เพื่อไปเยี่ยมเพื่อนคนหนึ่งซึ่งป่วยหนัก และเทญจันทรเป็นห่วงเพื่อน
มาก
ถ้านักเรียนเป็นเทญจันทรจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
44. แม่ใช้โหลนาคนยกจากชนที่ต่างเสร็จแล้วไปเก็บไว้ในตู้ ขณะที่นาคนกำลังดูรายการโทรทัศน์
นาคนก็มาทักพ่อ แต่ไม่กล้าปฏิเสธแม่ จึงรีบไปทำและอยากให้เสร็จเร็ว ๆ จึงยกจากชน
รอนกันทีละหลายใบเพื่อจะได้เสร็จเร็วขึ้น
ถ้านักเรียนเป็นนาคนจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
45. แม่ของวาสนากำลังทำงานบ้านอยู่ แต่ตนเองเล็กทำการบ้านไม่ได้ แม่จึงต้องปลุกเวลานาแนะนำ
วิธีทำการบ้านให้แล้วก็กลับไปทำงานบ้านต่อ ของคนเล็กก็ยังทำไม่ได้และก็ไปเข้าพี่ให้แม่สอน
ซ้ำอีก วาสนาจึงทำการบ้านให้เองจนเสร็จ เพื่อน้องจะได้ไม่ต้องไปทำควมรำคาญ
ในแม่
ถ้านักเรียนเป็นวาสนาจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

46. กิจกรรมประจำวันอย่างหนึ่งของวีรวัฒน์ก็คือ การโทรศัพท์คุยกับเพื่อนอย่างน้อยวันละ 1 คน และจะคุยกันประมาณ 1 ชั่วโมง แต่มักจะไม่พอใจการใช้โทรศัพท์ครั้งละนาน ๆ ของวีรวัฒน์ เขาก็จะพูดว่า "แม่ไม่เข้าใจวัยรุ่นซะเลย"
 ถ้านักเรียนเป็นวีรวัฒน์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
47. สายจิตรได้รับ เบี้ยเลี้ยงจากบิดามารดาเป็นเงินเดือน ๆ ละ 1,000 บาท ช่วงต้นเดือน สายจิตรจะจ่ายสิ่งทีต้องการตามใจชอบเป็นประจำ ฉะนั้นเงินจำนวนนี้จึงหมดเสียก่อนที่ จะถึงปลายเดือน สายจิตรจึงต้องขอเงินบิดามารดาเพิ่มแทบทุกเดือน
 ถ้านักเรียนเป็นสายจิตรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
48. เมื่อภาคการศึกษาที่ผ่านมา ทูลชัยตั้งใจเรียนหนังสือมากเป็นพิเศษ เพราะเขาอยากได้เกรดสูง ๆ แต่ปรากฏว่าผลการเรียนของทูลชัยก็อยู่ในระดับเดิมเหมือนที่แล้ว ๆ มา ทูลชัยพูดว่า "ตั้งใจ เรียนและขยันไปก็เท่านั้นไม่เห็นจะมีอะไรดีขึ้นเลย"
 ถ้านักเรียนเป็นทูลชัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
49. ทิพรและพัริศา เป็นเพื่อนที่สนิทมาก จึงมีเรื่องพูดคุยกันตลอดเวลาและจะคุยกันในห้องเรียน ขณะที่ครูกำลังสอนอยู่เสมอ ๆ ของศรีซึ่งนั่งอยู่โต๊ะข้าง ๆ เห็นเพื่อนทั้งสองคุยกันก็มักจะร่วมคุยก วย เพราะเป็นการขวยไม่ฟังวงนอนในเวลาเรียนได้เป็นอย่างดี
 ถ้านักเรียนเป็นของศรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
50. แม่บอกสีดาให้หาเพื่อนของแม่ซึ่งมาเยี่ยมที่บ้าน แต่สีดาไม่ยอมหา โดยหาเป็นแก๊งไม่ไคยขึ้น เสีย เพราะเพื่อนของแม่เป็นแม่ของเพื่อนที่ตนไม่ชอบและถ้าหาไปจะทำให้เพื่อนคนนั้นไคใจ
 ถ้านักเรียนเป็นสีดาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
51. ในชั่วโมงภาษาไทยตอนช่วงบ่าย เขาวลีครูสั่งง่วง จึงแอบภาวออกมาดั่ง ๆ เป็นการหาสาย ความเงียมของห้องเรียนในขณะที่ครูกำลังสอนอยู่ เพื่อน ๆ ทางพากันหัวเราะและหาข่งวงไป ตาม ๆ กัน
 ถ้านักเรียนเป็นเขาวลีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

52. กฤษณ์ สมชาย และเจตต์ เดินเข้าประตูโรงเรียนมาด้วยกัน กฤษณ์เห็นครูเวรยืนอยู่จึง
ยกมือไหว้ สมชายและเจตต์เห็นดังนั้นได้ไปทักว่ากฤษณ์ว่าไปไหว้ครูคนนั้นทำไม เพราะครูคนนั้น
ไม่เคยสอนเรา
ถ้านักเรียนเป็นกฤษณ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
53. ในขณะที่เขาแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า เจรศักดิ์ และประยงค์ ยืนคุยกันและหัวเราะกัน
กึกกัก โดยไม่ทันฟังว่าขณะนั้นครูกำลังอมรมอยู่หน้าแถว เพมราชซึ่งยืนเขาแถวอยู่ก็ ๗ กับ
เจรศักดิ์ และประยงค์จึงบอกให้เพื่อนเลิกคุยและควรตั้งใจฟังครูอมรม
ถ้านักเรียนเป็นเพมราชจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
54. กรรมการนักโทษสอบข้อเขียนได้ทั้งหมดมาสอบสัมภาษณ์ตั้งแต่เวลาเช้า 08.30 น. เป็นต้นไป
วีรวัฒน์สอบได้ลำดับที่เกินครึ่ง และค่อนข้างดี ๆ จึงคาดคะเนเวลาแล้วว่าตนควรจะมาสัมภาษณ์
ในตอนบ่าย เพราะสอบเรียงตามลำดับเลขที่ไป และตนจะได้ไม่ของมาคอยนาน
ถ้านักเรียนเป็นวีรวัฒน์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
55. ยานิตถูกพ่อแม่ดุห้ามไม่ให้คบเพื่อนชาย เพราะเห็นว่ายานิตยังเป็นเด็ก อยากให้ตั้งใจเรียน
หนังสือให้จบมหาวิทยาลัยเสียก่อน ยานิตรู้สึกเสียใจและน้อยใจมาก จึงไปขอยานอนหลับอย่าง
แรงมารับประทานเพื่อเป็นการประท้วงและลงใจพ่อแม่
ถ้านักเรียนเป็นยานิตจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
56. เกษกับรอนเป็นเพื่อนรักกันมาก วันหนึ่งเกษเกิดอยู่ตามลำพัง ถูกอเนกและเพื่อน ๆ รุมทำร้าย
ร่างกายทรมานเรื่องเข้าใจผิดกัน เกษสู้ไม่ได้เพราะอเนกมีพวกมาก จึงถอยไปชวนรอนให้ไปแก้
แค้นอเนกและเพื่อน ๆ กับตน รอนตกลงไปกับเกษทันทีเพื่อเป็นการแสดงให้เพื่อนเห็นว่า
ตนนั้นรักเพื่อนจริง ๆ
ถ้านักเรียนเป็นรอนจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
57. องอาจ สุวัฒน์ สุวิทย์ นั่งรถประจำทางมาด้วยกัน ท้อมณีพระภิกษุรูปหนึ่งขึ้นมานบนรถคันหนึ่งเพิ่ม
องอาจกับสุวัฒน์จึงสะกิดให้สุวิทย์ขึ้นเพื่อให้พระภิกษุนั่ง แต่สุวิทย์เห็นว่าเพื่อนทั้งสองนั่งอยู่ใกล้
กว่าจึงสะกิดให้เพื่อนขึ้นแทน
ถ้านักเรียนเป็นสุวิทย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

58. ซอซีไปซื้ออาหารกลางวันในโรงอาหาร ซึ่งในวันนี้เขาลงมาช้ากว่าปกติจึงมีคนเข้าคิวซื้ออาหารกันอยู่ก่อนแล้วเป็นจำนวนมาก ซอซีเห็นว่าถ้าต้องรอคิวคงจะช้า เพราะเขามีเวลาน้อย ต้องรีบกลับไปทำงานกิจกรรมต่อ จึงเบียดแซงคนอื่นขอเข้าไปซื้อก่อน
 ถ้านักเรียนเป็นซอซีจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
59. ก่อนที่ครูจะเริ่มสอนเนื้อหาใหม่ ๆ ครูได้ซักถามความเข้าใจของนักเรียนในชั้น ถ้าใครมีปัญหาให้ยกมือขึ้น เด็กชายกรวิภังครุแล้วยังไม่คอยเข้าใจ แต่ไม่กล้าถามเพราะกลัวว่าเพื่อน ๆ จะหาว่าโง่
 ถ้านักเรียนเป็นกรวิภังครุจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
60. บ้านของปียรรพทั้งอยู่ริมน้ำ แม่ของปียรรพมักจะทะเลาะลงแม่รำเสมอ เพราะแม่เห็นว่าปียรรพวิเศษสุด ซึ่งปียรรพก็ต้องปล่อยไปตามความสะกดของแม่เพราะไม่ทราบว่าทำไมถึงโทษักกว่านี้
 ถ้านักเรียนเป็นปียรรพจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
61. วิศราารู้สึกว่าตัวเองมีรูปร่างอ้วนกว่าเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกัน เธอจึงพยายามลดน้ำหนัก โดยรับประทานอาหารเพียงมื้อเดียว คือนมเช้า ส่วนมื้อกลางวันและเย็นเธอไม่รับประทานอะไรเลย เพราะเธอใจร้อนอยากให้น้ำหนักลดลงเร็ว ๆ
 ถ้านักเรียนเป็นวิศราจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
62. สมเกียรติสนใจการถ่ายรูป และอยากได้กล้องถ่ายรูปไว้เป็นเจ้าของสัก 1 ตัว จึงเริ่มเก็บสะสมเงินที่เหลือจากค่าขนมที่บิดามารดาให้เป็นประจำทุกวัน บุญซึ่งเป็นเพื่อนสนิทแนะนำสมเกียรติว่า อย่ามัวแต่เก็บเงินเองเลยขอ เงินพ่อแม่ดีกว่า แต่สมเกียรติคิดว่า ค่อย ๆ เก็บสะสมไปวันหนึ่งก็จะได้เงินครบตามจำนวนที่ต้องการ
 ถ้านักเรียนเป็นสมเกียรติจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
63. ศุภชัยมักไปเล่นฟุตบอลที่ลานวัดใกล้ ๆ บ้านในเวลาว่างคืน เพราะเห็นว่าปลอดภัยดี และไม่ต้องแย่งสนามกันเล่นกับเด็กกลุ่มอื่น ๆ เหมือนในตอนกลางวัน
 ถ้านักเรียนเป็นศุภชัยจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

64. วันชัยเป็นนักเรียนที่ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ วันชัยมักจะพูดว่า ตนเกิดมาขี้ขลาดขี้กลัว จึงไม่ฉลาดและเรียนเก่งเหมือนคนอื่น ๆ เขา ถึงจะขยันเรียนมากเท่าไร ผลการเรียนก็คงจะเหมือนเดิม
ถ้านักเรียนเป็นวันชัยจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
65. วิเชียรกับมิตรชาติรถจักรยานกันคนละคันไปตลาดด้วยกัน พอเข้าเขตชุมชนเห็นมีรถมากมายจึงเกิดความคิดของคนตามประสาวัยรุ่น จึงขี่รถจักรยานแข่งกันไปตามถนนอย่างสนุกสนาน
ถ้านักเรียนเป็นวิเชียรหรือมิตรชาติจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
66. บุญเลิศกำลังจะข้ามถนน เห็นคนตามรถคนหนึ่งยืนรอ อยู่เพื่อจะข้ามถนนเช่นเดียวกับตน บุญเลิศจึงเข้าไปจูงคนตามรถนั้นข้ามถนนไปพร้อมกับตน เพราะกลัวว่าเขาจะถูกรถชน
ถ้านักเรียนเป็นบุญเลิศจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
67. กุศมาเป็นคนฉลาดและเรียนหนังสือเก่งสอบได้หนึ่งทุกครั้ง จึงมีความรู้ดีกว่าคนอื่นเก่งกว่าเพื่อน ๆ ทุกคน และคงจะไม่มีเพื่อนคนใดเรียนสู้เธอได้แน่ ๆ เพราะฉะนั้นในบางครั้งเพื่อน ๆ ควรเอาใจเธอบ้าง เพราะเธอให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียนอยู่เสมอ
ถ้านักเรียนเป็นกุศมาจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
68. สุปราณีไปหยอกล้อเพื่อนแล้ววิ่งหนีเพื่อนจึงวิ่งไล่ตามเธอ ขณะนั้นเธูปกครองนักเรียนคนหนึ่งเดินมาแต่สุปราณีไม่ไ้หลบ เพราะคิดว่าเธูปกครองคนนั้นน่าจะมองเห็นเธอและหลบให้เธอ เธอจึงวิ่งเข้าชนเต็มแรง
ถ้านักเรียนเป็นสุปราณีจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
69. กนิยเล่นตะกร้ออยู่กับเพื่อน ๆ พอเพื่อนส่งลูกให้ กนิยจึงเตะออกไปอย่างเต็มแรง ตะกร้อกระเด็นออกไปไกลและเฉียดศีรษะของเพื่อนคนหนึ่งซึ่งยืนหันหลังให้แต่ไม่โดน กนิยรีบวิ่งเข้าไปขอโทษเพื่อนคนนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นแค่เพื่อนกันก็ตาม
ถ้านักเรียนเป็นกนิยจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

70. ครูพานักเรียนห้องสุริย์ไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับความห่างที่ห้องฟ้าจำลอง สุริย์ไม่สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับความห่าง จึงชวนโสภไปคุยหนังแทน ในช่วงเวลาเดียวกันกับที่ครูพาเพื่อนคนอื่น ๆ ไปห้องฟ้าจำลอง เพราะหนังเรื่องนี้เป็นหนังที่สนุก แต่โสภปฏิเสธที่จะไปคุยหนังกับสุริย์ เนื่องจากเห็นว่าคามันโอกาสไปทัศนศึกษากับครูเช่นนี้ไม่ได้บ่อย ๆ
- ถ้านักเรียนเป็นโสภจะกระทำเช่นนี้หรือไม่

ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

ตอนที่ 4 ความประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร

1. ทิริยะต้องขับรถไปเยี่ยมญาติต่างจังหวัด ขณะพักรับประทานอาหารกลางวัน เขาค้มสุรานึกหนอยท้วย
ขนิษฐาผู้ภรรยาซึ่งไปค้ายขอร้องไม่ให้เขาค้มเพราะไม่ปลอดภัยในการขับรถ แต่ทิริยะคิดว่าตัวเอง
เป็นคนคอแข็ง จึงยังคงดื่มสุราต่อไป
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นขนิษฐาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
2. สุริย์บอกว่ารายจึงขู่มานะทำงานอย่างหนักและพยายามศึกษาหาความรู้ทางที่จะปรับปรุงกิจการงาน
ของตนให้ดีขึ้นเสมอ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสุริย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
3. ไพจิตรประทักษิณขึ้นสี่ค่าที่ออกเรือไปในงานแต่งงานเพื่อน เจ้าภาพไม่พอใจเพราะไม่เป็นมงคลแก่
งาน แต่ในความคิดของไพจิตรนั้นคิดว่า "จะแต่งตัวอย่างไรก็ได้" ซึ่งตนแต่งอย่างนี้ก็สุภาพเรียบร้อย
ก็แล้ว"
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นไพจิตรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
4. ขณะที่ศูนย์กำลังรณรงค์ทำบุญ เห็นเด็กวัยรุ่นที่มาในงานหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน ศูนย์จึงเข้าไป
ทักเตือนว่าไม่ควรแสดงกิริยาเช่นนั้นในงานศพ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นศูนย์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
5. เมื่อลูกสาวสอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัยที่เชียงใหม่แห่งหนึ่งในต่างจังหวัดได้ วิฑูภาไม่ยอมให้ลูกสาว
ไปเรียนที่นั่นเพราะเป็นห่วงลูกสาวมากและกลัวว่าลูกจะลำบาก
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวิฑูภาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
6. จันทิราไปหาสามีที่ทำงาน ลูกน้องสามีทุกคนต่างยกมือไหว้จันทิราเว้นแต่บรรดาคนเถียว ทำให้
จันทิราไม่พอใจมากเพราะคิดว่าบรรดาคนเถียวจะยกของตนเท่า ๆ กับสามีด้วย
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นจันทิราจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
7. จริยาเป็นผู้มีรายได้น้อย แต่เธอพยายามประหยัดและเก็บออมทีละเล็กละน้อยเธอเชื่อว่าการ
ประหยัดจะทำให้เธอมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นจริยาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

8. ญาติมาขอเงินไวไล ไวไลไม่มีเงินให้ญาติขอร้องไห้ไวไลนำเงินของบริษัทไวไลรับไปขอมา
ให้ก่อน ไวไลไม่ยอมทำตามที่งัดทำให้ญาติโกรธไวไลมาก
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นไวไลจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
9. สามีของศรีสุภาชอบเล่นการพนันเพราะเขาเชื่อว่าเขามักมีโชคในการพนันเสมอ ศรีสุภาพยายาม
ขอร้องให้เลิกเล่น เพราะไม่เคยเห็นใครร่ำรวยด้วยการพนันเลยแม้แต่จะหมกตัว
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นศรีสุภาจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
10. เพ็ญราเป็นคนขยันทำงาน ถ้างานที่เธอทำยังไม่เสร็จแม้จะถึงเวลาอาหารแล้วก็ไม่สนใจ จะต้อง
ทำงานให้เสร็จก่อนจึงจะรับประทานอาหาร
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเพ็ญราจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
11. กิริติรู้จักกับอรรพรมาโตไม่นานแต่ทั้งคู่ถูกคุกคามกันจึงสนิทสนมกันในเวลาเร็ว กิริติจึงได้ปากของ
มีค่าไปให้ญาติของคนที่อรรพรมาขอการรู้จักกันเคยกันดี
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกิริติจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
12. สมพิศทำงานในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งระยะทางระหว่างบ้านกับสถานที่ทำงานอยู่ห่างกันมาก
เธอจึงมักไปทำงานสายเป็นประจำ แต่เธอก็จะอยู่ทำงานจนเกินเวลาเลิกงานเพื่อชดเชยเวลา
ที่เธอมาสาย
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสมพิศจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
13. พิศาลมีรายได้น้อยจึงบอกให้วิชาซึ่งเป็นภรรยาช่วยกันประหยัดจะได้มีเงินเก็บบ้าง แต่วิชาคิดว่า
ควรใช้จ่ายตามสบายเพราะถึงเก็บได้ก็เพียงกินหนอยก็เลยไม่ช่วยเก็บ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวิชาจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
14. วิหวัธเก็บเงินเป็นเวลา 6 ปี ก็ได้เงินจำนวนหนึ่งที่จะปลูกบ้านหลังใหม่แทนหลังเก่าซึ่งทรุดโทรม
มากแล้ว แต่สาววิหวัธเป็นภรรยาขอเงินจำนวนนี้ไปซื้อรถเก๋งเพราะเธอเห็นว่าครอบครัวของ
เพื่อน ๆ เขามีรถขับกันทั้งนั้น
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสาววิหวัธจะกระทำเช่นนี้หรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

15. ชลธิชาไกรวัตรเชิญไปงานวันเกิดเพื่อนร่วมงาน ชลธิชาเห็นคนส่วนใหญ่ทำอาหารมากมาย จึงคุกคามมาก ๆ เช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่เพื่อจะได้ไม่ต่องออกไปกับบอย ๆ
ถามารดาของนักเรียนเป็นชลธิชาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
16. สมลักษณ์เห็นเพื่อนข้างบ้านชอรัดคันใหม่สวยถูกใจมากจึงอยากใ้บ้าง เธอบอกให้สามีเอารถคันเก่าไปเปลี่ยนเป็นคันใหม่มาแทน แต่สามีบอกว่ายังมีเงินไม่พอให้รอไปอีกสักระยะหนึ่งก่อน สมลักษณ์โกรธสามีมากที่สามีหาเงินไม่พอกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
ถามารดาของนักเรียนเป็นสมลักษณ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
17. ลูกชายของประไพพรหมไม่ค่อยสนใจในการเรียนหนังสือ แต่สนใจกิจกรรมของทางโรงเรียนมาก จึงมักจะหอบเสียงเอาเวลาส่วนใหญ่ไปทำกิจกรรม พอสอบปลายปีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงสอบได้เกรดเฉลี่ยเพียง 1.00 ประไพพรหมกล่าวว่าที่ลูกชายของตนสอบได้เกรดต่ำเพราะเป็นความบกพร่องของทางโรงเรียน
ถามารดาของนักเรียนเป็นประไพพรหมจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
18. เหมิกาทำงานอยู่ในฝ่ายการเงินของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง เจ้านายของเธอได้ขอให้เหมิกาส่งข้อมูลเกี่ยวกับการบิดเบือนตัวเลขในบัญชีของบริษัท ทั้งนี้เนื่องจากเจ้านายคนนั้นทำงานผิดพลาดบางประการ เหมิกาเห็นใจเจ้านายเพราะถ้าผู้บังคับบัญชาระดับสูงทราบจะทำให้เจ้านายของตนถูกตำหนิได้ จึงให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ
ถามารดาของนักเรียนเป็นเหมิกาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
19. สุนิทยเห็นสามีขอชาวของเตรียมตัวไปร่น้ำขอพรจากญาติผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ สุนิทยจึงห้ามว่า "วันนี้ไม่วางก็ยังไม่ว่าเป็นทองไปวันนี้ แล้วเราคอยหาโอกาสไปในวันไหนก็ได้"
ถามารดาของนักเรียนเป็นสุนิทยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
20. พรศรีไปร่วมในงานฉลองวันแต่งงานของญาติสนิทคนหนึ่ง หลังจากงานเลิกซึ่งก็มากแล้ว พรศรีจึงขับรถกลับบ้านขณะที่ฝนสั่แยกแหย่งหนึ่งสัญญาไฟจราจรบอกสัญญาณสีแดง แต่พรศรีเห็นว่าคึกมากแล้วจึงขับรถฝ่าไฟแดงไปเพราะจะได้ถึงบ้านเร็วขึ้น
ถามารดาของนักเรียนเป็นพรศรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

21. มันส์สาวทูกู้เงินสมจิตรแล้วบอกจะคืนให้ภายใน 10 วัน เวลาว่างไปเคียนเคมันส์สาวทัก
ยังไม่เงินคืนให้ ข้าเงินยังขาดอีกและมาขอร้องเพื่อขอกู้เงิน และสัญญาจะคืนให้ทั้งหมด
อย่างแน่นอนภายในหนึ่งสัปดาห์ แต่สมจิตรไม่ยอมให้
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสมจิตรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
22. ศิริพร เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยแต่ทำงานด้วยความซื่อตรงและตั้งใจทำงานจริง เธอเชื่อว่า
"ทำดียอมจะไ้รับผลดีตอบแทน"
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นศิริพรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
23. กัดยาจะคบใคร เป็นมิตรนั้นเธอจะดูที่บุคลิกลักษณะและหน้าของคน ๆ นั้น ถ้าถูกใจเธอจะคบเป็น
มิตรสนิททันที
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกัดยาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
24. รุศมา เป็นคนใจร้อนเวลาเธอไปไหนมาไหน เธอจะข้ามถนนตามความสะดวกเป็นสำคัญโดยไม่
จำเป็นต้องข้ามทางม้าลายหรือสะพานลอย เพราะเธอชอบข้ามทางไหนก็เหมือนกันขึ้น
อยู่กับความระมัดระวังของเราเอง
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นรุศมาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
25. สุทธิลักษณ์มักจะเดินทางไปไหนมาไหนโดยอาศัยรถเมล์เป็นประจำ และถ้าเธอเห็นเด็กหรือ
คนแก่ขึ้นมา เธอจะรีบเสียสละที่นั่งให้เสมอ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสุทธิลักษณ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
26. พิจิตรมีอาการของโรคแผลในกระเพาะอาหารแต่เขามิชอบรับประทานอาหารรสจัด และ
เมื่อรับประทานอาหารประเภทนี้เมื่อใดเขาก็จะปวดท้องทุกครั้ง
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นพิจิตรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
27. เพื่อน ๆ นัคสุคาไปพบปะสังสรรค์และรับประทานอาหารร่วมกันที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง สุคาไปถึง
ช้ากว่าเวลานัดประมาณครึ่งชั่วโมงเพราะเธอเห็นว่าสถานที่นั้นเป็นร้านอาหาร ไครมาถึงก่อน
ก็รับประทานกันไปก่อน เขมามีเวลาไปบ้างก็ไม่เป็นไร
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสุคาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

28. ภคินีเป็นคนขยันขันแข็งหาหาเลี้ยงชีพแต่ไม่ขยันเก็บ เพราะคิดว่าเป็นการชกเชยที่ตนเองทำงานหนักมานานแล้วจึงควรใช้เงินที่ได้มาอย่างเต็มที่
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นภคินีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
29. กาญจนาได้รับเงินเดือน ๆ ละ 3,000 บาท เมื่อรับเงินในแต่ละเดือนแล้วกาญจนามักจะเพลิดเพลินกับการจับจ่ายซื้อสิ่งของที่ต้องการตามใจชอบตั้งแต่ตอนต้นเดือนเป็นประจำ เพราะเธอคิดว่าต้องรีบซื้อเสียก่อนเพื่อจะใช้จ่ายไปกับสิ่งอื่น ๆ หมด ดังนั้นในตอนปลายเดือนรายได้จึงขาดมืออยู่เป็นประจำ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกาญจนาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
30. ระหว่างการประชุมผู้ปกครองของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขณะที่อาจารย์ผู้ปกครองกำลังกล่าวเปิดการประชุม ภคินีเห็นว่าเรื่องที่อาจารย์พูดเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญอะไรนักเธอจึงหันไปหักท่ายและพูดคุยกับเพื่อนที่ไม่ได้พบกันมานานซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นภคินีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
31. สุชาคามีรายได้ที่ไม่พอใช้จ่ายในแต่ละเดือน เธอจึงหันมาเล่นสลากกินแบ่งรัฐบาลงวดละหลาย ๆ ใบ เพราะเธอหวังว่าถ้าโชคก็อาจได้เป็นเศรษฐีในเวลาเร็ว
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสุชาดาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
32. มยุรีได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนก เธอจึงพยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นและตั้งใจทำงานมาก ยิ่งขึ้นเพื่อให้สมกับที่ผู้บังคับบัญชาให้ความไว้วางใจเธอ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นมยุรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
33. ขณะที่ประธานในการประชุมกำลังพูดอยู่ เขมมิการู้สึกว่าการพูดคงจะดำเนินต่อไปอีกนานและเธอก็เริ่มรู้สึกง่วงจึงชวนเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ หาเรื่องสนุก ๆคุยกันเพื่อแก่วงงจะได้นั่งไม่ตึงนั่งสัปหงกให้คนอื่นเห็น
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเขมมิกาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

34. วารีนัดกับเพื่อน ๆ อีก 4 คน จะไปตระเวนทางจังหวัดกันแต่เช้า แต่เธอค่อนข้างและไปไม่ทัน ตามนัดหมาย เพื่อน ๆ จึงไม่รอ วารีนอนในห้องนอนเพราะเธอคิดว่าเธอควรจะรอไปพร้อม ๆ กับ ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวารีนะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
35. เธอคิดว่าตนเองมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นมาก เธอจึงลดน้ำหนักด้วยการงดรับประทานอาหารมื้อกลางวัน และเมื่อเย็น รับประทานอาหารเพียงมื้อเดียว เพราะเธออยากให้น้ำหนักลดลงโดยเร็ว ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเธอนะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
36. เมื่อโกรธสามีมากเนื่องจากคึกมากแล้วแต่ยังไม่กลับบ้าน เมื่อสามีกลับมาถึงจึงทักว่าและ ไวยายเอาถ้วยถ้วยความโกรธ เธอเมื่อสามีบอกถึงสาเหตุที่ทำให้ของถ้วยบ้านคึก เพราะมีปัญหา เรื่องงานจึงเข้าใจและหยุดไวยาย ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเธอนะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
37. ขณะที่รับประทานอาหารเย็นกับครอบครัว สามีและลูก ๆ ของเธอรู้สึกว่าแกงส้มที่เธอทำนั้น มีรสชาติเปรี้ยวเกินไปจึงบอกกับเธอ เธอโกรธสามีและลูก ๆ ที่ชอบตำหนิอาหารที่เธอทำเสมอ ๆ ทั้งที่เธอก็พยายามทำอย่างสุดฝีมือแล้ว ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเธอนะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
38. เมื่อมีเพื่อนมาพักค้างคืนมักจะทักและจำเป็นต้องทำงานน้อย ๆ พอถึงสิ้นใจไม่ได้เงินเดือน เพิ่มขึ้น เธอโกรธหัวหน้ามากที่ไม่เข้าใจความจำเป็นของลูกน้อง ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นเธอนะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
39. วังภาและครอบครัวไปเที่ยวทางจังหวัด ขณะที่ผ่านวัดสำคัญแห่งหนึ่งสามีได้แวะหาครอบครัว เพื่อเข้าไปกราบองค์พระประธานในพระอุโบสถ แล้ววังกาสวมรองเท้าที่สกปรกเข้าไป เธอ จึงเข้าไปกราบพระโดยไม่ถอดรองเท้าและแอบ ๆ ไม่ให้ใครเห็น ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวังกานะจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
40. ประไพวางแผนอนาคตให้ลูกชายคนโตของเธอว่าจะให้เป็นทหาร แต่ลูกชายมีใจรักทางด้าน ศิลปะและอยากเป็นนักออกแบบโฆษณา ประไพบอกลูกว่าทหารเป็นอาชีพที่เกียรติและลูกจะ ต้องเป็นทหารให้ได้ ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นประไพจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

41. กิตติยาไปจับจ่ายซื้อของในซูเปอร์มาร์เก็ตของห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้คนไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก ขณะที่มาจ่ายเงินปรากฏว่ามีผู้คนยืนรอเพื่อจะจ่ายเงินกันอยู่ก่อนแล้วเป็นแถวยาวกิตติยาเห็นว่าถ้ายืนรอหายแถวทองเสียเวลานานมาก เธอจึงขอแหวกไปยืนอยู่ประมาณกลางแถว
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกิตติยาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
42. วิเชียรเร่งกรรยาให้รีบแต่งตัวเร็ว ๆ เพราะใกล้เวลา 06.00 น. ซึ่งรถทัศนศึกษาจะออกแต่กรรยาทูลว่า "เวลาคนไทยคุณก็น่าจะรู้จัก ว่ารถจะออกก็ถึง 06.30 น." และเธอก็แต่งตัวโดยไม่ทอกรับรอง กระทั่งเวลาจะไปถึงให้ทันเวลา 06.30 น.
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกรรยาของวิเชียรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
43. จินตนาอยากเป็นตัวแทนแผนกของตนเพื่อไปร่วมประชุมกับแผนกอื่น ๆ ของบริษัท แต่หัวหน้าไม่เลือกจินตนา เธอเสียใจที่หัวหน้าไม่เห็นความสำคัญของเธอและเธอก็คิดว่า ตนมีความเหมาะสมมากกว่าเพื่อน ๆ ทุกคน
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นจินตนาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
44. โสริยาเป็นคนชอบแต่งตัว เธอจะแต่งตัวทันสมัยตลอดเวลา มีบางครั้งที่สามีและลูก ๆ ออกความเห็นว่าเป็นเรื่องแต่งตัวถึงแม้จะกำลังเป็นที่นิยมแต่ก็ไม่เหมาะสมกับเธอ โสริยาไม่เชื่อและบอกว่าสามีและลูก ๆ ล้าสมัย
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นโสริยาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
45. ภรณีต้องการใช้เงินอย่างรีบด่วนจึงไปทวงเงินที่จากรัฐขอเงินไป ให้นำมาคืนโดยเร็ว แต่จากรัฐไม่สามารถหาเงินมาใช้ให้ทันจึงไม่ยอมรับฟัง แล้วยังว่ากล่าวภรณีด้วยคำพูดที่ไม่สุภาพอีกด้วยแต่ภรณีพยายามอดทนและอดกลั้นไม่โต้ตอบแต่อย่างใด
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นภรณีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

46. บ้านของกรรทองที่อยู่ริมน้ำ กรรทองมักจะเหยยาะลงแม่น้ำเสมอ เพราะเห็นว่าเป็นการสะดวกและไม่ทราบว่าไปทิ้งที่ไหน

ถามารดาของนักเรียนเป็นกรรทองจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

47. วรณชอบทำอาหารในแต่ละมื้อเป็นปริมาณมาก ๆ ซึ่งเกินความต้องการของสมาชิกในครอบครัว และวรณก็จะทิ้งอาหารส่วนที่เหลือไปทิ้งหมดทุกครั้ง เพราะเธอคิดว่าเราควรรับประทานอาหารที่สดและใหม่

ถามารดาของนักเรียนเป็นวรณจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

48. สุจินดาทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาว่าผู้สมัครที่เหมาะสมเข้าทำงาน เพื่อนสนิทของเธอมาขอรองให้เธอช่วยรับญาติของคนที่เขาทำงานโดยไม่ต้องการการคัดเลือก สุจินดาปฏิเสธเพื่อนและขอให้ญาติของเพื่อนผ่านขั้นตอนการคัดเลือกเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ

ถามารดาของนักเรียนเป็นสุจินดาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

49. ในวันพฤหัสบดีสัปดาห์หนึ่งองงศรีรู้สึกว่าคุณเองมีอาการไอ จึงนอนพักผ่อนอยู่กับบ้านไม่ออกไปไหน พลัสเพื่อนสนิทมาหาและตั้งใจจะมาชวนเธอออกไปซื้อของด้วยกัน องงศรีไม่กล้าปฏิเสธเพื่อนจึงไปกับเพื่อน เมื่อกลับมาบ้านเธอรู้สึกปวดหัวและมีอาการไอสูงขึ้น

ถามารดาของนักเรียนเป็นองงศรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

50. มยุรีเป็นคนชอบรับประทานอาหาร เธอมักจะทำอาหารแปลก ๆ ใหม่ ๆ รับประทานเสมอ และไม่ว่าเธอจะทำอาหารในปริมาณเท่าใดเธอจะพยายามรับประทานให้หมด แม้ว่าจะรู้สึกอึดอัดแล้วเพราะเธอพูดเสมอว่า "เสียทองดีกว่าเสียทอง"

ถามารดาของนักเรียนเป็นมยุรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

51. ราศรีเป็นคนทันสมัย เธอจะหาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกมาใช้สอยภายในบ้านอย่างครบถ้วนไม่ว่าจะมีสินค้าอะไรใหม่ ๆ ออกมา เธอก็จะพยายามหาซื้อมาจนได้ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีเงินไม่พอก็จะอาศัยระบบผ่อนส่ง

ถามารดาของนักเรียนเป็นราศรีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

52. คมคายประสบปัญหาทางการเงินอย่างมาก จึงต้องนำเงินของทางราชการที่ตนรับผิดชอบไปใช้ก่อนและให้สัญญากับตัวเองว่าจะรีบนำมาคืนทันทีเมื่อหาเงินได้แล้ว
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นคมคายจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
53. สำนางค์มักจะเข้านอนไม่เกินเวลา 23.00 น. เป็นประจำทุกวัน วันหนึ่งญาติผู้ใหญ่ท่านหนึ่งขอแรงให้สำนางค์ไปช่วยงานที่บ้านของท่าน เมื่อใกล้เวลา 23.00 น. สำนางค์จึงขอตัวกลับบ้าน เพราะเห็นยังมีคนอื่น ๆ ช่วยเหลืออีกหลายคน ญาติผู้ใหญ่โกรธสำนางค์หาว่าช่วยทั้งที่ยังไม่ทันเสร็จงานกับรอนกลับ
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสำนางค์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
54. กุลกนิทเห็นพระภิกษุแล้วยกมือไหว้ ส่วนกุลวรรณไม่ไหว้เพราะ เธอถือว่าพระภิกษุไม่มีวิสุทธิเหมือนพระพุทธรูป
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกุลวรรณจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
55. นิรขราใส่เสื้อยาสีสันสกลไปในงานศพ เพราะเห็นว่าไม่ควรทำตัวเศร้าโศก คนตายจะได้สบายใจและไม่ทอ้งเป็นห่วง
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นนิรขราจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
56. นายชมเป็นคนขี้นรถของพิมพ์วรรณ หลังจากเลิกงานแล้วนายชมต้องขี้นรถแท็กซี่ด้วย เพราะมีบุตรต้องอุปการะหลายคน พิมพ์วรรณจึงให้หยิบยืมเงินเสมอ นายชมนำเงินมาคืนก็รับไว้โดยไม่คืนก็ไม่ทวงถาม
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นพิมพ์วรรณจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
57. ขณะที่วิทยุยานรอตเมล็ดอยู่ป้ายแห่งหนึ่งเป็นเวลา 18.00 น. พอที่เสียงเพลงชาติก็กังขึ้นทุกคนยืนเคารพธงชาติ ขณะนั้นเป็นเวลาเกี่ยวกับที่รอตเมล็ดที่วิทยุกำลังรออยู่เข้ามาจากที่ป้ายแล้ววิทยุเห็นว่าทุกคนยังคงยืนเคารพธงชาติก็นอยิ่งก็ตัดสินใจไม่ขึ้นรอตเมล็ดนั้น
ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวิทยุจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

58. วิทยาลัยงานปีใหม่ที่บ้านเป็นประจำทุกปีและเชิญเพื่อน ๆ กลุ่มใหญ่มาสังสรรค์มีการร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน กว้างงานจะเลิกก็เกือบถึงเช้าวันใหม่และทุกปีจะมีเสียงวิจารณ์มาจากเพื่อนข้างบ้านว่างานเลี้ยงทำให้พวกคนนอนไม่หลับแทบทั้งคืน แต่วิทยาลัยเห็นว่าปีใหม่ทั้งหกต้องสนุกกับเพื่อนฝูงให้เต็มที่

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวิทยาลัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

59. กฎหมายเห็นลูกชายกลับมาบ้านพร้อมกับแมลงฟกช้ำบนใบหน้าและได้คำตอบจากลูกชายว่า ไม่มีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเพื่อนแต่สู้เขาไม่ได้ กฎหมายจึงขอร้องมาให้ลูกฝึกซ้อมการชกมวยเพื่อต่อไปจะต่อสู้เขาได้

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกฎหมายจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

60. พจนานเห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ เธอจะสอนลูก ๆ เสมอว่าความรู้ไม่ได้มีอยู่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น ส่วนตัวเธอเองจะไปศึกษาหาความรู้แทบทุกประเภทไม่เจาะจงเฉพาะแต่ความรู้ในสาขาวิชาที่เธอเพียงอย่างเดียว

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นพจนานจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

61. พิสมัยเห็นชายทาบอกคนหนึ่งยืนอยู่ที่ป้ายรถเมล์ เธอจึงเดินเข้าไปถามเขาว่าจะขึ้นรถเมล์สายอะไรและยื่นรอสั่งชายทาบอกให้ขึ้นรถเมล์ที่เขาต้องการ

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นพิสมัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

62. ภัสสรมีนิสัยรักความสะอาดและความเป็นระเบียบ แต่เมื่ออยู่นอกบ้านเธอมักจะทิ้งเศษสิ่งของลงบนท้องถนนเสมอ ๆ เพราะเธอเห็นว่ามีคนกวาดถนนคอยดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยแล้ว

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นภัสสรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

63. ก่อนจะออกจากบ้านไปทำงานในตอนเช้า มังอรจะตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมอาหารเข้าให้ลูก ๆ และสามี ส่วนในตอนเย็นก็เช่นกันเธอจะรีบกลับมาบ้านเพื่อเตรียมอาหารเย็นและดูแลความเรียบร้อยภายในบ้านรวมทั้งดูแลให้ความช่วยเหลือลูก ๆ ทั้งในด้านการศึกษาและเรื่องอื่น ๆ มังอรยอมรับว่าเธอมีภารกิจประจำวันที่หนักหน่วงมาก แต่เธอคิดว่าเป็นหน้าที่ของแม่บ้านที่ควรจะทำ

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นมังอรจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

64. สุนัขและอุทัยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งเดียวกัน สุนัขเป็นคนเอาแต่ใจตัวเองและวู่วาม ถ้าไม่พอใจใครก็จะคำวอย่างรุนแรงกว่าวาจาที่ไม่สุภาพ จนบานใกล้เรือนเคียงต่างพากันไม่คบหาสมาคมกับสุนัข คงเหลือแต่อุทัยที่ยังทนคบอยู่ด้วยทั้งที่เคยถูกสุนัขคำวมาแล้วเช่นกัน เพราะอุทัยเห็นว่าบานใกล้เรือนเคียงกันควรอดทนคบกันไป
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นอุทัยจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
65. สาวีให้ความสำคัญกับวันคล้ายวันเกิดของทุกคนในครอบครัวมาก เมื่อครบรอบวันคล้ายวันเกิดของลูก ๆ ของสามีหรือของตนเอง สาวีจะจัดงานเลี้ยงอย่างเอิกเกริก เชิญแขกมาหลายสิบคน และเลี้ยงฉลองกันจนเกือบจะถึงเช้าวันใหม่ ค่าใช้จ่ายในงานแต่ละครั้งเกือบจะเท่าเงินเดือนทั้งเดือนของเธอ
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นสาวีจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
66. กอมกุลเป็นข้าราชการในกระทรวงแห่งหนึ่งและได้มาลงทุนเปิดร้านอาหาร เธอจึงไม่ค่อยมีเวลาดูแลร้านมากนัก กิจการของเธอดำเนินมาไครยะหนึ่งก็ต้องปิดกิจการเพราะประสบปัญหาการขาดทุน เธอเชื่อว่าสาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะคงเธอไม่ดี เธอจึงไปรศน์นํ้ามนต์และสะเคาะเคราะห์
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นกอมกุลจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
67. ในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือช่วงเวลาวางจากภารกิจประจำวัน ทาริกาเห็นว่าไม่ควรจะปล่อยให้เวลาสูญเปล่า เธอจึงทำงานอดิเรกที่เธอรักคืองานเย็บปักถักร้อย โดยประสิษฐ์เป็นตุ๊กตาและสิ่งของ เครื่องใช้สวย ๆ งาม ๆ แล้วเอาไปฝากขายในห้างร้านต่าง ๆ เธอจึงมีรายได้พิเศษมาใช้จ่ายภายในบ้านเพิ่มขึ้น
- ถ้ามารดาของนักเรียนทาริกาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ
68. พรศักดิ์ขออนุญาตมารดาไปเข้าค่ายเยาวชนกับทางโรงเรียน มารดาเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์จึงอนุญาตให้ไปได้ แต่ด้วยความเป็นห่วงว่าลูกจะลำบากเพราะไม่มีใครดูแล เธอจะขออนุญาตกับทางโรงเรียนไปกับลูกด้วย ทั้งที่พรศักดิ์ยืนยันกับมารดาว่าเขาดูแลตัวเองได้และเขาก็โตจนเป็นวัยรุ่นแล้ว
- ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นมารดาของพรศักดิ์จะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

69. โสภณมักจะพูดเสมอว่าบ้านของทมิเองกูไม่สวยงาม จึงอยากหาซื้อบ้านใหม่และไปรับเราให้สามีจัดการโดยเร็ว แต่สามีบอกว่าเงินสะสมยังมีไม่เพียงพอและถึงแม้ซื้อบ้านจะไม่สวยงามแต่ก็ยังไม่ถึงกับน่าเกลียด โสภณไม่พอใจสามีจึงไปกู้เงินเพื่อนมาจำนวนหนึ่งหาซื้อบ้านใหม่

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นโสภณจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

70. ก่อนที่วิยะดาจะออกจากบ้านทุกครั้ง เธอจะตรวจตราความเรียบร้อยของบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งถึงแก๊สและเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกคนภายในบ้านว่าปิดเรียบร้อยแล้วหรือไม่ เธอจะพูดเสมอว่าอัคคีภัยส่วนใหญ่จะเกิดจากความประมาทเงินเธอ

ถ้ามารดาของนักเรียนเป็นวิยะดาจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทำ 1 2 3 4 5 ทำ

แบบสอบถามข้อที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลัก
สัปปริยธรรมของบุตรวัยรุ่น สามารถแบ่งออกตามคุณลักษณะของหลักสัปปริยธรรมได้ดังนี้

1. การรู้จักเหตุ	ข้อ 6, 8, 17, 20, 29, 34, 36, 48, 62 และ 64
2. การรู้จักผล	ข้อ 1, 7, 15, 16, 26, 42, 43, 55, 56 และ 60
3. การรู้จักตน	ข้อ 5, 12, 24, 30, 35, 40, 41, 45, 59 และ 67
4. การรู้จักประมาณ	ข้อ 2, 4, 9, 14, 27, 33, 44, 46, 47 และ 61
5. การรู้จักกาล	ข้อ 11, 13, 25, 31, 32, 39, 49, 54, 63 และ 70
6. การรู้จักชุมชน	ข้อ 3, 18, 19, 22, 28, 37, 51, 53, 58 และ 65
7. การรู้จักบุคคล	ข้อ 10, 21, 23, 38, 50, 52, 57, 66, 68 และ 69

แบบสอบถามข้อที่ 4 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดความประพฤติตนตามหลักสัปปริยธรรมของ
มารดาตามการรับรู้ของบุตร สามารถแบ่งออกตามคุณลักษณะของหลักสัปปริยธรรมได้ดังนี้

1. การรู้จักเหตุ	ข้อ 1, 7, 9, 18, 22, 31, 36, 38, 52 และ 66
2. การรู้จักผล	ข้อ 2, 8, 13, 17, 28, 45, 46, 59, 60 และ 70
3. การรู้จักตน	ข้อ 6, 16, 26, 32, 37, 43, 44, 48, 49 และ 63
4. การรู้จักประมาณ	ข้อ 5, 14, 15, 29, 35, 47, 50, 51, 65 และ 69
5. การรู้จักกาล	ข้อ 4, 10, 12, 27, 33, 34, 42, 53, 58 และ 67
6. การรู้จักชุมชน	ข้อ 3, 19, 20, 24, 30, 39, 41, 55, 57 และ 62
7. การรู้จักบุคคล	ข้อ 11, 21, 23, 25, 40, 54, 56, 61, 64 และ 68

ตาราง 16 แสดงค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบความตั้งใจประพฤติก่อนทานหลักสัปปิสิธรรม
ของบุตรวัยรุ่น

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	1.96	20	1.94	39	3.53
2	1.95	21	4.61	40	3.60
3	3.53	22	4.46	41	1.83
4	5.09	23	1.82	42	3.55
5	2.42	24	1.86	43	2.75
6	4.42	25	4.17	44	1.81
7	2.74	26	4.93	45	2.36
8	2.97	27	5.71	46	4.26
9	2.03	28	2.37	47	4.97
10	3.45	29	3.69	48	5.92
11	4.56	30	4.15	49	7.03
12	1.82	31	3.33	50	3.20
13	4.09	32	3.76	51	3.68
14	2.03	33	5.15	52	1.99
15	3.34	34	3.41	53	4.43
16	1.75	35	2.34	54	4.02
17	5.15	36	2.47	55	3.93
18	3.63	37	4.95	56	4.03
19	3.58	38	3.32	57	7.10

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
58	5.38	63	4.63	67	2.33
59	4.19	64	5.08	68	3.65
60	3.17	65	5.68	69	5.44
61	4.61	66	4.93	70	6.08
62	6.48				

ตาราง 17 แสดงค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบความประพฤติตามหลักสัจธรรมของมารคา
ตามการรับรู้ของบุตร

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})
1	.64	20	.60	39	.69
2	.70	21	.58	40	.71
3	.64	22	.58	41	.84
4	.60	23	.60	42	.73
5	.61	24	.60	43	.71
6	.66	25	.57	44	.73
7	.71	26	.67	45	.61
8	.61	27	.57	46	.58
9	.58	28	.57	47	.62
10	.69	29	.74	48	.61
11	.58	30	.71	49	.57
12	.59	31	.73	50	.57
13	.63	32	.65	51	.57
14	.70	33	.57	52	.70
15	.70	34	.81	53	.59
16	.72	35	.59	54	.57
17	.70	36	.61	55	.63
18	.76	37	.76	56	.65
19	.59	38	.71	57	.63

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(r_{xy})	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(r_{xy})	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})
58	.61	63	.62	67	.59
59	.68	64	.60	68	.67
60	.65	65	.57	69	.68
61	.63	66	.71	70	.60
62	.59				

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวมธุรส ชำนาญทัศน์

เกิดวันที่ 28 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2508

สถานที่เกิด จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 35/15 หมู่ที่ 6 ถนนสุขุมวิท 77 ตำบลประเวศ
อำเภอพระโขนง กรุงเทพฯ 10250

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2525 มัธยมศึกษา (แผนกวิทยาศาสตร์) จากโรงเรียนสาธิตน้ำผึ้ง

พ.ศ. 2529 นิเทศศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาวารสารศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

พ.ศ. 2532 กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร